چاودێر
THE OBSERVER
Aweekly Political, Educational & Social Press
ڕۆژنامەیەکی سیاسی ڕووناکبیریی کۆمەڵایەتی هەفتانەیە
ژمارە (٢٩) دووشەممە ٢٠٠٥/٥/٢٣

بەدەستکارییەوە پرۆژەی یەکێتی، لەلایەن پارتیەوە پەسەندە

کێشەی دەسەڵاتەکانی سەرۆکی هەرێم، مانگێکە لەنێوان یەکێتیو پارتی ئاڵۆزاوە. هەوڵێکی زۆریش بۆ چارەسەرکردنی دەدرێت. ئێستا، نێوانیان هەتا دێت ئارامتر دەبێتو ئەگەری ڕێکەوتن، بەهێزە. بەتایبەتی، ڕۆژی (٥/٢١) مەکتەبی سیاسی یەکێتی، بەئامادەبوونی سکرتێری گشتی یەکێتی (مام جەلال) دوا پرۆژەی تاوتوێ کردو ڕۆژی دواتر، ناردی بۆ مەکتەبی سیاسی پارتی. هەواڵەکان وادەگەیەنن کەپارتی، پرۆژەکەیان بەشێوەیەکی گشتی پێ باشە. بەڵام تێبینیو دەستکاریشیان لەسەری هەیە. دەشیانەوێت، دوای تێبینیەکانیان، دوا بیروڕای خۆشیان لەسەر چۆنیەتی دابەشکردنی پۆستی حکومەتی یەکگرتووی کوردستانیش، بخەنە بەردەم یەکێتیو یەکێتیش دوا بۆچوونی لەسەر دابەشکردنی پۆستەکە، هەر لەم ڕۆژانەدا، ساغ بکاتەوە. ئینجا کۆبونەوەی باڵا لەنێوان هەردولادا بەئامادەبوونی بەڕێزان تاڵەبانیو بارزانی، بکرێت. ئەم پێشنیازەش لەلایەن یەکێتیەوە پەسەندکراوە.■

لەسەرۆکایەتیو.. وەزارەتەکاندا، ملیارەها دۆلار دیار نییە

مەترسیەکانی بەغداو کێشەکانی کوردستان

کورد، بەدرێژایی مێژوو، بەختی لەدامەزراندنی حکومەتەکان نییە. ئەوەتەی حکومەتەکانی ناوچەکە، بەتایبەتی لەسەدەی ڕابردوودا، دروست کراوون، پێش دامەزراندنیان پێویستیان بە هاوکاریو پشتیوانی کورد هەبووە. بەڵام کەدامەزراونو جێگیر بوون، دەست بەجێ لەو بەڵێنانە پاشگەز بونەتەوە کەبەنوێنەرانی کوردستانیان داوە. ئەمە لەکاتێکدا کورد لەدامەزراندنی نەک حکومەتەکانی ئیقلیمیدا، بەڵکو لەپێکهێنانی دەوڵەتانی ئیقلیمیشدا، ڕۆڵی گرنگی هەبووە. دوور نەڕۆین، با ڕوداوەکانی دوای جەنگی یەکەم بیر بخەینەوە:

کەجەنگ تەواو بوو، بزووتنەوەی کەمالی لەتورکیا، بەبێ پشتیوانی کورد، سەرنەدەکەوت. کەمالیەکان گفتیشیان بەنوێنەرانی کوردستان دابوو گەر سەربکەون، مافی کوردستان بسەلمێنن. بەڵام لەدوای سەرکەوتن، بەقەتڵو عامو تورکاندنی کوردستان وەڵامی داخوازیەکانی گەلەکەمانیان دایەوە. لەسوریاشدا، هەروا، ئەوەتا تازە بەتازە دەیانەوێت ناسنامە بەکورد بدەن. لەئێرانیش، لەشۆڕشی دەستوریو پاشان جەنگی دووەمی جیهانیش، هەر غەدر لەکوردستان کراوە، عێراقیش، هەم لەدوای جەنگی یەکەمو هەم لەدوای شۆڕشی ١٤ی تەمووز، پاشگەز بونەتەوەو هەڵیان کوتاوەتە سەر ئازادیخوازانو دانیشتوانی کوردستان.

دوای سەدەیەک لەپەیمان شکێنی، لەچل ساڵی ڕابردوودا، لەشۆڕشی ئەیلولەوە بۆ شۆڕشی نوێ، گەلی کوردستان هەمیشە لەسەنگەرەکانی پێشەوەی بەرەنگاریدا بووە، لەپێناوی دیموکراتی بۆ عێراقو مافەکانی کوردستان. لەم پێناوەشدا، کورد بۆتە یەکەمین گەلی قوربانی بەخشی ڕۆژهەڵات، هەر بەم قوربانیانەش، سەدام ڕووخاو هێزە بەرهەڵستکارەکان هاتنە سەر حوکم. ئومێدێکی باش پەیدا بوو، ئەمجارەیان بەدەردی ئەزمونە تاڵەکانی پەیمان شکێنی ڕابردوودا نەچینەوە. هێشتاش نائومێد نەبووین. بەڵام سەرەتای مەترسیش سەری هەڵداوە. نمونە مەترسیدارەکان، قرتاندنی فیدراڵ لەسوێندی یاساییو ئەو گفتو بەڵێنانەیە کە د. جەعفەری بەحکومەتی تورکیای لەسەر پیا چوونەوەی فیدراڵو ڕەتکردنەوەی کوردستانی کەرکوک، لەسەفەری دواییدا داویەتی. ئەم گفتانە، لەبیرو بۆچوونی شیعەگەراو کەسایەتی جەعفەری، دەوەشێتەوە. ئەمەش، مەترسیەکی گەورەیە بۆ سەر مافە دەستوریەکانی کوردستانو نەهێشتنی تەعریبو چەسپاندنی فیدراڵیزم. حاڵیش وابروا، بەتایبەتی ئەگەر یەکێتیو پارتی، خۆیان گورج نەکەنەوەو کێشەکانیان چارەسەر نەکەن، بێگومان لەبەغدادا، حکومەتی عێراق بەسەرۆکایەتی جەعفەریو خەڵکانی دی، لەناو لیستی ئیئتیلافو لایەنەکانی دیکەش، ئەگەر بزانن کورد ناکۆکیەکانی چارەسەر ناکاو هەروەکو سەردەمی ڕوخاندنی ڕژێمو دروست کردنی مەجلیسی حوکمو هەڵبژاردنەکان، هەڵوێستەکانیان یەک ناخەنەوە، بەڵکو باشتریش، بەڵێ، ئەگەر وا نەکەن، بێگومان، لەبەغدادا، ئەو لایەنانەی لەناخەوە باوەڕیان بە دیموکراتی نییەو بەناچاری یاسای کاتی بەڕێوەبردنی عێراقیان قبوڵکردووە، ئەمانە سەرجەم، لەهەر لایەکو چەندیش ناکۆک بن، هەموویان لەبەغدا، بۆ دژایەتی کردنی فیدراڵیەتی کوردستان یەک دەگرنەوە. هەوڵیش دەدەن، وردە وردە فشاری زیاتر بخەنە سەر کوردستان. کەهەڵبەتە، هەتا ناکۆکیەکانی یەکێتیو پارتی تەشەنە بسەنێت، فشارەکانی بەغداش زیاتر دەکرێت. ئەمەش، سەرەنجام، لەقازانجی دوژمنانی دیموکراسیو لەزیانی گەلی کوردستانو تێکرای دیموکراتیخوازانی عێراق، دەشکێتەوە.■

وێنە: دەرون ئیبراهیم (چاودێر)

لە سەرۆکایەتی کۆماری عێراقدا، ١٤٠ سەیارەو ٣٨ ملیۆن دۆلار دیار نیە

بەڕێز جەلال تاڵەبانی سەرۆک کۆماری عێراقی فیدراڵو عادل عەبدولمەهدی جێگرەکەی، ڕازی بوون کەلێکۆڵینەوە لەسەر تەواوی ئەو داهاتە بکرێت، کەلە دامەزراندنی سەرۆکایەتی کۆماری عێراقی دوای سەدامەوە، لەسەردەمی (غازی الیاوەر)ەوە، دراوە بەسەرۆکایەتی کۆمار.

بەپێی هەواڵێکی باوەڕ پێکراو، لەسەرۆکایەتی سەردەمی (غازی الیاوەر)دا، دەفتەری کۆبونەوەو تەشریفات نەبووە. (١٤٠) سەیارەی دوا مۆدێلو (١٠) سەیارەی گولله نەبڕ لەسەرۆکایەتی کۆمار وونە. ئەمە جگەلەوەی (٣٨) ملیۆن دۆلار، لەسەرۆکایەتی کۆماردا بەبێ حسابی ئسوڵی سەرف کراوە، کەبەشی زۆری وەسڵیشی نییە.■

هەمیشە (٢٠) ئەندامی لیستی هاوپەیمانی ناچنە کۆبونەوەکانی پەرلەمان

سەرچاوەیەکی ئاگادار لەکۆبونەوەکانی پەرلەمانی عێراق، دەڵێت: بەردەوام، لەکۆبونەوەکانی پەرلەمانی عێراقدا، (٢٠) ئەندامی لیستی هاوپەیمانی، بەڵکو جاری وا هەیە زیاتریش، ئامادەی کۆبونەوەکان نابن. ئەمەش کاریگەری خراپی لەسەر دانیشتنەکان دەبێت. بەتایبەتی ئەو کاتانەی بڕیار لەسەر دیموکراتیو کوردستان دەخرێتە دەنگەوە.

چاودێر.. ئاگاداریشە کەکەمترین ئەندامانی لیستی هاوپەیمانی کەناگەنە (١٠) کەس، لەدانیشتنەکاندا قسە دەکەن. باقیەکەیان متەقیان لەخۆیان بڕیوە. زۆریشیان هەن ڕستەیەکی عەرەبی ڕێکو پێک نازانن قسەی پێ بکەن.■

کوردێکی مانگرتووی دیل بەمەرگی تەنیایی مەسپێرن!

ڕەزا ئەمینی، زیندانیەکی مەهابادییە کە بەتاوانی پەیوەندی لەگەڵ حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بە (٢٠) ساڵ زیندان و دوورخستنەوە بۆ زیندانی تەورێز حوکم دراوە. بۆیە لەگەڵ دوو زیندانی دیکە: هەڵمەت حەسەن ئازەر پوورو عەبدوڵڵا محەمەدی بەهۆی نارەزاییان لەسەر نارەوایی حوکمی تاوانبار کردنیان، لەڕۆژی هەینی ڕابردووەوە، بڕیاری مانگرتنیان لەخواردن داوە. بەپێی ئاخرین هەواڵێک کە بەدەستمان گەیشتووەو بەگوتەی بنەماڵەکەی خۆی، سەرەڕای ئەوەی مانگرتن لەخواردنی ڕەزا ئەمینی لەشەشەمین ڕۆژی خۆیدایە، بەرپرسانی زیندانو کاربەدەستانی ناوچەو دامودەزگا دادوەرییەکان، گوێیان لێ خەواندووەو دەربەستی نین.

ناوەندی بەرگری لەمافی مرۆڤی کوردستان، بەهۆی مەترسی ڕووەو تێکچونێکی زۆری باری تەندروستی ڕەزا ئەمینی، نیگەرانییەکی زۆری هەیەو لەم پەیوەندییەدا، دووبارە داوا لەکاربەدەستانی دامودەزگاکانی دادوەریو حکومەتی ئێران دەکات، لەمەڕ کەوتنە مەترسی گیانی زیندانییەکانەوە، خەمسارد نەبنو داخوازییە ئینسانیو یاساییەکانیان بەشێوەیەکی بەرپرسانە لێک بدەنەوە. ئەم ناوەندە لەڕێکخراوە نێودەوڵەتییە مرۆڤ دۆستەکان داوا دەکات، ئەم مرۆڤە دیلانە بەتەنیاو بێ پشتیوان نەهێڵنەوە.

تاران: ٢٩ ئۆردیبهشت ١٣٨٤/ ١٩ مەی ٢٠٠٥

ڕێکخراوی داکۆکی لەمافی مرۆڤی کوردستان.

پەیامی ڕایس: یەکێتی خاکی عێراقو داگرتنی ئاڵای کوردستان

کۆندالیزارایسی وەزیری دەرەوەی وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا، لەسەردانەکەیدا بۆ لای بەڕێز مەسعود بارزانی، باسی سەرەکی گفتوگۆکانی، سەرکەوتنی عێراقی فیدراڵو پاراستنی یەکێتی خاکی عێراق بووە. جەختیشی لەسەر ئەوە کردووە کەوڵاتەکەی، تەنها لەگەڵ مافی فیدراڵی کوردستانە لەچوارچێوەی عێراقیکی یەکگرتوودا. هەروا، باسی پاراستنی پەیوەندی ئارامو ئاشتیشی لەگەڵ تورکیادا بۆ کورد بەگرنگ زانیوە.

پێش گەیشتنی ڕایسیش، کێشەی هەڵکردنی ئاڵای عێراق لەگەڵ پارتیدا لەو شوێنانەی ڕایس وەکو وەزیری دەرەوە دادەنیشێت، یان قسە دەکات هەبووە. سەرەنجامی گفتوگۆ، وا ڕێکەوتون پارتی ئاڵای کوردستانیش دابگرێت. بۆیە، لەتەلەفیزیۆندا، هیچ ئاڵایەک لەپشت دانیشتەکانیانەوە، دیار نەبوو.■

جەعفەری لەتورکیادا دژی کوردستانیەتی کەرکوکو فیدراڵ گفتی داوە

د.براهیم جەعفەری، سەرەک وەزیرانی عێراقی فیدراڵ، لەیەکەمین سەردانیدا بۆ دەرەوەی وڵات، تورکیای هەڵبژاردووە. لەم سەردانەیدا، بایەخێکی زۆری پێدراوە. سەرچاوەیەکی ئاگادار لەبەرنامەو کۆبونەوەکانی جەعفەری، دەڵێت:

دوو کۆبونەوەی دوو قۆڵی، کەهەر کۆبونەوەیەکی سەعاتێک کەمتری نەخایاندووە، جەعفەری لەگەڵ ئۆردوگاندا دانیشتووە. لەدانیشتنەکاندا، د. جەعفەری گفتی داوە بەتورکیا کەلەکاتی دارشتنو پەسەند کردنی دەستوردا، مەسەلەی فیدراڵیەتی کوردستان بەم شێوەیەی ئێستای ناهێڵن. کەرکوکیش، لیستی ئیئتیلاف ڕێگە نادەن بخرێتەوە سەر کوردستان.

ئەمەش.. دووەمین بڕیاری خراپی جەعفەرییە بەرامبەر گەلی کوردستان. یەکەمیان قرتاندنی سوێندی فیدراڵ بوو لەکاتی دامەزراندنی حکومەتەکەیدا، دووەمیشیان ژێر بەژێر پیلان گێرانە دژی مافی دیموکراتی گەلی کوردستان.■

قەدەغەکردنی سەفەری دوو کاربەدەستی یەکێتیو پارتی لەوەزارەتی بەرگریدا

لەدوای دروستکردنی حکومەتی نوێ، لێکۆڵینەوە لەسەر وەزارەتەکان لەسەر دزیو گەندەڵیو بەرتیل خواردن، دەستی پێکردووە. جگەلە وەزارەتی سەرچاوەکانی ئاو، پیشەسازی، ژنان، دارایی، دەرەوەو کشتوکاڵو چەند وەزارەتێکی تر. باقی وەزارەتەکان کەوتونەتە ژێر لێکۆڵینەوە، وەزارەتی بەرگری، خراپترین وەزارەتی گەندەڵی عێراقە، کەزۆرترین تۆمەتی لەسەرە، بۆیە زۆربەی کاربەدەستەکانی کەوتونەتە ژێر لێکۆڵینەوەو سەفەری دەرەوەی وڵاتیشیان لێ قەدەغە کراوە. لەناویاندا دوو کاربەدەستی گەورەی کوردیش ١- بروسکی نوری شاوەیس (پارتی) ٢- حەمید فەیلی (یەکێتی). ئەم وەزارەتە یەک ملیارو سێ سەد ملیۆن دۆلاری سەرف کردووە کەلە (٨٠٪) پارەی سەرفکراوەکە، بەڕێگەی یاسایی سەرف نەکراوە. ئەمە جگە لەوەی (١٠٠) سەیارەی گولله نەبڕو (١٣٥٠) مۆبایلی وەزارەتەکەش، دیار نییە. پارەی دیارنەبووی وەزارەتەکانیش بەملیارەها دۆلار مەزەندە دەکرێ.■

ڕوحانیانی مەهاباد ڕۆژنامەی (ئاسۆ): بیری سەخیفو حەماقەتو جەهالەت

ڕۆژنامەی (ئاسۆ) کەلەڕۆژهەڵاتی کوردستان دەردەچێت، لەژمارە (٨٦)دا، گوتارێکی لەسەر تیرۆریزمو پەیوەندی بەکلتوری ئیسلامو ئەو تاوانانەی لەسەردەمی خولافەی ڕاشیدینەوە تائێستا ئەنجام دراون، بڵاوکردۆتەوە. ئەم لێکۆڵینەوەیە، لەلایەن دادگاو دەزگاکانی ئێرانەوە شکاتی لەسەر نەکراوە، بەڵام کۆمەڵەی ڕۆحانیانی مەهاباد، کە لەمەلا ناودارەکانی شارەکە پێکهاتوونو کوردیشن، بەیاننامەیەکی توندو هەرەشاوییان لەسەر ڕۆژنامەکە دەرکردووەو گوتارەکەیان بە (حماقت)و (جهالت)و (سەخافەت) ناوبردووەو پێشیان وایە کەوا: لەلایەن دوژمنانی ئایینو میللەتەوە نوسینەکە هاندراوە. داواشیان کردووە کە سەرنوسەری (ئاسۆ) وەڵامی ئەم کارە دژە خەڵکو ئاینییە وەربگرێتەوە.■

١- هەڵەی هێزە سیاسیەکانو ڕێکخراوە مەدەنیەکان..
(مەلا بەختیار)
٣- ترسناکی شەڕی ئەهلی لەسەر کوردستان..
(ئازاد عەلی)
لێکدانەوەی هەواڵ - ل (٢)

ئایا گەمارۆی ئابوری ئێران مەترسییەک بۆ بەرنامە ئەتۆمییەکان پێکدێنێت
و: پەری کەریمی نیا
کوردستان سەرانسەر - ل (٥)

ململانێی دەستووریو بیروڕای خەڵک
ڕەخنەو دیالۆگ - ل (٨-٩)

تیرۆر لەچ سەرچاوەیەکەوە هەڵدەهێنجرێ؟! عروبە، مەزهەب، بەرژەوەندی
ئەرسەلان تۆفیق
تەعریبو ئیسلامگەرا - ل (١٢)

هەواڵو مەترسی

■ نەسرین بەرواریو مقاوەلاتی خزمەکانی

نەسرین بەرواری، وەزیری کارو نیشتەجێکردنی عێراق، وەزارەتەکەی دەیان پرۆژەی گەورەی داوە بەقۆنتەرات. لەو پرۆژانە، (١٧)ی داوە بەخزمەکانی. ئەمەش، بۆتە مایەی لێکۆڵینەوە لەسەر وەزارەتەکە. هەواڵیش هەیە، وەزیری ناوبراو بخرێتە ژێر فشاری یاساییەوە. ئەگەروابێت، ئەمیش سەفەری دەرەوەی لێقەدەغە دەکرێت.■

■ لیث کوبە ناسیۆنالیستێکی بیر تەسکی عەرەبییە

د. براهیم جەعفەری، چەندین کەسی کردۆتە ڕاوێژکارو قسەکەری ڕەسمی سەرۆکایەتی وەزیرانی عێراق. لەوانە: (لیث کوبە). ئەم زاتە، بیرێکی تەسکی ناسیۆنالیستی عەرەبی هەیە. پێش ئەوەی ئەم پلەیەی بدرێتێ، لەواشینتۆندا گوتویەتی: وەزیرە عەرەبەکان بونەتە جاشی کورد.

شایەنی باسە سەرۆک کۆماری عێراق، هەتا ئێستا کتابی دامەزراندنی (کوبە)ی پەسەند نەکردووە.■

■ د. جەعفەری هەشت لیژنەی دروست کردووە، خۆی سەرۆکی حەوتیانە

د. براهیم جەعفەری سەرەک وەزیران، هەتا ئێستا هەشت لیژنەی جۆراوجۆری بۆ ئەنجومەنی وەزیران پێکهێناوە. خۆی بۆتە سەرۆکی (٧) لیژنە. تەنها لیژنەی پلان دانانی بۆ د. ئەحمەد چەلەبی هێشتۆتەوە، ئەویش، کارئاسانی بۆ نەکردووە دەست بەکار بێت!■

ÇAWDÊR
Political, cultural, social weekly press ..kurdistan iraq
No.: (29) 23-5-2005
THE OBSERVER
خاوەنی ئیمتیازو بەڕێوەبەری بەرپرس: مەلا بەختیار
ستافی کارا:
سامی هادی، جەمال حوسێن
ناهید حوسێنی
نەخشەسازی: جەلیل حسێن
ئینتەرنێت: سۆران عەبدوڵڵا
پیتچنین: سۆران بورهان؛
تەها حەمە نوری؛ ئیبراهیم حسێن
www.madaniat.org
info_chawder@yahoo.com
سلێمانی - شەقامی سالم
مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکان
تەلەفۆن: ٣١٤٠٤١٦ - ٣١٢٧١٢٠
نرخی: (٢٥٠) دینارە

دایمەی خوا

دایمەی خوا ئەمریکا لەسەر حەقەو دایمەی خوا تەحلیلی سیاسەتمەدارەکانی ئەوروپا لەوانەی لای خۆمان علیمیترنو بەلای هەر بەنزینخانەیەکیشا ڕەت ببیت دایمەی خوا مەسئولێکی وا لە پشتەوەو تەماشای ژیاننامەی هەر سەرکردەیەکیش بکەیت دایمەی خوا لە خێزانێکی نیشتمانپەروەر هاتۆتە دنیاوەو کە چووشیتە لای دکتۆر دایمەی خوا پێت ئەڵێ برۆ ئەشیعەیەکی تەنوری بگرەو بە دیمەنی هەر جادەیەکی تازە قیرتاوکراویش موشەرەف ببیت دایمەی خوا پاش حەفتەیەک هەڵی ئەکەنو لە مەکتەبیشا تەلەبە یەکەمەکان دایمەی خوا کوڕو کچی مامۆستاکانو هەر سەیارەیەکیش لە بەغا بتەقێتەوە دایمەی خوا خەتای دیمەشقە. تەعاروف لەگەڵ هەر تازە دەوڵەمەندێکیشا بکەیت دایمەی خوا کۆمپانیای هەیە. بە لای ئوسوڵیەکانیشەوە هەموو لیبراڵییەک دایمەی خوا کافرەو فەریکە لیبراڵەکانیش دایمەی خوا لەو قەناعەتە کۆنکرێتییەدان کە نوێژکەری ئەمڕۆ تیرۆریستی سبەینێیەو لە چاوی پۆلیسیشا هەمو ڕێپێوانێک دایمەی خوا ئاژاوەگێڕییەو وەعدی ئێرانی دراوسێش دایمەی خوا ئەمڕۆ بە فەردایەو لە فلیمی هندیشا غاینەکە دایمەی خوا ئەکوژرێتو شەڕە دەنوکی بەینی حزبە کوردیەکانیش دایمەی خوا لەسەر دەسەڵاتەو بەزمەکەی ئەمجارەی صەدامیش فێری کردین کە سەرکردەکانی وڵاتانی عالەمی سێ دایمەی خوا دەرپێکانیان ئەمریکییەو دانیشن بەخێر.■

(بول ریکور)یش ماڵئاوایی لەژیانو فەلسەفە کرد

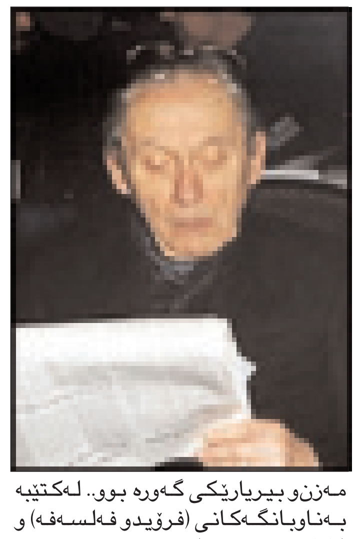

بول ریکور یەکێک لەگرنگترین فەیلەسوفەکانی دوای جەنگ لەتەمەنی (٩٢) ساڵیدا کۆچی دوایی کرد.. ڕۆژی شەممەی ڕابردوو فەیلەسوفی هاوڕێی کۆچ کردوو (ئولیڤیرئابل) ڕایگەیاند (ریکور) کەدوچاری نەخۆشی دڵ هاتبوو لەکاتی خەوداو لەبەرەبەیاندا لەماڵەکەی خۆی لەناوچەی (شاتونای مالابری) دەرەوەی پاریس کۆچی دوایی کرد. (ریکور) لەشاری (فالونس)ی فەرەنسا لەدایک بووە. بو بەیەکێک لەبەناوبانگ ترین فەیلەسوفە مەسیحیەکان لەجیهاندا و ناوبانگی بەوە دەرکرد بوو کە یەکێک بوو لەتوندترین بەرهەڵستکارانی دەسەڵاتی فاشستیو شەڕی فەرەنسی لەجەزائیرو شەڕی (بۆسنی) ئەم فەیلەسوفە لەماوەی ژیانیدا لەزانکۆکانی (ستراسبورغ) و (سۆربۆن) لەپاریسو هەردوو زانکۆی (بیل) و (شیکاغۆ)ی ئەمریکی وانەی وتۆتەوە. (ئابل) دەڵێت ئەو فەیلەسوفێکی مەزنو بیریارێکی گەورە بوو.. لەکتێبە بەناوبانگەکانی (فرۆیدو فەلسەفە) و (ئازادیوسروشت) بوو.■

شاجوانەکانی فرەڕەگەز

گرتەیەک لەوێنەی بەشدارانی پێشبرکێی شاجوانەکانی جیهان لەشاری (بانکۆک)ی پایتەختی تایلاند کە لەڕۆژی ٢٠٠٥/٥/٣١ بڕیارە ساز بدرێت.. ئەوانەی لەم وێنەیەدا لەچەپەوە بۆ ڕاست دەرکەوتون بریتین لە شاجوان (هیلین تریسفیک) لەوڵاتی نەرویژو (مۆنیکا سبیر) لەوڵاتی فەنزویلاو (شیلی کولی) لەوڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاو (سنتیا ئولافاریا) لەوڵاتی پورتریکۆو (شانانبورن روسجان) لەوڵاتی تایلاند.■

ژنە تەنهاکان

خوێندنەوەی: حەمە هاشم

تابلۆی ژنە تەنهاکان بەرهەمی هونەری هونەرمەندی کوردی _سوریا _ سەبریە کوردییە. ئەم بەرهەمەی هونەرمەند تێیدا گوتارێکی فیکری قوول لە خۆیدا بارگاوی دەکات بەوەی کە ژنی وڵاتی ئێمە یەکەیەکی سەربەستە لە غەریبی و دەستەمۆیی کە ئەمە بووە بە هۆی سەرکوتنەو کێشە کۆمەڵایەتیە گەورەکانی کە لە ناو خودی خۆیدا هەمیشە پەنگ دەخواتەوەو کاریگەری دەروونی بۆ دەرەخسێنێ و شکستەکانی لەلا تۆخ و بەهێز تر نیشان دەدات ... لە م بەرهەمەدا کە پێک دێت لە چەند کوتلەیەک لە ڕەنگی تۆخی وەک ڕەش و سوور کە لەپەڵەیەک خوێنی مەیو دەچن، لەتابلۆ کە دا بارستەکان بەشێوەیەکی جوان هاوسەنگی یەکی هونەری و تەکنیکیان بە خۆوەگرتووە کە چەمکە ئیستاتیکیەکانمان بۆ ڕوونتر نیشان دەدەن.

هونەرمەند سەبریە کوردی ئەم بەرهەمەی بە هۆی ڕەنگی ڕۆنی لە سەرکانفاس ئەنجام داوەو ویستوویەتی لە ڕێگای دارشتنی ڕەنگە ڕۆنیەکە بە شێوەیەکی زبر (خەشن) ئەوەمان پێبڵێ کە کێشەی ژنی کوردی مێژوو یەکی برینداركار و پڕ لەزامی تێدایە .. لە بەرهەمەکەدا ئەگەرچی دانیشتنێکی ئارام دەبینرێت بەڵام دڵەڕاوکێ و بێزارییەکی زۆریش بە ڕووخساری ژنەکانەوە قەتیس ماوەو کە ئەمەش شارەزایی سەبریەمان بۆ دەردەخات لە توانستە تەکنیکیەکانی وهێز بەسەر داشکانی لە میانەی کاری ڕۆنی ،، جگە لە مەش سەبریە هاتووە بە هۆی هێڵی ڕەق و شکاوەکانی دووبارە کردە ڕەق و داخراوەکانی کۆمەڵی کوردی دەخاتەوە ڕوو کە دەرهەق بە زنی کورد ی دەکات و باسکردنە لەو مامەڵە ڕەقەی کە ژنی توشی بەستەڵەکی و دیلیتی کردووە ، کە بەڕۆنی لەم تابلۆیەدا کاری لەسەرکراوە

ئەم تابلۆیە کە قەوارەیەکی گەورەی هەیە لە هەندێ شوێنی دا جگە لە فلچە ئەوا هونەرمەند پەنجەکانی خۆشی تێدا کردوە بە ئامرازێک و جگە لە ڕەنگی ڕۆنی لەهەندی شوێنی دا ماتریالی تری وەک باستیل بەکارهێناوە ■

ئەشێ (ئیخناتون) (ئیبراهیم)ی پەیامبەر بێت

زۆرجار باس لەوە کراوە کەفیرعەونی میسری (ئیخناتون) (موسا)ی پەیامبەر بوبێت. ئەو فیرعەونە زیاد لەفیرعەونەکانی دی جێی باسو لێکۆڵینەوە بووە.. پێشتر توێژەرەوەی شوێنەوارناسی بەرەگەز میسری و دانیشتوی وڵاتی بەریتانیا (ئەحمەد عوسمان) کتێبێکی لەشێوەی توێژینەوەدا بەزمانی ئینگلیزی بەناوی (موساو ئیخناتون) بڵاوکردەوەو تیایدا جەختی لەسەر ئەوە کردبوو کە خودی یەک کەسن. ئەمجارەیان توێژەرەوەی میسری لەبواری شوێنەوارناسیدا (سەعد عەبدولموتەلیب) دوو کتێبی بڵاوکردۆتەوە یەکەمیان بەناونیشانی (ئیخناتون باوکی پەیامبەران) و ئەویتریشیان لەژێر ناونیشانی (ئیخناتونی خەلیل لەنێو قورئاندا) کە لەهەردوو کتێبەکەدا جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە فیرعەون (ئیخناتون) هیچ کەس نیە جگە لەخودی (ئیبراهیم)ی پەیامبەر نەبێت.

شاژنە (نیفرتیتی)ش خاتو (سارە)ی خێزانی (ئیبراهیم)ە ئەم توێژەرەوە بەناوی (ئیختاتون) شیتەڵ دەکات بۆ دوو بەش یەکەمیان (ئاخن) واتە (خۆشەویست) بەشی دووهەمیشیان (ئاتون)ە کەواتای (خودا) ئیبراهیم یش بە (خۆشەویستی خودا) ناوبراوە.. ئەم دوو کتێبەی (سەعد عەبدولموتەلیب) دوای بڵاوبوونەوەی هەرایەکی گەورەی لەنێو ناوەندە ئاینیو زانستیو شوێنەوارناسیەکاندا ناوەتەوەو بەپێشهاتێکی ترسناکی ناودەبەنو ئەو هەوڵەش بەهەڵەیەکی مێژوویيو درۆیەکی گەمژانە باس لێوە دەکەن کەمەبەستەکە تیایدا گەورەکردنی ناو فیرعەونەکانە کەخۆیان لەخێزانی ئیسرائیلیەکان بوون.■

ئێزگەی نەوا، نەوای (سێڤ)یشی داهێنا

ئێزگەی نوێو نوێگەری نەوا، ماوەیەکە، بە (نەوا)ی نوێ، سەرنجی بیسەرانی ڕاکێشاوە. بەرنامەو پەخشو ئاوازگەلی ئەم ئێزگەیە، ڕیتمی هاوچەرخی پێوە دیارەو هەر زووش، بیسەری کوردی کردە ئاشناو ڕۆشنای خۆی.

وادیارە، نەوا، نەوای جۆراوجۆری پێیەو ناوبەناو پێشکەشی دەکات. یەکێک لەکارە جوانەکانیان، دەرکردنی گۆڤاری (سێڤ)ە. گۆڤارێک، لەهێمای هۆنینەوەی سێوەکەی ئادەمو حەوای غەدر لێکردووی ژنەوە، لەیەکەمین چرکەساتی ستەمی مێژووەوە، خراوەتە مێشکی وەچەکان، کەهەتا ئێستاش نەبڕاوەتەوە. ئەم گۆڤارە، گەرچی نەیتوانیوە (سێڤ) بکاتە گۆڤارێکی تایبەتی ژن، بەڵام خەمی گەورەی چەوساندنەوەی ژنانی کردۆتە هەوێنی مەیینی بەرهەمەکانیو ڕوویشی کردۆتە هاوکاریی قەڵەمی هاوکاران، هەتا بتوانێت بەردەوام بێتو جوانەمەرگ نەبێت.

(چاودێر) پیرۆزبایی دەرچواندنی (سێڤ) دەکاتو هیواداریشە، پیاوان ئەم (سێڤ)ە، تەنها نەخۆنو لە هاوکاری کردنیشی (ڕانەکەن!).■

کیت بلانشیت شوێنی وێنەگرتن بەجێ دەهێڵێت

ئەستێرەی بەناوبانگی سینەما (کیت بلانشیت) لەشاری مەراکیشی وڵاتی مەغریبەوە بەفرۆکەیەکی تایبەتو بەخێرایی گەڕایەوە وڵاتی بەریتانیاو شوێنی وێنەگرتنی فیلمە تازەکەی بەجێهێشت ئەویش دوای ئەوەی کە هەواڵی سوتانی کوڕەکەی لەمیوانخانە تایبەتیەکەی خۆی پێگەیشت.

ئەو میوانخانەیەو لەو بەشەی کە کوڕەکەی (کیت)ی تیا نیشتەجێ بووە دوچاری گڕگرتن هاتبووەو بەو هۆیەوە چەند بەشێکی جەستەی سوتا بوو. بۆ ئەو مەبەستەش لەنەخۆشخانەی (کریت ئورماند ستریت) خراوەتە ژێر چاودێری وردی پزیشکی تا چارەسەری پێویستی بۆ بکرێ. جێی ئاماژە پێدانە (کیت بلانشیت) بەمەبەستی وێنەگرتنی فیلمی (بیبل) هاتبووە وڵاتی مەغریب کە لەم فیلمەدا ئەستێرەی بەناوبانگی سینەما (براد بیت) هاوبەشی دەکات..■

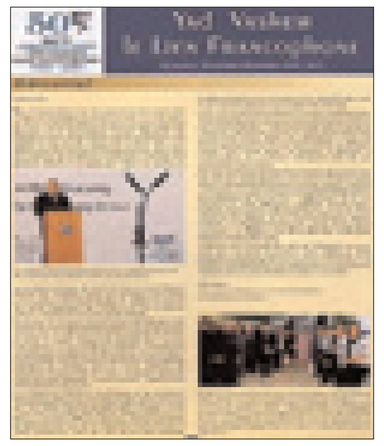

دابەزینی ئاستی فرۆشی ڕۆژنامەو گۆڤارەکان لەوڵاتی فەرەنسا

لەتەواوی وڵاتی فەرەنسادا و لەساڵی (٢٠٠٤) دا ژمارەی ئەو گۆڤارو ڕۆژنامانەی لەو ساڵەدا فرۆشراون بریتی بووە لە (٤٧٤٢٠٠٠٠٠)(چوار ملیارو حەوسەدوچلو دوو ملیۆن) وانە. ئەم ژمارەیە بە بەراورد لەگەڵ ساڵی (٢٠٠٣) دا ئاستێکی دابەزیوە بەڕێژەی (٠.٥٪) ئەم بەراوردە پێشبینی داهاتوویەکی خراپ بۆ ڕەوتی ڕۆژنامەگەری فەرەنسی دەکات. هۆکارەکەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە خوێنەران زیاتر ڕوویان لەتۆڕەکانی ئینتەرنێتو شاشەکانی تەلەفزیۆن کردووەو هۆکارێکی تریش زیادبوونی ئەو ڕۆژنامانەن کەبەخۆڕایيو بێ بەرامبەر دەگەنە دەستی خەڵک.

ئەو وڵاتە چونکە هەر لەماوەی ساڵی (٢٠٠٤)دا پتر لە (٣١٢) ملیۆن ژمارە لەو ڕۆژنامە خۆڕاییانە گەیشتونەتە دەست خوێنەران..■

ململانێی دەستوری و بیروڕای خەڵک

ئەو شەڕەی لەبەردەم سەرکردایەتی سیاسی کوردایە بۆ نوسینەوەی دەستور بەشەڕێکی قورس و گرانی ناودەبەین، بەمانایەکی تر دەمەوێ کۆی قسەکانم لەو دوو خاڵەدا هێما پێبدەم ئەویش گرنگی دەستور و هەستیاری ئەم قۆناغە

بەختیار جەبار عەلی
١٩٨٠ لەسلێمانی لەدایک بووە
خوێندکاری زانکۆیە
خاوەنی چەندین نووسین و بڵاوکراوەی جیا جیایە
لەناو ژانرێ چالاکی جیاجیای هەیە..

ئەم یاسایە ڕێز لە ناسنامەی ئیسلامی زۆرینەی خەڵکی عێراق دەگرێ، مافە ئاینیەکانی سەرجەم تاکەکانی تر دەگرێ و مافی ئازادی سروتی ئاینی مسۆگەر دەکات). بەڵام گەر سەیری دەستوری ئەمریکا بکەین کە ٢٢٥ ساڵە حوکم دەکات هیچ ئاین تێکەڵ نەکراوە بە دەوڵەت، ئەم تێکەڵ کردنە بەرەو گێژاومان دەبات.

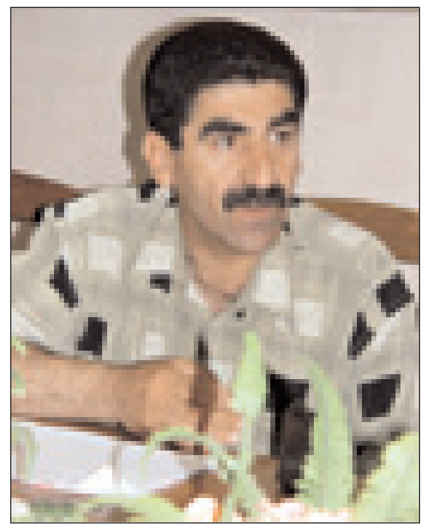

عومەر محەمەد ئەمین ڕەزا
١٩٦٤ لەسلێمانی لەدایک بووە.
ئەندامی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی مامۆستایانی کوردستانە.
بەڕێوەبەری نووسینی ڕۆژنامەی ئامانجە

دانانی دەستور بۆ عێراق، بنیاتنانێکی پێویستە، بونیادێک کەهیچ شتێکی نەچێتەوە سەر دەستورە کۆنەکەو هیچ لەو شتانەی کە لەڕابردوودا ڕوویاندا دووبارە نەبنەوە کۆمەڵێک بیروباوەڕی نوێی تیا بێت، مافی هەموان و مافی ژنی تیا پێشێل نەکرێت و لە دەستورەدا، دین هیچ دەسەڵاتی نەبێت

ژاوێن بایز شالی
١٩٨٦ لەسلێمانی لەدایک بووە
خوێندکاری ئامادەیی قوتابخانەی پێنجەم
سەرگەرمی نوسینی شیعر و ڕۆژنامەوانیە

عەلی حسێن عەبدوڵڵا (کوردستانی)
١٩٨٢ لەکارێزەی شارباژێڕ لەدایک بووە
پیشە: نووسەر..

پێویستە دەستوری نوێی عێراق عەلمانی بێت، چونکە عەلمانییەت مەرجی بوونی دیموکراسیەتەو بەبێ دەستورێکی عەلمانی هیچ شتێکی تر زەمانەتی پاراستنی کورد ناکات، لەئایندەی عێراقدا، بۆیە دەبێت لەقۆناغی ئێستادا قورسایی خەباتی سەرکردایەتی سیاسی کورد و خەڵکی کوردستان بخرێتە سەر مەسەلەی دەستور و شەڕکردن لەسەر عەلمانی بوونی دەستور

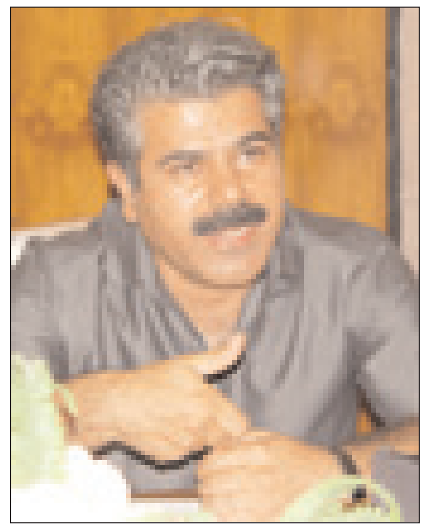

ڕێبوار سەعید ڕەشید
١٩٦٢ لەسلێمانی لەدایک بووە
مامۆستای زانکۆی سلێمانیە لەکۆلێژی هونەر، وەک هونەرمەندی شێوەکار لەزۆربەی وڵاتانی ئەوروپا پێشانگەو پڕۆژەی هونەری هەبووە.

خەمی من پاراستنی کلتوری خۆمە، کە هەمیشە غەدری لێکراوە، سیستەمی خوێندن، ستەمی کلتور غەدری مێژووی لێکراوە، هەتا ئێمە گەر بڕوێنە دەرەوە، لەمێژووی هونەری جیهانیدا زۆربەی زۆری ئەو بەرهەمە هونەریانەی کە پێشکەشکراوە بەناوی ئێران و عێراق و سوریاوە کراوە

laparakan.qxd 5/22/2005 11:49 AM Page 1

هەڵەی هێزە سیاسیەکانو ڕێکخراوە مەدەنیەکان

مەلا بەختیار

دوا ئاماری تۆمارکراوی ڕێکخراوە مەدەنیەکانی عێراق، (١٢٩٨) ڕێکخراوە. زیاتر لە (١٨٠٠) ڕێکخراوی دیکەش داوای مۆڵەتیان کردووەو هێشتا بێ وەڵامن. ئەم ژمارە ڕێکخراوە دەیسەلمێنن کەلەعێراقی دوای سەدام، خەڵک ئازادانە بیر لەژیانی مەدەنی خۆیان دەکەنەوەو کەوتوشنەتە چالاکی. بێگومان، ئەم دیاردەیەش، گەلێ مایەی دڵخۆشییە، گەرچی بێ خەوشو کەموکوڕیو خۆپەرستیش نییە.

لەناو ئەم ڕێکخراوانەدا، هێشتا ڕێکخراوەکانی کوردستان کەمیان تۆمار کراوون، تێکرا لەکوردستانیشدا، (١٠٠٠) ڕێکخراوی دیموکراتیو (N.G.O) هەن. ئەمە لەکاتێکدا ڕێکخراوەکانی کوردستان بەئەزموونن و ئەوانەی ناوچەکانی دیکەی عێراق، تازە سەریان هەڵداوە. ئەگەر بڕیاریشە لەدەستوری هەمیشەیی عێراقدا، کوردستانی فیدراڵ بەشێک بێت لەعێراقێکی دیموکرات، ئەمە، وا دەخوازێت کەوا:

دیاردەی مەدەنیەتو پرۆسەی دیموکراسی، توندو تۆڵ بەیەک ببەسترێنەوە.. بەستنەوەیەک کەلەعێراقو کوردستاندا، مافو ئەرکە جیاوازییە دیموکراتیەکان، هەم بزانرێتو هەم لێک دانەبرێت. ئەمەش، پێش ئەوەی لێکدانەوەی سیاسی بۆ بکرێت، هەقوایە، لەباری دیموکراتیەوە هەڵبسەنگێندرێ. چۆن؟

بەدرێژایی مێژووی داتاشینی دەوڵەتی عێراق، هەمیشە هێزە سیاسیەکانی عێراقو کوردستان،

نەبوونی بزووتنەوەی دیموکراسی لەناو عەرەبو تەنانەت لەناو نەتەوە باڵا دەستەکانی وڵاتانی داگیرکەری دیکەی کوردستانیش، وایان کردووە هەردەم کێشەی کوردستانو مافە دیموکراتیەکانی، بکەوێتە ناو مەنگەنەی ناسیۆنالیزمو ئایینی ئیسلام. سەرەنجامیش، دیموکراتیو مافی دیموکراتیەکان، کراونەتە پێخۆری ئەندێشەی ناسیۆنالیزمی دواکەوتووی ڕۆژهەڵاتی

باسی دیموکراسیەتی سیاسییان لەناو عێراقدا کردووە، کەلەسایەی ئەو دیموکراسیەتەدا (ئەگەر هاتبایەتەدی)، گوایەکوردستانیش بەمافی ئۆتۆنۆمی شاد ببێ. هەشت دەهە لەمێژووی دەوڵەتی عێراق سەلماندی هێزە دەسەڵاتدارەکانی عێراق، کەبەردەوام نوێنەری ئەندێشەی ناسیۆنالیزمی عەرەبی بوون، نەک دیموکراتی نەبوون، بەڵکو دوژمنی دیموکراسیش بوون. بۆیە، سەرەنجام نەعێراق کرایە

دیموکراتیو نە سایەی دەسەڵاتەکانی عێراقیش ئۆتۆنۆمی کوردستانی گرتەوە. کەئۆتۆنۆمی، چوارەمین پلەی مافی گەلانیشە. (سەربەخۆیی، کۆنفیدراڵی، فیدراڵیو ئۆتۆنۆمی) ئەم ڕاستییە سیاسییە، بێگومان بەدەر نییە لەکلتوری نەتەوەی عەرەبی باڵا دەست، کەهەتا ئێستا کلتورێکە هێندەی لەژێر هەژمونگەری کەلەپورو نەریتی سەدەکانی ناوەڕاستدایە، بەتایبەتی ئیسلامی، نیو هێندەش فەلسەفەی مۆدێرنێتە لەناویا کاریگەر نییە. لەناو کلتورێکی ئاواشدا، هەڵبەتە، بزووتنەوەی دیموکراتیو مەدەنیخوازی بەهێز ناخولقێت.

نەبوونی بزووتنەوەی دیموکراسی لەناو عەرەبو تەنانەت لەناو نەتەوە باڵا دەستەکانی وڵاتانی داگیرکەری دیکەی کوردستانیش، وایان کردووە هەردەم کێشەی کوردستانو مافە دیموکراتیەکانی، بکەوێتە ناو مەنگەنەی ناسیۆنالیزمو ئایینی ئیسلام. سەرەنجامیش، دیموکراتیو مافی دیموکراتیەکان، کراونەتە پێخۆری ئەندێشەی ناسیۆنالیزمی دواکەوتووی ڕۆژهەڵاتی. هەربۆیە، نەکێشە کۆمەڵایەتیەکانو، نەکێشە سیاسیو نەتەوەییەکانی ڕۆژهەڵات، چارەسەر نەکراوون. هەربۆیە وڵاتانی عەرەبی، لەهەرە وڵاتە دواکەوتوەکانی جیهانن، ئەمیش بەپێی ڕاپۆرتی نەتەوە یەکگرتوەکان.

ئەو هەلومەرجە دژە دیموکراتییە هەتا گۆڕینی هەلومەرجی نێو نەتەوەیی درێژەی کێشا. هەرزووش گۆڕانکاری، دوای ڕۆژهەڵاتی ئەوروپا، ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گرتەوە. خۆشبەختانە لەدەروازەی عێراقیشەوە ئاڵوگۆڕ هاتە ناو ڕۆژهەڵات. کاتێک.. هەلومەرجێکی تایبەتی لەدوای داگیرکاری کوێتو ڕاپەڕینی (١٩٩١) هەڵکەوتو دەسەڵاتی دزێوی دەوڵەتی مەرکەزیو مەرکەزیەتی ناسیۆنالیزمی عەرەبیو سوننیگەرا لەعێراقدا، بەهۆی ئاڵوگۆڕی سیاسەتی نێونەتەوەییەوە، تێکو پێک شکان، هەنگینێ کوردستان، دابراو لەسیاسەتی دیموکراتیزەکردنی دەوڵەتی مەرکەزی عێراق، فیدراڵی خۆی ڕاگەیاند. ئەمەیان ئەزموونێکی هەتا ڕادەیەکی زۆر دژوار بوو، بەڵام سەرکەوتووتر بوو لەو ستراتیژە نەزۆکەی هەشت دەهەی ڕابردوو، کەدەویسترا دەوڵەتی مەرکەزی ناسیۆنالیزمی دواکەوتووی عەرەبی بکرێتە دیموکراسی. کوردستان، دابراو لەعێراق، بەبێ منەتی سیاسی

لەدەوڵەتی مەرکەزی، هەلومەرجی گۆڕدراوی نێو نەتەوەیی باش قۆزتەوەو توانی فیدراڵیەتی کوردستان بکاتە واقیعێکی سیاسی، کە سەرکەوتوویی تاقیکردنەوەکەو ناچاری هێزە ئۆپۆزسیۆنەکانی عێراق، وای لێکردن، لەکۆنگرەکانی ئۆپۆزسیۆندا، دان بەمافی فیدراڵیدا بنێن، ئەویش دانپیانانێکی گشتی، نەک لێبراو.

ئێستا کە ئەزموونی کوردستان (١٣) ساڵ، سەرەڕای شەڕی ناوخۆو فشارو پیلانی ئیقلیمی سەرکەوت، دەرکەوت، دیموکراتی، تەنها دیموکراتیزەکردنی دەوڵەتو دەسەڵات نییە. بەڵکو دەستەبەری ڕاستەقینەی دیموکراتی، دیموکراتیزەکردنی کۆمەڵو ژیانی مەدەنیو ئازادییەکانی تاکە، بەژنو پیاوەوە.

کەڕژێمی سەدامیش ڕووخاوە، پێش ئەوەی دەوڵەتێکی دیکەی مەرکەزی، ناسیۆنالیزمی عەرەبی، یان شیعەگەرا، یاخود سوننیگەرا دابیمەزرێننەوە، زۆر زۆر گرنگە کوردستان بایەخ بەدیموکراتیزەکردنی ژیانو کۆمەڵ بدرێو خزمەتی ڕێکخراوە مەدەنیو کۆمەڵایەتیەکان.. لەئاستی عێراقیشدا بکرێ، چونکە:

لەعێراقدا.. ناکرێ چاوەڕێ بکرێت، بەم زووانە سیستەمو دەوڵەتێکی دیموکرات دابمەزرێت. ئەمە خۆشحاڵییەکی بێ بناغەیە. بەڵکو مەترسی دامەزراندنەوەی دەوڵەتی مەرکەزی هێشتا زۆرترە. بۆئەوەی ئەم مەترسییە هەرچی دەتوانرێت کەمتر بکرێتەوەو بەرەبەرەش سەرەنجام، لەناو ئاڵوگۆڕەکاندا، ئەو مەترسییە نەمێنێت، ڕێگەی هەرە سەرکەوتووبۆڕەواندنەوەی مەترسیەکان، پشتیوانی کردنی ڕێکخراوە مەدەنیەکانە. ئەمەش ڕێبازێکی تەندروستی دیموکراتی سەردەمە. چونکە سەدەی ڕابردوو دەریخست حکومەتە نادیموکراتیەکان نابنە دیموکراتی. ڕۆژهەڵاتی ئۆروپاو دەوڵەتانی عەرەبی باشترین بەڵگەن. بەڵام لەناو جەماوەرەوە دەکرێت بزووتنەوەیەکی فراوانی دیموکراتیو مەدەنیخوازی پەرە پێبدرێتو ڕژێمەکانیش ناچاری ملکەچی بۆ پرۆسەی دیموکراسی بکرێن. پۆڵۆنیا، ڕۆمانیا، ئۆکرانیا، ئەندەنوسیا... تاد نمونە زیندوەکانیان. دوا ئەزموونیش لوبنانەکەتەنها ڕوداوێک سوریاو لوبنانی بەچۆکدادا. کەوا بێت.. ئەم ڕێکخراوانە، هەتا لەسەر بنەمایەکی باش دابمەزرێنو بتوانن بۆشاییەکی

کۆمەڵایەتیو مەدەنی پێویستی خەڵک پڕ بکەنەوە، هەڵبەتە، لەئایندەدا، دەبنە کەناڵی فشاری دیموکراتی بۆ سەر دەسەڵات کەجارێکی دیکە، دەسەڵات، دەوڵەت بەرەو ڕابردووی مەرکەزی نەباتەوە.

لێرەوە، پێکەوە بەستنی خەباتی مەدەنیخوازی کوردستان، لەگەڵ خەباتی مەدەنیخوازی لەعێراقدا، ئەرکێکی دیموکراتی هاوبەشی عێراقو کوردستانە، بۆئەوەی ئامانجی دیموکراتی، لەخەباتی سیاسی دابراو لەئامانجی دیموکراتیو مەدەنی کۆمەڵایەتی، ڕزگار بکرێت. کەئامانجی سیاسی دابراو لەژیانی مەدەنی، هەشتا ساڵی ڕابردوو دەریخست، ئامانجێکی نەزۆکە. بەتایبەت لەناو دەوڵەتێکی بەزۆر داسەپێنراوی وەکو عێراقدا. تەنانەت لەناو هێزە سیاسییە عێراقیەکانیشدا، کەزۆریان دەوێت بەکردەوە لەبۆتەی دیموکراتیەتدا، قاڵو قوڵ ببن.

لەعێراقدا.. ناکرێ چاوەڕێ بکرێت، بەم زووانە سیستەمو دەوڵەتێکی دیموکرات دابمەزرێت. ئەمە خۆشحاڵییەکی بێ بناغەیە. بەڵکو مەترسی دامەزراندنەوەی دەوڵەتی مەرکەزی هێشتا زۆرترە. بۆئەوەی ئەم مەترسییە هەرچی دەتوانرێت کەمتر بکرێتەوەو بەرەبەرەش سەرەنجام، لەناو ئاڵوگۆڕەکاندا، ئەو مەترسییە نەمێنێت، ڕێگەی هەرە سەرکەوتوو بۆ ڕەواندنەوەی مەترسیەکان، پشتیوانی کردنی ڕێکخراوە مەدەنیەکانە

کەوابێت.. ڕێکخراوە دیموکراتو مەدەنیەکانی کوردستان، ڕەهەندێکی دیموکراسیو سیاسیو مەدەنی دیکەشیان بۆ هاتۆتە پێش، ئەویش ئەو پەیوەندییە دیموکراتیو مەدەنیە ئۆرگانیکیەیە کەلەسەر ئاستی عێراق، خوڵقاوە. ئەم پەیوەندییەش، بابەتیە. بارودۆخی جیهانیش یارمەتیدەرێتی. بەتایبەتی بنچینەیەکی گرنگی پرۆژەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە، خەباتە لەپێناوی مەدەنیەتدا. لێرەوە، باش کارکردن بۆ ئەم ڕەهەندە دیموکراتییە ئۆرگانیکیە، بەپێی بەرنامەو پرۆژەیەکی هاوچەرخ، بێگومان، پاشەڕۆژێکی باشی دەبێت. بەبێ ئەوەی سەربەخۆیی کوردستانیەتی بچوکترین ڕێکخراوی دیموکراتیش دەست بەردار بین.

هەلومەرجێکی ئاوای دیموکراسیش، هەقوایە کاری ڕاستەقینەی بۆ بکرێت. کۆنفرانسی ڕێکخراوە مەدەنیەکانی کوردستانی بۆ ساز بدرێت.

ستراتیژێکی هاوبەشی کوردستانی بۆ گەڵاڵە بکرێت، هەتا بزانرێت، هەموان پێکەوە لەسەر ئاستی عێراق، کوردستان، ناوچەکەو بگرە جیهانیش، چییان پێ ڕادەپەڕێتو چۆن چۆنیش هەنگاوی بۆ هەڵبگیرێت.■

کورتیلە باس

مافی پەرلەمانی ژنانی کوێت پێکەنینو گریان

ژنانی کوێت، دوای ساڵەها خەباتی یەکسانخوازی، سەرەنجام توانیان مافی هەڵبژاردنو خۆپاڵاوتن بۆ پەرلەمانی کوێت، دابین بکەن. ئەم مافە، کەبەکۆی (٣٥) دەنگ لە (٦٠) ئەندامی پەرلەمانی کوێت بەدەستیان هێنا. دڵخۆشیەکی گەورەی لەناو ژنانی کوێتدا، دروست کرد. ئەم دڵخۆشییە، چەند مایەی پێکەنینە بۆ سەرکەوتنەکە، هێندەش گریاناوییە بۆ کوێتو هەندێک لەوڵاتانی عەرەبی، کەتازە تازە مافی ژنان بۆ دەنگدان دەسەلمێنن.

کوێتو دەوڵەتانی کەنداو، لەوڵاتە هەرە دەوڵەمەندەکانی جیهانن. کەچی ژن هێشتا بۆی نەبووە نەدەنگ لەهەڵبژاردنی پەرلەماندا بدات، نە خۆیشی هەڵبژێرێت. ساڵەهایشە، ئەم کێشەیە کەوتۆتە ناو پەرلەمانی کوێتیەوە. سەرەنجام زۆرینەیەکی کەم دەنگیان بۆ دا.

ئیسلامیەکان.. لەو ساڵانەی ڕابردوودا، دژی ئەم مافەی ژنان بوون. ئێستاش هەر دژی ئەو مافە دەنگیان داوە. ئەمەش دەیسەلمێنێت کەئەم ڕەوتە چەند دژی دیموکراتیو گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتیەکانن. بەتایبەتی مافی ژنان. کەبێگومان سەلماندنی یەکسانی مافی ژنو پیاو، گەوهەرێکی گرنگی دیموکراتیو ئازادییە.

مەترسیەکانی گفتی، گفتوگۆکانی جەعفەری

د. جەعفەری، سەرەک وەزیرانی عێراق، لەسەردانی یەکەمی بۆ تورکیا، جگەلە کارە ڕەسمیەکانی، لەدوو کۆبونەوەی دوو قۆڵیدا لەگەڵ سەرەک وەزیرانی تورکیادا، گفتی داوە کە لیستی ئیئتیلافی عێراقی، لەداڕشتنی دەستوردا، مەسەلەی فیدراڵ بەو جۆرەی گەلی کوردستان لەکوردستاندا دەیانەوێت، نەسەلمێنن، لەهەمان کاتیشدا، گوایە ڕێگە نادەن کەرکوک بخرێتەوە سەر کوردستان.

ئەم گفتانە، سەبارەت بەسەرەک وەزیرانی عێراق، پێچەوانەی (توافق)ی هەموو لایەکە، بەتایبەتی ئەو ڕێکەوتنانە کەلەنێوان هاوپەیمانی کوردستانو لیستی ئیئتیلاف لەسەر یاسای ئیدارەی کاتی عێراق هەیانە. لەو یاسایەشدا، کێشەی فیدراڵو مادەی (٥٨)ی کەرکوک براوەتەوە.

د.جەعفەری، پێش ئەوەی بەرەسمی بەسەرەک وەزیران قبوڵ بکرێت، سەردانی کوردستانی کردو لەگەڵ یەکێتیو پارتیدا جەختی لەسەر ئەوە کردووە، کەپابەندی یاسای کاتی عێراقەو پشتیوانی لەفیدراڵیەت دەکات. کەچی، دوای ئەوەی لەسەر تەختی سەرۆکایەتی وەزیران دانیشت، بەڵێنەکانی بیرەچێتەوە. یەکەمین کاری قرتاندنی فیدراڵیەت بوو لەسوێندی حکومەتەکەی. دووەمیشی ئەم گفتەیە، کە بەتورکیای داوە. دواییەکەی خێر بێت!

ڕایس، داوای چارەسەرکردنی کێشەی یەکێتیو پارتی کردووە

بەپێی گوتارێک کەڕۆژنامەی (لوس ئەنجلس تایمز) ڕۆژی (٢٠٠٥/٥/٢١) بڵاوی کردۆتەوەو (شرق الاوسط) وەریگێڕاوە، وا هاتووە کەئەمریکا، لەبەر لاوازی حکومەتی عێراق، دەیەوێت زیاتر دەست بخاتە ناوکاروباری عێراقەوە.

لەگوتارەکەدا، گەلێک هۆکارو ڕوداو باسکراوە. باسی ئەوەش کراوە کە (١٤٠) هەزار سەربازی ئەمریکی ڕۆژانە هێرشیان دەکرێتە سەر، ناکرێت هەروا دەستەوسان بوەستنو حکومەتی عێراقیش هەروا لاواز بێت.

لەکۆتایی گوتارەکەشدا، باسی سەردانەکەی کۆندەلیزا ڕایس کراوە بۆ کوردستانو عێراق، گرنگترین باسیش ئەوەیە کە ڕایس، لەسەردانی بارزانیدا، داوای لێکردووە کەپارتی بگەنە چارەسەر لەگەڵ یەکێتیدا. هەروا، کاراتر بەشداری حکومەتی عێراق بکەن.

ئەو پەیامەی ڕایس بۆ بارزانی لەمەڕ ڕێکەوتن لەگەڵ یەکێتیدا، ئەگەر بەزمانێکی دیبلۆماسی ڕۆشن گوترابێت، بێگومان کاریگەری لەسەر گفتوگۆکانی یەکێتیو پارتی دەبێت. بەتایبەتی، ڕۆژی (٥/٢٢) یەکێتی دوا پرۆژەو بیروڕای نەرمی خۆی بۆ پارتی ناردووەو چاودێران چاوەڕوانن کە لەم دوو ڕۆژەدا، تاڵەبانی سەردانی بارزانی بکاتو دوابڕیار لەسەر پرۆژەی گەڵاڵەکراویان بدەن. چونکە، ڕێک نەکەوتن لەسەر ئەم کێشەیە لەسەر دەسەڵاتەکانی سەرۆکی هەرێم، نیگەرانیەکی زۆری لەناو خەڵکدا دروست کردووە.■

ترسناکی شەڕی ئەهلی لەسەر کوردستان

ئازاد عەلی

ئەوەتەی ڕژێمی سەدام ڕوخاوە، تیرۆیستەکان، بەتایبەتی کۆنە بەعسیو زەرقاوییەکان، بەنەخشەی دەوڵەتێکی ئیقلیمی، بەگەرمی خەریکی شەڕی ئەهلی قەوماندنن. بۆ بەدی هێنانی ئەم پیلانەش، ڕێگەی جۆراوجۆریان لەسێ ساڵی ڕابردوودا گرتەبەر؛ هەتا ئێستا، زیانی زۆر گەورەیان گەیاندۆتە وڵاتو خەڵک، بەڵام نەیانتوانیوە مەرامە ترسناکەکەیان بەدی بهێنن، ئەویش شەڕی ئەهلییە.

عێراق.. پێکهاتەکەی گونجاوە بۆ شەڕی ئەهلی. ئەمەش، نەک لەبەرئەوەی ئەم وڵاتە داتاشراوەی سەردەستی کۆلۆنیالیزمی بریتانیا، لەیەک نەتەوەو ڕەگەز پێک نەهاتووە. نەخێر، لەبەرئەمە نییە. چونکە دەیان وڵاتی گەورەترو گچکەتر لەعێراق، لەچەندین نەتەوەو ڕەگەزی زۆرتریش لەعێراق پێکهاتوون، بەڵام مەترسی شەڕی ئەهلیش لەناویاندا، هەرەشەی لەچارەنوسی دانیشتوانیان نەکردووە. گەرچی ئەوانیش خەباتی چەکداریان دیوە. کێشەی کۆمەڵایەتیو مەزهەبیشیان هەبووە. شەڕی ناوخۆش ڕوویداوە لەناویاندا. بەڵام شەڕی ناوخۆ، درێژەشی کێشا بێت، پەلکێشی نەکردوون بۆ شەڕی ئەهلی. شەڕی ئەهلی، ترسناکترین شەڕە ناوخۆییەکانە. هەروەکو لەلوبنانو دەوڵەتانی ئەفریقیادا ڕوویانداو سەدان هەزار بوونە قوربانی. سەرەنجام، کەسیش نەیزانی سەرکەوتووچ لایەکو ژێرکەوتوش چ لایەکی دیکەبوو. مەترسی شەڕی ئەهلی لەعێراقدا، لەبنچینەدا، دەگەڕێتەوە بۆ چەند هۆیەک:

یەکەمیان: پێکهاتەی بەزۆرە ملێ داسەپاوی عێراقە.

دووەمیان: ئەو حوکمڕانییە درێژەی بەعسو ئایدۆلۆژیەتی ناسیۆنالیستی شۆڤێنی عەفلەقییە.

سێیەمیان: ڕەگو ڕیشەی قوڵی تایفەگەریو مەزهەبییە.

چوارەمیشیان: هەژمونگەری ئیسلامگەرییە.

پێنجەمیشیان: نەبوونی پێشینەیەکی دیموکراسیو مەدەنییە.

شەشەمیشیان: ئەو هەموو تاوانو کوشتو کوشتارو قوربانییە.

حەوتەمیشیان: بوونی نەریتێکی توندوتیژیی لەمێژووی عەرەبی عێراقو هەتا ڕادەیەکیش کوردی کوردستانە.

ئەو هۆیانە، کەهەر یەکێکیان مەترسی شەڕی ئەهلی لێدەکرێت، هەر یەکێک لەو هۆیانە، یان چەندینیان، یان هەموویان، لەبارودۆخی پێگەییوی خۆیدا، مەترسییەکی ڕاستەقینەن بۆ قەوماندنی شەڕی ئەهلی بچوک یان فراوان.

دوای دامەزراندنی حکومەتی عێراق، کوانوی شەڕی ئەهلی گەرمتر جۆش دەدرێت. هەفتەیەکیش دەبێت، سوننیگەراو شیعەگەراکان، لێک هەڵبەزیونو سوننیگەرا، خەنجەریان لەکالان دەرهێناوە. شیعەگەراش، قەڵغانیان لەبەرامبەریاندا، ڕاگرتووە. لەژێریشەوە، مەگەر خوا بزانێت چییان بەیەک کردووە!!

سوننیگەرا.. ئاشکرا شیعەگەراو چەکدارەکانیان، بەکوشتنی سوننیەکان تاوانبار دەکەنو ئەمانیش ڕەتی دەکەنەوە. ئەمەش، مەترسییەکی سایکۆلۆژی نالەباری لەناو خەڵکدا دروست کردووە. چەند ڕۆژێکە، مەترسییەکە هەتا دێت زیاتر دەبێت. ئەم مەترسییەو ئەم هەرەشانە، لەوانی دی ناچن. مەترسییەکی گەورەو هەرەشەیەکی ترسناکە. کەپێمان وایە..

ئەگەر سوننیگەرا، یان شیعەگەرا، یان پشتیوانەکانیان، بڕیاری لێبڕاویان بۆ قەوماندنی شەڕە ئەهلیەکە دابێت، بێگومان، هەوڵی جێبەجێکردنیشی دەدرێ. ئەم لێدوانو تۆمەتبار کردنەی یەکتریش، خۆشکردنی زەمینەی شەڕە ئەهلیەکەیە. شەڕی ئەهلیش، وەکو جەنگی نیزامی نییە، جەنگی نیزامی، ئاسایی نییە بڕیاری لێبدرێت. یان بەرپا بکرێت. (تەنها بۆ سەدام ئاسان بوو!!) شەڕی ئەهلی، ئاسانە بڕیاری لێبدرێتو جێبەجێش بکرێت. بەتایبەتی بۆ ئەو لایەنانەی مەرامیانە شەڕی ئەهلی بقەومێنن. لەجەنگی نیزامیدا، دەبێت تەواوی لایەنەکانی جەنگ لێک درابێتەوە، ئینجا بڕیاری بەرپاکردنی درابێت. بەڵام لەجەنگی ئەهلیدا، زۆر جار،

حاڵەتێکی دەروونی، یان پڕوپاگەندەیەک، یان تاوانێکوکاردانەوەیەک، شەڕی ئەهلی دەقەومێنن. بۆ قەوماندنی شەڕی ئەهلیش، چەند مەفرەزەیەک، یان جاری واش هەیە، دەیان چەک بەسە. شەڕی ئەهلیش هەر هێندەی ئاسانە لێرەو لەوێ خوێن بڕژێت. ئیدی ڕاگرتنی نەزیفی خوێنە ڕژاوەکە زۆر دژوارە. چونکە، تایبەتمەندی شەڕی ئەهلی لەوەدایە کەشەڕ، تەشەنە دەسێنێت بۆ ناو خەڵک، هێز بەرامبەر هێزو چەکدار بەرامبەر چەکدار شەڕ ناکا، بەڵکو خەڵک لەناو خۆیا تێکرا تێک بەردەبن. تەڕو وشک پێکەوە دەسوتێت.

عێراق، مێژووی لێوان لێوە لەشەڕی ئەهلی. زۆر جاریش، بەغدای پایتەخت شانۆی شەڕە ئەهلیەکان بووە. هێشتا، لەم عێراقو لە پایتەختەکەیدا، چاوگەکانی ئاگر شەڕی ناوخۆ، یان ئەهلی، دانەمرکاوەتەوە. بەڵکو ئەگەر بنجو بنەوانی ڕوداوەکانی سەدەی ڕابردوو بخوێنرێتەوە، هەردەڵێی ساڵنامەی ڕووداوەکان، بۆئەوە لەسەر یەک کەڵەکە کراوون، بەئاسانی بۆ ئاژاوەو شەڕی ئەهلی هەڵبدرێنەوە. بۆنمونە:

-/کوردو عەرەب؛ لەنیو سەدەی ڕابردوودا، هەتا هاتووە سەرەنجامی سیاسەتی داگیرکردنو تاوان، لێک دوور خراونەتەوە.

شیعەو سوننە؛ سەرەنجامی ڕقەبەرایەتیو تاوانی تایفەگەری، بەردەوام لێک ترازاون.

تورکمانو کورد؛ کەمترین مەعریفەی پێکەوە هەڵکردنیان لەناودا هێشتوون.

- مەسیحیەکانو ئیسلامییەکان، لایەنی کەمی خۆشەویستیو لێبوردەییان لەناودا پارێزراوە.. تاد.

ئەوڕاستیانە، هاوکاتی کێشەگەلێکی ئابوری، کۆمەڵایەتیو ئایدۆلۆژی وایان کردووە، دەلاقەی ڕقەبەرایەتی زەقو ڕەق بێت. لەئانو کاتی خۆشیدا، هێزێکی قیناوی شەڕی ئەهلیخواز بتوانێت، جەزرەبەی خۆی بوەشێنێت.

شەڕێکی ئاواش.. کەقەوما، هەموو لایەک زەرەرمەند دەبێت، ڕەنگە کوردستان لەپێشەوەی هەمووواندا زیانی پێبگات. چونکە کوردستان، نەک دەستکەوتەکانی ئێستای لەشەڕی ئەهلیدا مەترسییان دەکەوێتە سەر، بەڵکو ئومێدی گەورەتری بەپاشەڕۆژیش لەکیس دەچێت. بەتایبەتی، دەستی دەوڵەتانی ئیقلیمی لەسنورەکانەوە ئاواڵا دەکرێت. ئەم دەوڵەتانەش، هەر هێندە شەڕی ئەهلی قەوما و لەگرێژنە دەرچوو، ئەوکاتە هەر نەخشەو قینێک هەیانبێت، هەڵیدەڕێژن.■

laparakan.qxd 5/22/2005 11:49 AM Page 2

لەوەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتیدا..

بەدواداچوونی: هێدی گەلاڵی

لەهەروڵاتێکی ئەم جیهانەدا کەم تازۆر توێژێک یان خەڵکانێک هەن کە بێدەرەتان و هەژارو پاشماوەی شەڕەکانن. لەوڵاتی لەمەڕخۆشماندا لەئەنجامی ئەو نەهامەتی و کارەساتەکانی وەک کیمیاباران و ئەنفال و وێرانکاریەکاندا پاشماوەو خەڵکێکی زۆر گرفتاری ئەم ڕەوشە بوون.

بۆیە لەپێناو چاکترکردن و یارمەتیدانی ئەو توێژە کۆمەڵایەتیەدا پێویست دەکات سەرچاوەیەک یان داڵدەیەک بۆ دابینکردنی ژیانیان و کەمکردنەوەی بەشێک لەئازارەکانیان هەبێت کە لەلایەن حکومەتەوە دەسگیرۆیی بکرێ،. بۆ ئەم مەبەستە وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی لەسنوری حکومەتی هەرێمی کوردستاندا بەپێی توانا توانیویەتی لەڕووی ماددی و هەم مەعنەویش چاودێری و هاوکاری خەڵکانی لەوجۆرە بکات. لەگەڵ ئەمانەشدا هێشتا کەسانێک هەن لەسەر جادەو ناو مزگەوتەکانی شار لەبێلانەییدا شەوو ڕۆژ دەکەنەوە. بەرلەوەی پرسیارو ڕاوبۆچوون و قسەکانی خۆمان و ئەو هاوڵاتییانەی کەچاوپێکەوتنمان لەگەڵ کردوون ئاراستەی بەڕێز (سابیر ئیسماعیل حەمەد) بریکاری وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی بکەین. بەم شێوەیە بریکاری وەزارەتی پوختەیەک لەکارو چالاکی و ئەو ئیشانەی کە لەبواری کۆمەڵایەتیدا ئەنجامیان داوە باس کردوو.. وتی: وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی وەزارەت خەڵکە کاتێک کەخەڵک پێویستیان بەهاوکاری و چاودێری کۆمەڵایەتی دەبێت چ کەمئەندام بێت، یان پیرو پەککەوتە یان کەمدەرامەت و بێلانە.. یان منالی بێ باوکو دایک، یان کاتێک ژن مێردی بمرێ.. ئەوانە لەڕووی کۆمەڵایەتیەوە ژیانیان دابین دەکەین.. موچەیان پێدەدرێت.

–چۆنیەتی هاوکاریەکان–

هاوکاری و یارمەتیەکانی وەزارەتەکەمان لەبواری کۆمەڵایەتی و ژیانی ئەو کەسانەوە لەدوو ڕووەوەیە کە (مادی و مەعنەوی)ە. لەڕووی مادییەوە کەچۆن یارمەتی خەڵک بەپارە دەدەین.. بۆ نمونە ئەو منالانەی کەیارمەتیان ئەدەین مانگانە ٣٠٠٠٠ سی هەزار دیناری چاپی تازەیە، ئەو سی هەزارە بەو دوو جۆرە بەسەریاندا دابەش دەکەین ئەوانەی کەبچوکن.. تەمەنیان لە ١٢ ساڵ کەمترە ژمارەیەکی حسابیمان بۆ کردونەتەوە کە ١٨ هەزار دیناریان بۆ دەیخەنە بانک و ١٢ هەزاریشیان بۆ ڕۆژانە خەرجی خۆیان. ئەو منداڵانەیشی لە ١٢ ساڵی گەورەترن، ئەوە ١٨ هەزاریان دەدەینێ و ١٢ هەزاریش بۆیان دەخەینە بانک "بۆئەوەی کەپاشەڕۆژ ئەو منداڵە کە تەمەنیان پێدەگات پارەیەکیان هەبێت کە بۆ خۆی بتوانێت دەستی خۆی پێ بگرێ و ئیشێکی پێ بکات. سەبارەت بەیارمەتی مەعنەویش لەڕێگای توێژەرەکانەوە بە بەردەوامی سەردانیان دەکرێن بۆئەوەی لەنزیکەوە لەکێشەو گرفتەکانیان بەئاگا بین کەبەشێوازی تایبەتی خۆیان چارەسەریان بکەن. بۆ نمونە ئەگەر پیرو پەککەوتەیەک هەبێت شوێنی حەوانەوەی نەبێت، ئێمە

بریکاری وەزارەت: مژدە بەپیرو پەککەوتەو بێلانەکان ئەدەین کەبینایەکی گەورەی سێ نهۆمی لەبەکرەجۆ ئێستا دراوەتە کۆمپانیای (KIP) تورکی بەبڕی ٣ ملیۆن و ٢٠٠ هەزار دۆلار بۆیان دروست دەکرێت

شوێنی حەوانەوەی نیشتەجێ و هەموو پێداویستیەکانی ژیانی دابین دەکەین. ئەگەر منداڵێک لەکارەساتێکدا باوکی یان دایکی نەمێنێت بەمەرجێک خێزان و خزمی پلە یەکی منداڵەکە بڵێت ئێمە ناتوانین بیگرینە خۆو بۆمان بەخێو ناکرێت. لەو حاڵەتە ئێمە دەیگرینە خۆ.. دەیخەینە خانەکان.. ئنجا قوتابخانەی بۆ دابین دەکەین و مامۆستامان هەیە ڕۆژانە لەگەڵیدا دەبێت. لەبارەی یارمەتیدانمان بۆ کەمئەندامەکان تائێستا توانیومانە لەسنوری حکومەتی هەرێمی کوردستاندا (٣٥٧٤٠) سی و پێنج هەزارو حەوت سەدو چل کەم ئەندام بەهەموو جۆرەکانی کەمئەندام کەدە جۆر کەمئەندامامان هەیە (ئیفلیج، تەخەلوف عەقڵی، کەمئەندامی جەستەیی، نابینا، کورتە باڵا، کەڕو لاڵ، تالاسیما، هیمۆفلیا، شیزۆفرینیا، شەلەل دەماغ). سەرجەم ئەو کەمئەندامانە سودمەندبوون لەو بڕیارەی ئەنجومەنی وەزیران کەبەژمارە (١١٣) لە ٢٠٠٣/٨/١٠ دەرچووە. کەمانگانە ٣٠ هەزار دیناریان پێدەدرێت.

×بەدەر لەو کەمئەندامانە.. خەڵکانێکی تر هەن لەسەر جادەو شۆستەو ناو مزگەوتەکاندا دەخەون.. زیاتر هەیانە کەسانی بێئاگاو شێتن.. لەبەرنامەتاندا نیە کەداڵدەیەک یان شێتخانەیەک بۆیان دروست بکەن؟

–شێتخانە. واتە نەخۆشخانەی دەروونی، ئەوە سەر بەوەزارەتی تەندروستییە، بەڵام بۆ ئەم مەبەستە ئێمە لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی ڕێکەوتین کەبینایەک هەیە لەنزیک کارگەی چیمەنتۆی تاسلوجە ئەوان لەساڵی پارەوە داویانە بە بەڵێندەر کە ٨٠ سەرینی لێ ئامادە دەکەن.. سەرجەم پێداویستی و کەلوپەل و پێویستیەکی ڕۆژیان بۆ دابین دەکرێت. ئەوەی پێویستی بەئێمە بێت دانانی توێژەرەوەی کۆمەڵایەتی و ژمارەیەک لەکارمەندە کەلەئایندەیەکی نزیکدا لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی بەهەماهەنگ ئەو کارە دەکەین.

×پاش دوو ساڵ لەدەرچوونی بڕیاری ١١٣ کەدابینکردنی موچەیەکی ٣٠ هەزاری بۆ کەمئەندامان لێکەوتەوە.. تا ئێستا گرفتی نەبوونی بیناو شوێنی دابەش کردنی موچەتان هەیە.. بۆچی بینایەکی گەورە کە لەشێوەی دامەزراوەیەکی فراوان بێت و هەموو بەشەکانی دابەشکردنی موچە بگرێتە خۆ دروست ناکەن؟!

–ڕاستە.. تائێستا کێشەی بیناو شوێنی دابەشکردنی موچەمان هەیە بەڕاستی کاتێ بڕیارەکە دەرچوو.. جۆرێک لەپەلە پەلی پێوە دیار بوو.. ئێمە هەر ئەوەندەمان بۆ کرا کەچۆن بەخێرایی و پەلە پەلییەوە موچەکەیان بدەینێ. چونکە لەیەک کاتدا ئامارو دابەشکردنی موچەمان ئەنجامدەدا.. واتە ڕانەوەستاین تا سەرژمێریەکە تەواو کەین.. ئنجا پارەکە دابەش بکەین..! بەڵام هەردووکمان پێکەوە ئەنجامدا.

چونکە حکومەت پێی وتین: هەر دەبێ پارەکە بەپەلە بدەن بەکەمئەندامان. بۆیە هەموو شتەکان پەلەییان پێوە دیار بووە. تەنانەت وەزارەتی تەندروستیش بەپەلە چەند لیژنەیەکی پێکهێنا.. لەماوەیەکی کورتدا کەمئەندامەکان سەردانی لیژنەکەیان کرد. ئێستاش لەناوشاردا لەڕێگای چوار بنکەدا موچەی کەمئەندامان دابەشدەکرێ. ڕەنگە ئەم چوار بنکەیە لەچاو ژمارەی کەمئەندامان کەم بێت.

×بەڵام لەبنەڕەتدا ئەم بنکانە شوێنی دابەشکردنی موچەی خانەنشینانەو سەر بەوەزارەتی ئابووریو دارایییە؟!.

–بەڵێ.. ئەوان هەر لەسەرەتاوە هاوکاریان کردووین.. سوپاسیان ئەکەین.. بەڵام ئێستا کارئاسانیمان کردووە بۆئەوەی بەباشترین و ئاسانترین شێوەو کەمترین کات.. دوور لەقەرەباڵغی موچەکان دابەش بکەین.. هەستاوین بەدابەشکردنی جۆرەکانی کەم ئەندامەکان بەسەر هەر بنکەیەک لەو بنکانە بۆ نمونە بنکەمان هەیە تایبەتە بەکەمئەندامی ئیفلیج، یان کەمئەندامی کەڕو لاڵ، یان شەلەل دەماغ.. هتد..

×کەواتە کێشەی قەرەباڵغی بەردەم بنکەکان بۆچی دەگەڕێنیتەوە؟

–کێشەی ئەو قەرەباڵغیەی بەردەم بنکەکانی دابەشکردنی موچە بۆئەوە دەگەڕێنمەوە کەهەندێ جۆری کەمئەندام زۆر ژمارەیان زیاترە لە هەندێکیان. کەمئەندامی جۆری ئیفلیجی کەژمارەیان ٥٩٩٦ کەمئەندامن.. لەهەمان کاتدا کورتەباڵا ئەوپەڕی ناگاتە ١٦٥ کەس. ئەو دوو ڕێژەو ژمارەیە وا دەکات کەئەو کەمئەندامەی ژمارەیان کەمن زووتر بەڕێ بکرێ،.. ئەوانەیشی ژمارەیان زۆرترە درەنگتر کاتەکە بخایەنێت.

×باشە گونجاوترین میکانیزم بۆ دابەشکردنی موچەکان چیە لەکاتێکدا ژمارەیەکی ئێجگار زۆر کەسی کەمئەندام ناویان لای ئێوە تۆمارە؟!

–لەپێناو باشتر و خێراترکردنی دابەشکردنی موچەکان و هەروا دروستنەبوونی قەرەباڵغی لەبەردەم بنکەکاندا ئێستا ناسنامەیەکمان دروست کردووە کە بەهەر چوار دەورەیدا ساڵەکانی تیایە، ژمارەی مانگەکان لەقەراخ ناسنامەکەدا نوسراوە، لەکاتی وەرگرتنی موچەدا هەر مانگێک بۆیان دەقرتێنین.. بۆ لەمەودواش بەپێی ژمارەی ناسنامەکان موچەکە دابەش دەکەین.. بۆ نمونە لەژمارەی (١–٥٠٠) لەبنکەیەک دابەش دەکرێت، لەژمارەی (٥٠٠ تا ژمارەیەکی تر) لەبنکەیەکی تردا دەبێت بۆئەوەی نەک بنکەیەک زۆری بەرکەوێت و بنکەیەکیش کەم.

–لەگەڵ بنکەکاندا–

بۆ ئەنجامدانی ئەم ڕیپۆرتاژەم سەردانی یەکێ لەو بنکانەم کرد کەلەتەواوی ئەو دوو ساڵەی دابەشکردنی موچەدا.. لەبەربێ شوێنی و نەبوونی بینا تا ئێستا چوار بنکەو شوێنیان کردووە.. دواجار لەبنکەی ئاوات گیرسانەوە ئەویش جۆری کەمئەندامی ئیفلیجە کەژمارەی کەمئەندامەکانی موچەی لێوەردەگرن نزیکەی (٦٠٠٠) شەش هەزار کەسن، کە لەیەک بنکەدا چڕبۆتەوە.. کە سەردانم کردن لەگەڕەکی ئیسکاندا لەناو ماڵاندایە.. هەربۆیە یەکێ لەفەرمانبەرەکان پێی وتم: ماڵەکان سکاڵایان کردووە بەهۆی ئەوەی ئەو قەرەباڵغیە لەبەردەم ماڵەکانیاندا دروست دەبێت.!هەر لەژووری دابەشکردنی موچەدا (ڕۆشنا عەلی) فەرمانبەری ژمێریار لەوبارەیەوە وتی: ئێمە دوو فەرمانبەری ژمێریارین ئەو هەموو کەمئەندامە بەڕێ دەکەین.. بەڕاستی پێ ڕاناگەین .. سەرمان لێشێواوە، بۆیە داواکارین کەلیژنەی دابەشکردنی موچە زیاد بکەن، بەتایبەتی پێویستمان بەژمێریارە.

هەر لە بنکەی ئاوات کەدابەشکردنی موچەی کەمئەندامی ئیفلیج تیا دەدرێت دوو فەرمانبەر لەپشتی پەنجەرەکەدا بوون لەناوی کەمەندامەکان دەگەڕان.. دیار بوو ئەوانیش لەلیژنەی دابەشکردنی موچەدا بوون لێیان نزیک بوومەوە لێم پرسین:

چۆن کارەکان بەڕێوە دەچێ؟

لەوەڵامدا یەکێکیان وتی: ئێمە هەردووکمان توێژەرەوەین، نازانم دابەشکردنی موچەی کەمئەندامان چ پەیوەندیەکیان بەپیشەکەی ئێمەوە هەیە. بۆیە داواکارین کەوەزارەت لیژنەیەکی تەواوو شارەزا پێک بهێنن کەژمارەیان زۆر بێت بۆئەوەی ئیشەکان بەخێرایی بەڕێوەبچێت. تەنانەت گلەییان لەوەش هەبوو کەئەوژوورەی ئەوان موچەی تیا دابەش دەکەن وەکو پێویست نیەو پڕە لەکەلوپەلی بنکەکە خۆی..،

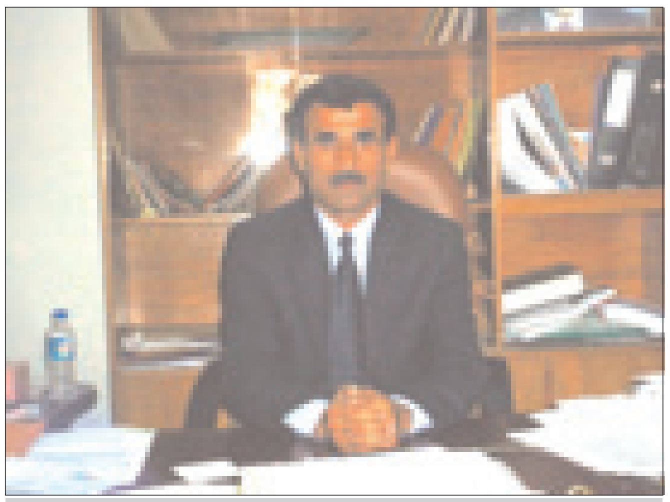

سابیر ئیسماعیل حەمەد / بریکاری وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی

×ئایا بۆ ئەو کەموکوڕیانە چی دەڵێن؟

–ڕاستە ئەوە واقیعە.. وەکو ئاماژەم پێدابوو کە لەسەرەتای دەرچوونی بڕیاری ١١٣ کە لە ٢٠٠٣/٨/١٠ بوو.. ڕاستەوخۆو بەپەلە داوامان لێکرا موچەی کەمئەندامان بێ گوێدانە شوێن و جێگا دابەش بکەین. بۆیە بەپەلەپەل شتەکەمان ئامادەکرد.. تەنانەت حکومەت پێیان ڕاگەیاندین ئەگەر لەسەر جادەشدا بێ موچە دابەش بکەن و هەر ئەبێ بیاندەنێ.

کەمئەندامی جۆری ئیفلیجی کەژمارەیان ٥٩٩٦ کەمئەندامن.. لەهەمان کاتدا کورتەباڵا ئەوپەڕی ناگاتە ١٦٥ کەس. ئەو دوو ڕێژەو ژمارەیە وا دەکات کەئەو کەمئەندامەی ژمارەیان کەمن زووتر بەڕێ بکرێ،.. ئەوانەیشی ژمارەیان زۆرترە درەنگتر کاتەکە بخایەنێت

سەبارەت بەدابەشکردنی موچەی کەمئەندام لەلایەن توێژەرەوە لەڕاستیدا ئەبێ لەڕێگای توێژەرەوە دابەش بکرێت.. بۆ؟ چونکە ئەو توێژەرەوە ئیشیشی ئەوەیە کە لەبارەی دەروونیش ئارامیان بکاتەوە بۆئەوەی لەڕووی مەعنەویش هاوکاری بکرێن، چونکە ئەبێ وا لەخەڵک بگەیەنرێت، کە کەمئەندامەکان بونیان هەیەو وا هەست نەکەن کە کەموکوڕی جەستەییان هەیە.

×سەبارەت بەخێزانە هەژارو کەم دەرامەتەکان چیتان کردووە؟

–چاودێری خێزان.. بەشێکی گرنگی وەزارەتەکەمانە، لەلایەن وەزارەتەوە موچە بەو خێزانانە دەدەین کەناتوانن ئیش بکەن یان پیرو پەککەوتەن یان بێوەژن یان منالی بێ سەرپەرشت.. یان گەورە کچ.. یان خوێندکاری زانکۆ کەژن و منداڵی هەبێت و باری ژیانی قورس بێت، هەروا کەسە بەندکراوەکانیش دەگرێتەوە بەمەرجێک ژن و منداڵیان هەبێت. تا ئێستا ١٦ هەزار خێزان موچە لەلایەن ئێمەوە وەردەگرن، کە مانگانە بڕی ٣٠ هەزار دینارە. بەڵام لەساڵی تازەوە زیادی کردووە، ئەوانەی لەدووکەس کەمترن ٤٠ هەزار دینارە، ئەوانەشی لەدووکەس زیاترن ٥٠ هەزار وەردەگرن جگە لەو یارمەتیە مادیە یارمەتی مەعنەویش کراون، چونکە ئەو ١٦ هەزار خێزانەی کەیارمەتیان دەدەین سەردانی ماڵەکانیشیان ئەکەین.

×لەبواری خوێندن بۆ کەمئەندامان چیتان کردووە؟

–ئاشکرایە کە کەمئەندامی جۆرەکانی (کەڕو لاڵ، نابینا، مەنگۆڵ) ناتوانن وەک کەسانی ئاسایی لەڕێگای پەروەردەو خوێندنگەکانەوە بخوێنن. بۆ ئەم مەبەستە هەڵساوین بەکردنەوەی سێ پەیمانگە بۆیان، لەڕێگای مامۆستای تایبەتیەوە بەشێوەی ئاماژەو هێماو لەمس فێری خوێندنیان دەکەین.

–داڵدەی منداڵ و پیر–

×تا چەند شوێنی حەوانەوەتان بۆ منداڵ و پیرو پەککەوتەو بەساڵاچووەکان دابینکردووە؟!

–ئێستا خەڵوەتگەی پیریمان هەیە کەپیرو کەنەفتەکان دەگرێتە خۆ، حاڵەتێک هەیە بۆ ئەوانەی چ پیرن و چ منالی بێ دایک و باوکن، ئەگەر دەیانەوێ لەناو خێزانەکەیاندا بگوزەرێن ئەوە هەموو هاوکاری و ئاسانکاریەکی مادی و مەعنەویان بۆ دەکەین.. چونکە کاتێک لەناو خێزاندا بژیت لەڕووی دەروونیەوە زۆر باشن.. لەڕووی مەعنەویشدا ئاگاداریان دەبین و سەردانیان دەکەین. هەروا دایەنگەمان هەیە لەچاو دایەنگەی ئەهلی حسابی پارە ناکرێت بەڵام شتێکی ڕەمزیان لێوەردەگیرێت. هاوکات سەنتەری نەوامان هەیە بۆ ئەو ژنانەی کێشەو گرفتی خێزانی و کۆمەڵایەتیان هەیە، بەماوەیەکی زۆر کەم لەڕێی توێژەرەوەی کۆمەڵایەتیدا گرفتەکانیان چارەسەر دەکرێت کە دەبینە پردێک لەنێوان خێزانەکەی خۆی تا دەیانگەیەنێتە یەکتری دوای ئەوەی تا سێ مانگ چاوەڕێیان دەکەین تا بەتەواوی یەکتریان خۆشبوێت.

ئەوانەیشی لەماڵەوە کێشەیان هەیە دەتوانن بەتەلەفۆن پەیوەندیمان پێوە بکەن لەڕێگای توێژەرەوە چارەسەری گرفتەکانیان دەکرێت. سەبارەت بەکار.. کاتی خۆی زەمانمان هەبوو بۆ ئەو کرێکارانەی لەکەرتی تایبەت کاریان دەکرد. ئێستاش زەمانیان ئەکەین بۆئەوەی لەکاتی پیربوون و یان ڕوودانی هەر کارەساتێک و ڕووداوێک بەپارە قەرەبویان دەکەینەوە. یان ئەگەر بەشێک لەلەشی لەدەستدا بوو لەبری کەمئەندامبوونەکەی پاداشتی دەدەینێ، ئەمساڵیش بەشێکی تری نوێمان کردۆتەوە کەپێی دەڵێین نوسینگەی ئیشکردن (مكتب تشغيل) . مەبەست لەدانانی ئەو نوسینگەیە ئەوەیە کە خەڵک ناوی خۆی بنوسێ و ناونیشانی خۆی بدات بۆ دۆزینەوەی کارێک کەبەپێی لێهاتوویی و شارەزایی ئەو کەسە دەبێت. هاوکات وەک ئامارێکیش دەبێت کەبۆمان دەردەکەوێت ڕێژەی بێکاریمان چەندە!! هەروا بەبەردەوامی خولی جۆراوجۆر بۆ ئەو کرێکارانەی کەئیش نازانن تەنها ئیشی بازوو دەکەن. خولی دارتاشی و دوورمانمان کردۆتەوە بۆ ڕاهێنانیان و فێربوونیان لەو بوارەدا.

× ساڵی پار وەزیری کارو کاروباری کۆمەڵایەتی لەچاوپێکەوتنێکدا ڕایگەیاند کە پرۆژەی دروستکردنی بینایەکی گەورە بۆ لانەوازەو پەککەوتەکان لەبەرنامەی کاری وەزارەتدایە.. ئەم پرۆژەیە بەکوێ گەیشت؟

–نەک هەر ئەو پرۆژەیە.. بەڵکو کۆمەڵە شوێنێکمان هەیە کەئێستا لەدروستکردندایە. لێرەوە وەک مژدەیەک ڕایدەگەیەنم کە ئەم پرۆژەیە بۆ کۆمپانیایەک دەرچووە، تەندەرو وردەکاریەکانی تەواو بووە. کە لەبەکرەجۆ بینایەکی زۆر گەورەو ڕووبەر فراوان بۆ بێلانەکان دروست دەکەین، کە لەسەر ئەو بنەمایە دروست دەکرێت کەگونجاوو ئاسانکاری و سەرجەم پێداویستییەکانی سەردەمیانەی بۆ ئەو توێژە تیا بێت. لەڕووبەری ٨ دۆنم دروست دەکرێ و ٣ نهۆمە...لەلایەن کۆمپانیای (KIP) ی تورکیەوە جێبەجێدەکرێت بڕی (٣٢٠٠٠٠٠) هەزار دۆلاری تێدەچێت، جگە لەمە ٨ پرۆژەی تر لەبەردەستدایە کەدایەنگەی (دوکان، هەڵەبجە، کەلار، سەنتەری چالاکی منالانە لەڕانیە، دایەنگەی ڕانیە خۆی، سەنتەری ئۆلف پالمە، دایەنگەی بەختیاری و سەنتەری ڕوناکبیری و ڕاگەیاندنی ژنان)ە ئەمانە هەمووی لەتەواو بووندان. هەروا پێنج پرۆژەی ترمان بۆ ئاشکراکردن و ئاگاداریەکان ناردووە ئێستاکە پرۆژەی دروستکردنی بینای وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی و دروستکردنی خانەی تێبینی نەوجەوانان، دایەنگای کفری و قەڵادزێ و سەنتەری چالاکی و و هۆشیاری منالانی کۆیەیە. بەگشتی ئێستا ١٤ پرۆژەمان لەجێبەجێکردندان.

×بەرلەوەی تەمەن ٤٠ ساڵەکان پیر بن.. پاشان لەسەر ئێوەیە کەبیانگرنەخۆ، لەخەڵوەتگەی پیری بەخێویان بکەن.. ئێستا قەیرەیەکی زۆری هەردوو ڕەگەز هەیە کەلەبەر بێ توانایی و هەژاریدا ناتوانێت خێزان پێکەوە بنێن.. بۆچی لەئێستا خەمەکانیان ناخوێننەوە هاوکاری و دەسگیرۆیان ناکەن؟!

بێلانەیەک: خۆزگە حکومەت لانەیەکی گونجاوو سەردەمیانەی بۆ دروست دەکردین

–ئەو بیرۆکەی تۆ لەو بارەوە ئێمەش بیرمان لێکردۆتەوە.. ئیشمان لەسەر کردووە بەڵام بەر لەهەر شتێک ئەبێ ئامار بکرێت. بۆیە هەر کاتێک سەرژمێری و ئامارێکی ئەو کەسانەمان کرد.. ئەوکاتە شتێکیان بۆ دەکەین. بەڵام ئێستاش وەزارەتەکەمان لەچاودێری خێزاندا موچەیەکمان بۆ ئەوگەورە کچانە بڕیوەتەوە کە تەمەنیان بەرەو تێپەڕین ڕۆیشتووە.

–دوا پەیڤ–

ئەگەرچی وەزارەتی کاروکاروباری کۆمەڵایەتی بەپێی توانا لەسنوری حکومەتی هەرێمدا توانیویەتی لەڕووی چاودێری خێزان و دابینکردنی موچە بۆ کەمئەندام و منالی بێ دایک و باوک، توێژە هەژارو کەم دەرامەتەکان دەستەبەر بکات.. بەڵام هێشتا کەس و خەڵکانێکی بێ نەواو لانەواز لەسنوری شارەکاندا لەسەر جادەو شەقامەکاندا ژیان دەبەنە سەر.. هیچ سەرچاوەیەکیان نیە کەپێی بژین.. یاخود دەبوایە هەر زوو ئەو دیاردەی سواڵکردن لەناو شارەکان نەهێڵن.. بەڵام .. لەچاو زۆری ئەو کەسانەی کە لێقەوماوو بێ سەرپەرشتیارن تواتنیویەتی چارەسەرێکی سەرەتایی بکات، ئەوە لەکاتێکدا تەنها لەم سنوری هەرێمی کوردستان ئەم خزمەتگوزاریە کۆمەڵایەتیە هەیە.. دەبوایە لەناوەڕاست و خوارووی عێراق و شوێنەکانی تریش هەبوایە.■

laparakan.qxd 5/22/2005 11:49 AM Page 3

کێشەی پەرلەمان، لەدیدی بەرپرسانی لایەنە سیاسیە هاوپەیمانەکانەوە

–ئایندەی پەرلەمان چۆن ئەبینن؟
–هۆکارە نادیارەکانی نێوان هەردوو حکومەتی هەرێم.. بەڕای ئێوە چین..!! کە لەدوای چەندین دانیشتن نەگەیشتونەتە خاڵێکی ڕێککەوتن.
–یەکنەگرتنەوەی هەردوو ئیدارەکەو پارلەمان بەڕای ئێوە ناگەڕێتەوە بۆ ناکۆکیو جیاوازی کەسایەتیەکانی هەردوو حزب.. بەهێندەی ئەوەی کە کێشەی ئیداریو حزبی نین؟

سازدانی/ محەمەد ڕەزا

(دیداری دووەم)

(پێشەکی)
×دیارە قسەکردن لەسەر ئەم مەسەلە چارەنوسسازە زۆر لەوە زیاتر هەڵدەگرێت قسەی لەسەر بکرێت، هەربۆیە هەفتەنامەی چاودێر پێی باش بوو دیدوبۆچونە جیاوازەکانی سەر ساحەی کوردستان بەگشتی بەشداری رادەربڕین بکەن سەبارەت بەیەکنەگرتنەوەی هەردوو ئیدارەکەو کۆنەبونەوەی پەرلەمانی کوردستان لەدیداری ئەمجارەشدا بەرپرسانی لایەنە سیاسییە هاوپەیمانەکان ئازادانە لەو بارەیەوە بەبیروبۆچونی جیاوازەوە لەسەر ئەم مەسەلە گرنگەی میللەتەکەمان ئارای خۆیان بەم شێوەیەی لای خوارەوە دەردەبڕن:

ئەبوبەکر عەلی

ئەبوبەکر عەلی/ ئەندامی ئیحتیاتی مەکتەبی سیاسی یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان
–دواترین بەشێک لەو دۆسیانەی کە کورد مامەڵەیان لەگەڵدا دەکات، ململانێی نێوان (پارتیو یەکێتی)یە، کە ئەگەڕێتەوە بۆ رۆژگارێکی درێژ، تارادەیەک مۆرکی ئایدۆلۆژی بوون بەو ململانێیەوە دیار بووە، یاخود ململانێکان سیاسی بوون، بەڵام مۆرکی ئایدۆلۆژییان لێنراوە، پاشان لەچوارچێوەی ئەو ناکۆکیانەی کەلەئارادا بوون، وەک دەزانرێت دوای نەمانی شۆڕشی ئەیلولو دەستپێکردنەوەی دووبارە شۆڕشی چەکداری لەکوردستان، ئەو ململانێیانە دوبارە وتازە بونەوە، کەدوو حزب لەکوردستاندا بەدوو مێژووی جیاوازەوە دەست پێدەکات، لەهەمان کاتدا بەدوو ئایدۆلۆژیای جیاوازیشەوە، کە هەردوکیان بەو هەناسەیەوە دەسپێدەکەن کەگۆڕەپانی کوردستان هی ئەوان بێ، دیارە لەم ململانێیەشدا توشی شەڕو ململانێ دەبن، پاش مێژووی دابەشکردنی کوردستان ناگەڕێتەوە بۆ ساڵەکانی ١٩٩٩ یان بۆ ساڵی ١٩٩٦، بەڵکو دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی هەشتاکان، ئەوکاتیش ئەو بەشەی لەژێر کۆنترۆڵی (بەعس)دا نەبوو لەکوردستاندا، دابەشکرا بوو، ئەو ناوچانەی پێشمەرگەی یەکێتی تیا بوو پارتی بۆی نەبوو بێتە ناویو بەپێچەوانەوە، کەواتە ئەم یەکتری قبوڵ نەکردنە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی هەشتاکان، ئێستاش کەدەبینیت هەردوکیان دێنە ناو شارەکانو جۆرێک لەجۆرەکانی ئیدارەو خۆ بەڕێوەبردنی خۆماڵی دروست دەبێت لەکوردستاندا ئەم گیروگرفتە بەم جۆرەی لێدێ کە هەیە، بۆیە تا ئێستا یەکتر قبوڵ کردنیان بۆ یەکتری نەبۆتە قبوڵ کردنێکی فکری، یان ئەویان بۆ ئەوی تر رەوایەکی مێژوویی نیە، لەهەندێ قۆناغا لەسەر یەکتری کراوە بۆئەوەی ئەو هێزە بەتەواوی لەگۆڕەپانەکە بکرێتە دەرەوە، کە ئەم بیری ناسیۆنالیزمی کوردە کەئەم دوو هێزە خۆیان بەهەڵگری دەزانن، کەپێم وایە ئەوەی پێی بوترێت. ناسیۆنالیزمی کوردی لەکوردستاندا خۆی فۆرمەڵە نەکردووە تائێستا، چونکە ئەوەندە رەگوریشەکانی بەهێز نین تا بتوانێت وزەو تاقە نیشتمانیەکە بەگشتی بەرەو بەدیهێنانی ئاواتو ئامانجە نیشتمانیەکە ئاراستە بکات، وە ئەگەر ئەو بیروباوەڕە بەهێز بوایە چۆن لەقۆناغێکی هەستیارو ناسکی وەک ئێستای کوردستان، وەک ئەو چەند ساڵەی رابردو هێزە نەتەوەییەکانی لەکوردستاندا چۆن لەناو خۆیانا دەکەونە گیانی یەکتری، بۆیە ئەوەی لەکوردستاندایە (احساس)ێکی میللییە وەک لەوەی بیرێکی راستەقینەی نەتەوەیی، ئەگەر رۆژنامە یەکێ لەو هۆکارانە بێ کەنەتەوە دروست دەکات، بەداخەوە لەکوردستاندا لەقۆناغی شەڕی ناوخۆ یەکێ لەو هۆکارانە بوو کەنەتەوەی پەرت کردووە، یان کاڵ کردۆتەوە، یاخود ئەگەر شەهید یەکێ بێ لەو چەمکانەی ناسیۆنالیزم ئیشی پێکردووەو رۆڵی هەبوبێ لەجۆشدانی ناوەوەی نەتەوەیەک لەکوردستاندا، چەمکی شەهید یەکێ بووە لەو شتانەی ناسیۆنالیزمی لەناوەوەی خۆیدا بەتاڵ کردۆتەوە، لەوکاتەدا کەشەهید چیتر شەهیدی نەتەوە نامێنێ دەبێت بەشەهیدی حزبو میلیشیاو دەڤەر، .. هتد، ئەم گیروگرفتانە هەمووی بەشێکی ناسیۆنالیزمی کوردییە، بۆیە تائێستا ئیرادەی بەیەکەوە ژیان نیە کەتوندوتیژی وەک خیارێک وایە بەدەست حزبەکانەوە، لەهەمووی گرنگتر جۆری تێگەیشتنمان بۆ دەسەڵات روانگەمان وایە دەسەڵات یان ئەبێ هەمووی هی من بێت، یان نەتوانم بەشداری لەو دەسەڵاتەدا بکەم، ئەم جۆرە تێگەیشتنەش دەگەڕێتەوە بۆ قۆناغی پێش مۆدێرنی سیاسی کەئەمە تێگەیشتنێکی دواکەوتوانەیە، هەموو ئەمانە کۆمەڵێک هۆکاری نادیارن، ئەتوانم بڵێم چاودێری سیاسی وای کردووە یان بیرمەندێ یان رۆشنفکرێکی سیاسی بتوانێ لەکوردستاندا بگاتە سەر ئەو قەناعەتەی کەشەڕی ناوخۆ بەکردەوە کۆتایی پێ نەهاتووە، ئەوەی لەشەڕی ناوخۆدا نەکراوە ئێستا بەدەست نەهاتووە سێبەرەکەی لەسەر بیرکردنەوەی سیاسی کوردی ماوە، کەئەخوازێ لەسەر مێزی گفتوگۆکان بەدەست بهێنرێ، کە ئەمەش ئەگەر بۆکورد درێژە بکێشێ، جگە لەکارەسات هیچ شتێکی تری بەدوادا نایەت.

ئەبو تارا/ ئەندانی مەکتەبی سیاسی حزبی شیوعی:
×لەڕاستیدا ئەم بەجێنەهێنانی ئیرادەی گەلە، قەیرانێکی سیاسیو کۆمەڵایەتی قوڵی خوڵقاند، لەناو خەڵکانی کوردستاندا، کەبازیاندا بەسەر دەیان بۆچونی خۆیاندا سەبارەت بەو هەڵبژاردنەی کەهاتە ئاراوە، تاکو لیستەکە یەکگرتوو بێت، پەرلەمان یەکگرتوو بێتو حکومەتی یەکگرتوی کوردستان سەرلەنوێ دروست ببێتەوە، تاکو مافە رەواکانی گەلی کورد بەشێوەیەکی مۆدێرنانە بچەسپێنرێت بەتایبەتی لەناوەڕۆکی دەرکردنی دەستوردا، پاشان ئەو دواخستنە ١٠٠ رۆژییەی ئێستای دانیشتنی پەرلەمان نەک ئەگەڕێتەوە بۆ جیاوازی کەسایەتی، ئەگەڕێتەوە بۆ بیرکردنەوە لەبەرژەوەندی یەک حزبی لەسەر حسابی بەرژەوەندی گشتی، کە پەیوەندییەکی زۆریشی هەیە بەو پاشکۆیانەی لەمەوپێش ئەو ماوە زۆرەی لەکوردستاندا بەسەرمانا تێپەڕی کردووە، لەلایەکی تریشەوە رەنگ دانەوەی هەندێک شتی هەنوکەییە لەبەرامبەر (مسائل)ە مێژوویيو یاساییو ئسوڵیو مەنتیقیەکانی ناو دەستورو سیاسەتو حزبایەتیو وەعدو پەیمان، ئەوانەمان هەموو گەیاندبو لەبەرنامە هاوبەشییە (١٤) حزبیو (٢) کەسایەتیەکەی لیستی هاوپەیمانیمان بۆ بەغداو لیستی نیشتمانیمان بۆ کوردستان، ئەوەی دەبینرێت جەماوەری گەلی کوردستان لەو نیگەرانیەی کەئێستا تیایدا دەژی بڕواکەی شکێندرا، ئەو بڕوایەی کەپەیدای کردبوو لەوەی پەرلەمان دادەنیشێو حکومەتی کوردستانی بنکەی فراوان پێک دێنێ، رادەگەیەنرێ، ئەو حزبانەی کەدەسەڵاتداران بەتایبەتی هەردوو حزبی دەسەڵات، کەلێپرسراوێتییەکی گەورە یان دەکەوێتە گەردن بەرەو قۆناغی هەستیارو مۆدێرنمان دەبوبەن، کەچی (١٠٠) رۆژ ئیرادەی گەلی کوردستان بەهەڵپەسراوی دەهێڵنەوەو حکومەتو پەرلەمان کۆ نابێتەوەو لیژنەکانی پێک نایەتو سوێند ناخواتو حکومەتی یەکگرتو پێک ناهێنێت، خۆ ئەگەر ئاسەواری شەڕی برا کوژیو دولەتکردنی حکومەت گۆڕ بزر نەکەین، ئاسەواری خراپ جێدەهێڵێت لەسەر چۆنیەتی جێگیرکردنی خاڵە سەرەکیەکانی میللەتەکەمان لەدەستوری داهاتووی عێراقدا، چونکە قەیرانەکان لەهەموو لایەک تەقیوەتەوە، ئەمریکاش دێت چپە دەکات بەگوێی ئێرەو ئەوێدا، لەلایەکی تریشەوە ئەو قەیرانە سیاسیە لەبەرژەوەندی تایبەتیە، چونکە ئەو لایەنانەی لەلیستەکاندا هەڵبژێردراون یان بەشدارن هاوبەش ناکرێن لەمناقەشەکردنی (قضیە)کاندا،

ئەبوتارا

کەواتە پەرلەمان، ئەنجومەنی ئەحزاب، لیستی هاوبەش بۆ ببێ؟!! پێویستە بگەڕێنەوە بۆ (مجلس احزاب) وەک چۆن لەکۆیە پێکەوە دانیشتین دەستورو یاساکانمان گەڵاڵە کرد، بە (٣٦) حزبو رێکخراو، ئایا حورمەت نەبوو بۆ دوو حزبە حاکمەکەی کوردستان؟ بەڵێ نەمانبردە پەرلەمان بووبەبڕیار، باشە دەمانەوێت گۆڕانکاری تیا بکەین، بۆچی نەیبەینە پەرلەمانو مناقەشەی بکەین، با ئەو شتانە خەڵک ئاگادار بن بیبەینە بەردەمیان و شتیان لێ نەشارینەوە، چونکە هەر گۆڕانکارییەک کەدەکرێت پێویستە بەشەفافیەت بکرێت، لەپەرلەماندا بکرێت، بەدانیشتنی ئەحزاب بکرێت، چونکە خەڵک بەوە برینداره ئیحترامی ئیرادەی نەگیراوە پەیمانی راستگۆیانە نەبرایە سەر، بۆیە من وەکو شەخسو وەکو کەسایەتیەکو حزبی شیوعی کوردستان بانگەوازمان ئەوە بوو نابێ پەرلەمان دواخرێ، چونکە بۆ ئەم دواخستنەو مراندنی پەرلەمان هیچ پاساوێک نیە، پێویستە هەموو بانگەوازی ئەوە بکەین هەرچی زووە پەرلەمان کۆببێتەوە ولەوە زیاتر دوا نەخرێت.

محەمەد حەکیم/ ئەندامی دەستەی کارگێڕی کۆمەڵی ئیسلامی کوردستانو ئەندامی پەرلەمانی کوردستان.
×کۆبونەوەی پەرلەمان پاش سێ مانگ دوای ئەنجامی هەڵبژاردنەکان، بەڕاستی پرسیارێکی هەنوکەیی ئێستای سەر ساحەی کوردستانە، بەداخەوە بەپێی یاساش بوایە یاسای ژمارە (١)ی پەرلەمان کەباس لەکۆبونەوەی پەرلەمانی نوێ دەکات، کەدەبوو پاش (١٠) رۆژ لەراگەیاندنی ئەنجامەکانی هەڵبژاردن پەرلەمان کۆبونەوەی ئاسایی خۆی بکردایە، کورد بەگشتی پێی خۆش بوو پەرلەمانی کوردستان پێش عێراق کۆببێتەوە، بەداخەوە ئەوان کۆبونەوەشیان کردو دەیان جاریش دانیشتن، وا خەریکە تەواو دەبن لەلیژنەی دەستوریش، بەڵام بەداخەوە ئێمەی خاوەن ئەزمونی (١٢) ساڵە لەئازادیو

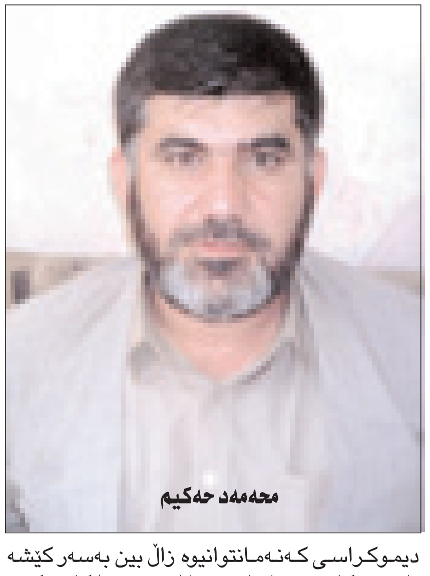
محەمەد حەکیم

دیموکراسی کەنەمانتوانیوە زاڵ بین بەسەر کێشە ناوخۆیەکانی خۆماندا، ئەوەتا (جەعفەری) کابینەکەی خۆی پێکهێناو لەگەڵ ئەو هەموو ئاڵۆزیانەو معارەزەی سوننەکان کەبەشداری هەڵبژاردنیشیان کردو قەناعەتیان هێناو بەشداری کابینەکەی جەعفەریان کرد، کەچی ئێمە نەمانتوانیوە دوو ئیدارە لەتکراوەکەی کوردستان تاکو ئێستا یەکبخەینەوە، یان پەرلەمان کۆبونەوەی خۆی بکات، هۆکارەکانی زیاتر بۆ ئەوە ئەگێڕمەوە کەوا هەردوولا متمانەیان نیە بەئەندامانی پەرلەمان، یان پێیان وایە ئەگەر پەرلەمانی نوێ کۆببێتەوە، بڕیار و ئاراستەکان بەجۆرێک ئەگۆڕدرێ کە لەگەڵ بەرژەوەندی هەردولادا نەگونجێت، من لێرەوە وەکو ئەندامێکی پەرلەمانی کوردستانو وەکو ئەندامێکی سەرکردایەتی حزبەکەی خۆم، پێش وەختیش وەکو کوردێک دەڵێم: چاک وایە مەوزوعیانە تەماشای مەسەلەکان بکەین، باش وایە جەنابی (مام جەلال و کاک مەسعود) چیتر قۆرخ نەکرێن بۆ حزبایەتی، با لەوە گەورەتر بن کەسەرۆکی دوو حزب بن، هەتا هەردووکیان سەرۆکی حزبەکانی خۆیان بن، بۆمن ناکرێت پێیان بڵێم جەنابی سەرۆک، بەڵام دەکرێ بۆلەمەودواکەئەوان هەوڵەکانیان بۆکوردو بۆ عێراقە، ئێستا من بەشانازییەوە بەجەنابی (مام جەلال) ئەڵێم جەنابی سەرۆک، چونکە سەرۆکی عێراقە، پاشان ئەگەر رێککەوتنەکەی هەردو حزبو پەرلەمانیش بڕیار بدەن بۆ بون بەسەرۆکی هەرێم بەکاک مەسعودیش ئەڵێم جەنابی سەرۆکی هەرێم، پێم باشە (یەکێتیو پارتی) شتەکە بخەنەوە پەرلەمان، ئەوکات لەوانەیە ئەندامێکی پەرلەمانی غەیری ئەو دوو لیستە زیاتر جەخت بکەن لەسەر دەسەڵاتی سەرۆکی هەرێم، مەرج نیە تەنیا ئەندامانو پەرلەمانتارانی پارتی دڵسۆز بن بۆ کاک مەسعود، چونکە ئەگەر من سەرۆکی هەرێم هەڵبژێرم واتە بۆ خۆشمی هەڵئەبژێرم، جا نازانم تاکو ئێستا فەلسەفەی ئەوە چیە بڕیارەکان لەناو (جوغز)ی ئەو ژورەی کەهەردوو مەکتەبی سیاسی (پارتیو یەکێتی) تیایدا کۆدەبنەوە هەر لەوێدا ئەمێنێتەوە، ئومێددەکەین هەردوو ئیدارە یەکبگرێتەوەو پەرلەمانیش کۆببێتەوە، باقسەکانمان لەو رێگایانەوە بن کەوا تەباییو برایەتی لەنێوان ئەو دوو لایەنەدا بەرقەرار بێتو رەخنەکانمان مەوزوعی بن تا برینەکانمان سارێژ بکات، با ئەو دوو حزبەش ئەو هەموو عەیبە نەهێننە سەرخۆیانو راوێژ بە حزبەکانی تر بکەن.

لەهەمووی چاکتر ئەوەیە پەرلەمان بێ سێو دوو کۆبونەوەی خۆی بکاتو دوا بڕیار بگەڕێتەوە بۆ پەرلەمان، دەنا بەحەقەت خەڵکی کوردستانو ئەندامانی پەرلەمانیش دڵخۆش نابن بەو پەرلەمانە نوێیە.

بەهمەن حسێن/ ئەندامی مەکتەبی سیاسی حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان
×دیارە ئەو ماوە زۆرەی دوای هەڵبژاردن کەپەرلەمان کۆنەبۆتەوەو بەهەڵپەسێردراوی ماوەتەوە، ئەگەڕێتەوە بۆ ئەوگرفتە زۆرەی لەنێوان ئەو دوو لایەنەدا هەیە، کە بەهەردوو لایان لەسەدا ٧٠ بۆ ٨٠ی پەرلەمان پێک دەهێنن، ئەگەرچی لەمەسەلەی عێراقدا سەرجەم لایەنە سیاسیەکانی بەیەک لیست دابەزین بەکەسایەتی (مستقل)یشەوە، یەکەم (تەبریر) بۆ دواخستنی کۆبونەوەی پەرلەمان من وای ئەبینم هەردوولا یان چاوەڕوانی ئەوەیان دەکرد بزانن گۆڕانکارییەکان لەعێراقدا چی لێ بەسەر دێت، ئەو ئاڵۆزییەی ئێستای عێراقیش بەو تەشکیلیەی کەسوننەو شیعەو کورد پەرلەمانەکە پێک دەهێنن، ناکۆکی زۆر هەیە لەنێونیاندا، ئەوە وای کرد پەرلەمان کۆنەبێتەوە، لەپاڵ ئەمەشدا حکومەتەکە لەم رۆژانەدا سوێندی یاساییان خواردو حکومەتەکە پێکهات، ئەوە یەکێک بوو لەهۆکارەکان کەپارتیویەکێتی چاوەڕوانی وەزعی بەغدایان ئەکرد بزانن لەوێ لەحصەی خۆیان چەندیان بەرئەکەوێت، پاشان گرفتی سەرۆکی کۆمارو سەرۆکی پەرلەمان هاتە پێشەوە، ئەمەشیان هۆکارێکی تری ئەو دواخستنەیە کەتا ئێستاش هیچیان (صیغەیەکی) دروستو (توافق) یان نەدۆزیوەتەوە لەسەر ئەو مەسەلەیە، بەڵام بەهەر هۆیەک بێت نەدەبوکۆبونەوەی پەرلەمان بەم شێوەیەی کەهەیە دوابخرێت، بەدەر لەکێشە دروستکراوەکانی پەرلەمانی پێشو کە١٣ ساڵ تەمەنی بوو، لەدوای ئەو گۆڕانکارییانەی لەعێراقدا هاتە پێش، هەر گرفتێک هەبێت پاساوئەوە نیە ١٠٠ رۆژبەسەرهەڵبژاردندا پەکی پەرلەمان بخرێتو کۆبونەوە نەکرێت، ئێستا (اشخاص) وکۆمەڵەکەسێک تەدەخول دەکەنو خۆیان دەخەنە نێوانی ئەو دوو حزبە، تاکو بیانگەیەنێتە ئەنجام، باشتر نیە پەرلەمان کۆببێتەوەو تیایدا کێشەکان باس بکرێتو چارەسەر بکرێت، حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان پێی وابوو تەجروبەیەکی کۆنی هەڵە دوبارە ناکەینەوە، کەدەبوو هەر لەیەکەم رۆژەوە پەرلەمانی ئێمە پێش پەرلەمانی کوردستان کۆبوایەتەوە کۆبونەوەی یەکەم شتێکی پرۆتۆکۆلی شکلیەو دادەنیشێت خەڵکێک دەست نیشان دەکەن بۆ سەرۆکی پەرلەمانو (رئاسی) پەرلەمان، پاشان دێنە سەرئەوەی چی بڕیار ئەدرێت لەو پەرلەمانە، داوا دەکەین ئەگەر کێشەکان درێژەشی کێشاوە چارەسەر بکرێت لەم هەفتەیەدا، چونکە پاساو نەماوە بۆ ئەو دوو حزبە لەوە زیاتر پەرلەمان پەک بخەن، هاتنی (رایز)یش وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بەو پەلە پەلە، مەسەلەکە

بەهمەن حسێن

پەرلەمانی کوردستانە بۆچی کۆنابنەوە، چونکە ئەوان (اعتبار)ی گەورەیان بۆ پەرلەمانی پێشوو داناوە کەکۆڵن پاوڵ نامەیەکی گەورەی بۆ پەرلەمانی کوردستان نارد لەساڵی ٢٠٠٢ داو لەمانگی ١٠ دا، کەئەگەر سەرانی قیمەی عەرەبیش کۆبوایەتەوە نامەیەکی لەوجۆرەی بۆ نەدەناردن، بۆیە ئێمە ئومێد دەکەین لەوە زیاتر کێشەی حزبو دەسەڵات نەبێتە هۆی ئەوەی کە (مۆسسە)یەکی شەرعی هەڵبژێردراو پەک بخرێت.

مامۆستا تۆفیق کەریم، ئەندامی سەرکردایەتی کۆمەڵی ئیسلامی کوردستانو لێپرسراوی مەکتەبی راگەیاندن
×من قەناعەتم وایە بەهۆی سەرەکی رێکنەکەوتنی نێوان هەردوولا دەگەڕێتەوە بۆ کۆمەڵێک کێشەی (شخصی) و بەرژەوەندی حزبی زیاد لەهەموو بەرژەوەندیەکی دیکە، کاتی خۆی گرنگترین (شعار) کەهاوپەیمانێتی کوردستان گرتبوی بەدەستیەوە خەڵکیان جۆش ئەدا کەدەنگیان بۆ بدەن، ئەیانگوت: هەردوو ئیدارەو حکومەت ئەبێت بەیەک، بەڵام ئێستاکە زیاتر لەسێ مانگی تێپەڕاندووە بەسەر هەڵبژاردندا، هێشتا یەکەمین هەنگاویان نەناوە، ئەوەندەی منیش (متابعە)م کردووە هیچ لایەک هیچ بیانویەکی یاساییو زانستی واقعییان بەدەستەوە نیە بۆ قەناعەت پێکردنی خەڵکی، تەنانەت ناتوانن کادری حزبەکانی خۆشییان قەناعەت پێ بکەن، یانی ئەندامێکی سەرکردایەتی پارتی یان یەکێتی ئەگریت ئەبینیت لەو بارەیەوە تەواو ناڕەزایی دەرئەبڕێت، کەواتە کێشەکانی نێوانیان زانستی نین، بەڵکە کێشەیەکی (ذاتیە) و پەیوەندی بەخودی شەخسەکانەوەیە، پەیوەندی بەهەردوو حزبی سەرەکیەوە هەیە، سەلماندیان ئەو پەرلەمانەی سبەی دروست ئەبێت، پەرلەمانێکی (ئیفلیج)ەو هیچ دەسەڵاتێکی نامێنێتو بڕیارەکان بە هەردوو مەکتەبی سیاسی بەڕێزان (یەکێتیو پارتی) یەوە دەرئەچێتو ئەوانیش تەنها دەست هەڵبڕینو دەست دانەواندنیان لەسەرە، کەواتە زۆر رەشبینم سەبارەت بەئایندەی پەرلەمان، قەناعەتم وا نیە کەپەرلەمان شتێکی پێ بکرێت، کەسەربەخۆیانە بێت، پێش هەڵبژاردن من

تۆفیق کەریم

وەکو خۆم (بۆچونێک)م هەبوو، ئێستاش بۆچونێکی ترم هەیە، پێش پەرلەمان پێم وابووکەپەرلەمان نیمچە ئازادییەکی ئەبێت، ئەندام پەرلەمانەکانیش نیمچە ئازادییەکیان دەبێت، کەهەر هیچ نەبێت بەشێک ئەبن لەوبڕیارە چارەنوسسازانەی کەئەدرێت.

سەمیر سەلیم/ ئەندامی سەرکردایەتیو لێپرسراوی مەڵەبندی یەکگرتوی ئیسلامی کوردستان
×ئێمە ئەمڕۆ لەکوردستاندا توشی تەنگەژەیەکی سیاسی گەورە بوینەتەوە، کەدوای ١٠٠ رۆژ تێپەڕبون بەسەر هەڵبژاردن لەکوردستاندا نەمانتوانی تەنها دانیشتنێکی پەرلەمان ئەنجام بدەین، بێگومان من ئەمە بەکێشەیەکی گەورە لەقەڵەم ئەدەمولاوازبوونی پێگەی کوردی لێ ئەکەوێتەوە لەبەغدا، چونکە ئەگەر کورد لەبەغدا سەنگێکی هەبێت، قورساییەکەی بەڕای من لەکوردستانەوە سەرچاوە دەگرێت، لەوەش دڵنیام سەرەتای هەڵبژاردنەکان بەیەک هەڵوێستی رووبەڕووی بەغدا بۆتەوە کەقورسایی باشی پەیدا کردووە، پارتیو یەکێتی تائەمڕۆ کەپەرلەمانیان مراندووەو نەیانهێشتووە کۆببێتەوە، بەستویانە بە (طموحات) ی سیاسیو داواکارییە سیاسیەکانی خۆیانەوە، کەهەڵەیەکی گەورەیە، گەر بێتو یەکێتیو پارتی چاوێک بەکارەکانی پێشویاندا نەخشێننەوە مەسەلەی میللەتەکەمان بەرەو دۆخێکی مەترسیدار ئەبەنەوە، ئەو داخوازیانەی تاک و کۆمەڵی گەلی کورد زۆر لاواز ئەبێت، مانای نیە بەغدایەکی دوای (٣٥) ساڵ دیکتاتۆری و دوای تەشەنەسەندنی تیرۆرست لەبەغدا، پەرلەمانیان کۆببێتەوەو حکومەت دروست بێتو میلیشیاکان رۆڵیان لاواز بێت ئێمەی کوردیش بەرەو لاوازی بچین، من پێم وایە کێشەی سیاسیو سایکۆلۆژی کەڵەکەبوی مێژووی ئەم دوو هێزەی (یەکێتیو پارتی) لەشەستەکانەوە تاکو ئەمڕۆ کێشەی گەورەیان هەیە، ئەم کێشانە کە لەنێوانیاندا گوزەراوە سایکۆلۆژیەتی جیاوازو دیدگای جیاواز لەیەکترو بیرکردنەوەی لەیەک جیاواز، دەستبردن بۆ تێزێکی تری لەیەکجیاوازی وەبەرهەم هێناوە، بۆ لێکدانەوەی هەموو ئەمانەش لەدوای راپەرینەوە ئەم دوو هێزە جارێکیتر کێشەی مێژوییو سایکۆلۆژیو سیاسیەکانی نێوانیان خزاوەتە ناو ئەو پێکهاتە ئیدارییەوە کە لەساڵی ١٩٩٢ بەدواوە پێکهێنراوە، گەورەترین مەترسی ئەوەیە لە ٩٩٥ بەدواوە جارێکی تر ئەم حکومەتە دوو لەت بۆوە، مەسەلە ئیداریو حکومیەکان نەیانتوانی کێشە مێژووییەکان بتوێنێتەوە، بەڵکەکێشە مێژوییو سیاسیەکان لەنێوان (یەکێتیو پارتیدا) بووبەمایەی دوولەتکردنی جەستەی حکومەتەکەی ئێمە، کەتا ئەمڕۆش پێوەی گرفتارین، ئومێدمان وابوو ئەم هەڵبژاردنە بێتە مایەی یەکپێگرتنەوەی دوو حکومەتەکە بەڵام بەداخەوە

سەمیر سەلیم

کەمەفروزە بیلێم سەرکردەکانی (یەکێتیو پارتی) دوورن لەقاعیدەو جەماوەرەکەیان چونکە حەزو خواستی سەرکردەکانی (یەکێتیو پارتی) هەتا ئەمڕۆ ئەبینی کەدرێژە بەنەخۆشیەکە ئەدەن، وا خەریکە گومان دروست ئەبێت، ئاراستەی ئەم پرۆژەیەی ئێمە بەبیرکردنەوەو پاڵنەرێک بەئاراستەیەکدا ئەبرێت، کە خەونەکانی کورد لەگۆڕ بنرێت.■

laparakan.qxd 5/22/2005 11:49 AM Page 4

ئەوانەی دەنگ ئەدەن و ئەوانەی دەنگ نادەن

ئەحمەدی زێدئابادی/ پسپۆڕی کاروباری ئێران و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست

و/ موحەممەد ئیزەدی

کاندیداکانی هەڵبژاردنی سەرۆک کۆماری زۆرن، بەڵام ئەوانەی دەنگ ئەدەن چەندن؟

لەهەڵبژاردنەکانی چەن ساڵ لەوەوپێشی ئێران، ڕێژەی بەشداریکردنی خەڵکی لەبەردەم سندوقەکانی دەنگداندا لای زۆربەی ئێرانیەکان تەوەرێکی سەرنج ڕاکێش تر لەدەرئەنجامی هەڵبژاردنەکان بووە. و ئەم ڕاستیەش سەبارەت بەهەڵبژاردنی داهاتووی سەرۆک کۆماری زیاتر لای هەمووان ئاشکرا دەبێت.

هەنوکە ئەوەی کە لەکۆڕو کۆمەڵە سیاسیەکان و زانکۆکانی ئێران تیشکی دەخرێتە سەر بەپلەی یەکەم، ڕێژەی بەشداریکردنی جەماوەر لەهەڵبژاردنەکانداو بەپلەی دووەم دەنگی هەرکام لەکاندیدەکان و لەڕاستیدا سەرکەوتوویی هەڵبژاردنەکان، لەپلەی سێهەمی باسەکاندایەو ئەمەش کەبەپێچەوانەی زۆربەی وڵاتانی جیهانە، دەگەڕێتەوە بۆ شێوازی ئەو دانوستاندنانەی کە لەنێوان سیستەمی سیاسی و نەیاران و ڕەخنەگرەکانیان لەئارادایە. نەیارانی سیاسی، کۆماری ئیسلامی بەهەڵبژاردنی نائازادانەو بەدور لە ڕەزامەندی گشتی خەڵک تاوانبار دەکەن. لەبەرامبەریشدا کۆماری ئیسلامی، ڕێژەی بەشداریکردنی جەماوەر لەو هەڵبژاردنەدا کەنەیاران بەنادادپەروەرانەو نائازادانە ناوی دەبەن، بەهێمای پشتیوانی کردنی خەڵک لەحکومەت دەزانێت.

لەو ڕووەوە کەکاربەدەستانی کۆماری ئیسلامی لەسەر ئەو خاڵە پێداگری دەکەن، هەر ئەوەش بۆتە هۆی ئەوەی کە هەم خۆیان و هەم زۆربەی نەیاران، ڕێژەی بەشداریکردن لەهەڵبژاردن دا وەک پێوانەیەک بۆ شەرعیەتی هەڵبژاردن سەیر بکەن و بەوپێیەش لەگەڵ یەکدا کێ بەرکێ دەکەن.

مەترسی دورکەوتنەوەی خەڵک لەدەنگدان

ئەوەی کە مەترسیەکی گەورەی لای ڕێبەرانی کۆماری ئیسلامی سەبارەت بەدورکەوتنەوەی خەڵک لەسندوقەکانی دەنگدان خستە ئاراوە، هەڵبژاردنەکانی دووەمین دەورەی ئەنجومەنی شارو دێهاتەکان بوو. لەم هەڵبژاردنەدا ٩٠٪ خەڵکی شارە گەورەکان وەک تاران لەهەڵبژاردندا بەشداریان نەکردو کەسانێک بەبەدەسهێنانی کەمتر لە ٤٪ دەنگی خەڵکی توانیان کۆنترۆڵی ئەنجومەنی شارە گەورەکانی ئێران بگرنە دەست.

گرینگی ڕێژە

لەگەڵ ئەمانەدا، موحافزکارانی ئێران نیگەرانی دوپات بوونەوەی ئەم دیاردەیە لەحەوتەمین هەڵبژاردنەکانی پەرلەمان بوونەوەو هەربۆیەیش هەموو توانایەکی خۆیان بۆ پڕوپاگەندەو بەشدارکردنی خەڵک لەپرۆسەی هەڵبژاردندا خستەگەڕ بەڵام لەم هەوڵەدا هیچ سەرکەوتنێکیان بەدەست نەهێنا. موحافیزکاران وێڕای پشتگوێ خستنی تاقمێکی یەکجار زۆر لەریفۆرم خوازان لەپرۆسەی هەڵبژاردندا، توانیان بەپروپاگەندەیەکی بەرفراوان و ململانێ نەتەوەیی و خێڵەکیەکان لەپارێزگا دورکەوتو و هەژارەکان، نزیکەی ٣٠٪ی ئەوانەی دەیانتوانی لەهەڵبژادرنەکاندا بەشدار بن و نزیکەی ٥٠٪ ی گشتی ئێران بکێشنە بەدرەم سندوقەکانی دەنگدانەوەو خۆیان بەسەرکەوتووی هەڵبژاردنەکان ڕابگەیەنن.

لەڕاستیدا هەوڵی ڕێکخراوە موحافزکارەکان بۆ ڕاگەیاندنی ڕێژەی بەشداریکردنی پتر لە ٥٠٪ خۆی لەخۆیدا نیشانەی بەدەنگەوەچوونی خەڵک لەهەڵبژاردنەکاندا لای کۆماری ئیسلامی ئێرانە.

(هۆگرێتی سروشتی بۆ دەنگدان ١٠٪)ە

هەندێ لەلێکۆڵەران بەهەڵسەنگاندنی ڕێژەی بەشداریکردن لەدووەمین هەڵبژاردنی ئەنجومەنەکان و حەوتەمین هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئێران گەشتونەتە ئەو دەرئەنجامەی کەهۆگرێتی سروشتی بۆ بەشداریکردن لەهەڵبژاردنەکان لەشارە گەورەکانی ئێراندا نزیکەی (١٠٪)ە و ئەم ڕێژەیەش لەهەر بارودۆخێکدا لەبەردەم سندوقەکانی دەنگداندا ئامادە دەبن. ئەمەش هەمان ئەو شتە بەهەڵکەوتەیە کە لەهەڵبژاردنەکانی ئەنجومەنی شارەکاندا ڕوویدا. بەڵام ئەگەر حکومەت هەموو هەوڵە پڕوپاگەندەییەکانی خۆی بۆ بەشدارکردنی خەڵک لەهەڵبژاردن دا بەکاربەرێت پێدەچێ ٢٢٪ لەوانەی کە لەهەڵبژاردن دەترسن بکێشێتە ناو پرۆسەکەوەو ئەمەش هەمان ئەو شتەیە کە لەهەڵبژاردنەکانی پەرلەمان ڕووی دا.

ئەم دەستە لەلێکۆڵەران، ئەو پڕوپاگەندانەی کە لەسەروبەندی هەڵبژاردنەکاندا پێدەچێ ئێران بەکاری بەرێت وەکو کێشە دروست بوون بۆ ئەو کەسانەی کە پێناسەکانیان مۆری هەڵبژاردنەکانیان پێوە نەبێت (شناسنامە) (بەتایبەت ئەوانەی داوای پاسپۆرت و فۆرمی خۆراک، تاقیکردنەوەکانی زانکۆیان کردووەو فەرمانبەرانی دامو دەزگا حکومیەکان) بەیەکێک لەهۆکارەکانی بەشداریکردنی ڕێژەی ٢٢٪ لەهەڵبژاردنەکان دەدەنە قەڵەم.

بەشداریکردنی پتر لە ١٠٠٪!

بەڕای ئەم دەستە لەلێکۆڵەران، ڕێژەی بەشداری خەڵک لەشارە بچوک و هەژارو دورکەوتوەکاندا لەهەر هەڵبژاردنێکدا پەیوەستە بەسەرکەوتوویی حکومەت لەهاندانی ململانێ و کێبەرکێی، تایفی، عەشیرەیی، خێڵەکیەکانەوە. ئەم شێوە ململانێ هەندێجار ڕێژەی بەشداریکردنەکان لەهەندێ ناوچەدا دەگەیەنێتە ئاستی پتر لە ١٠٠٪ کە ئەمەش لەخۆیدا مەتەڵێکی گەورەیە لای چاودێرانی هەڵبژاردنەکان لەئێراندا!

بەپێی ئەم لێکۆڵینەوانە باسکردن سەبارەت بەڕێژەی بەشداریکردن لەهەڵبژاردنەکانی ٢٧ی جۆزەردانی ١٣٨٤ ی هەتاوی لای هۆگرانی ئەم تەوەرەدا گرو تینێکی تایبەتی بەخۆوە گرتووەو ئەم کەسانەش گومانیان لەوە نیەکە حکومەتی ئێران بۆ هاندانی خەڵک بۆ بەشداریکردن لەهەڵبژاردندا هەموو هێزو توانایەکی پڕوپاگەندەی خۆیان دەخەنەگەڕو بۆیەش پێدەچێ ڕێژەی بەشداریکردن لەشارە گەورەکان دا کەمتر لە ٣٠٪ نەبێت بەڵام ئەوەی نادیارە، ڕێژەی بەشداریکردنی خەڵکی شارە بچوک و دێهاتەکانە کەتوخمی ململانێ خۆماڵیەکان لەهەڵبژادرنەکانی سەرۆکی کۆماریدا تاڕادەیەکی زۆر کەوتۆتە پاشکۆوە.

BBC فارسی

ئایا گەمارۆی ئابوری ئێران مەترسیەک بۆ بەرنامە ئەتۆمیەکان پێکدێنیت

نووسینی: صادق صبا و: پەری کەریمی نیا

کۆفی ئەنان ڕایگەیاندووە، کەشیمانەی ئەوە دەکرێت کە ئەگەر پەروەندە ئەتۆمییەکەی ئێران بنێردرێت بۆ شورای ئاسایش هیچ دەرەنجامێکی لێ نەکەوێتەوە. هەروەها ئامریکای ئاگادارکردۆتەوە کە: ڕەنگە ئەو کارەیش ئەم ناوەندە تووشی بێ ڕێگایی و ناچاری بکات. هەروەها ڕایگەیاندووە: ئێستا کەڕوسیاو چین پێوەندییەکی ئابووری توندوتۆڵیان لەگەڵ ئێران دا هەیە پێدەچێ تاوانەکانی ئێران بشارنەوەو ئەمەیش لەکاتێکدایە کەشورای ئاسایش تووشی کێشە دەکات.

ئەم هەڵوێستەی کۆفی ئەنان ئاماژە بەوە دەکات کە نایهەوێ جارێکی دیکە بینەری دووبەرەکی لەنێوان ئەندامانی شورای ئاسایش و دابەزینی دەسەڵاتیان بێت. بەو چەشنە کە لەکێشەکەی عێراق دا ڕوویدا. کۆفی ئەنان ئاماژەی بەوەیش دا کەشورای ئاسایش هەر هەڵوێستێکی بەرامبەر بەئێران گرت کاریگەری ڕاستەوخۆی لەسەر وێنەی تری لەو چەشنە دەبێت و هەوڵەکانی نێونەتەوەیی بۆ بەرگیری کردن لەبەرهەم هێنان و پەرەسەندنی چەکی ئەتۆمیشی بەدواوە دەبێت. وتیشی: ئەگەر شۆرای ئاسایش لەسەر ئێران بەهیچ ئاکامێک نەگات کۆریای باکورو یا وڵاتانی تر زیاتر پێی لێ ڕادەکێشن و بەورەتریش دەبن. کۆفی دەیەوێت بەئەمریکا و لایەنگرانی بڵێت: ڕێکەوتن و یەکپارچەیی لەنێوان ئەندامانی شورای ئاسایش بۆ دانانی سزای ئابووری دژ بەئێران کارێکی هەروا ساناو ساکار نییە.

ڤیتۆی چین و روسیا

شۆرای ئاسایش ١٥ ئەندامی هەیە کە ٥ وڵات لەوێدا (چین و رووسیاو..) مافی ڤیتۆیان هەیەو ئەندامی هەمیشەییشن. ئەگەر بێتوو پەروەندەکەی ئێرانیش بچێتە شۆڕای ئاسایش ئەم دوو وڵاتە ڤیتۆی دەکەن هەربۆیە ئەنجامی نابێت. ئەم دوو وڵاتە هەردووکیان پێوەندییەکی فراوانییان لەگەڵ ئێران دا هەیە لەبواری ئابووریدا بەتایبەتی چین کە پێویستیەکی زۆری بەنەوتی ئێران هەیە تاکوو پێداویستیە سووتەمەنییەکانی خۆیی پێ دابین بکات. هەرچەندە هەندێ لەلێکۆڵەرەوەکانیش ئەم ئەنجامە بەشێوەیەکی تر لێکدەدەنەوەو دەڵێن. پێدەچێ دوای ئەوەی کە دانیشتنەکانی ئێران و وڵاتە ئەورووپیەکان، ئێران نەگەیەنێتە ئەو قەناعەتەی کە دەست لەچالاکییە ئەتۆمییەکانی هەڵبگرێت ئەوکات تێکڕای جیهان ئێران بەتاوانبار دادەنێن و شیمانەی ئەوەیش دەکرێت ئەم دوو وڵاتە هەندێ لەقسەکانی خۆیان پاشگەزببنەوە. لەلایەکی تریشەوە پێوەندی ئابووری چین و روسیا بەئەمریکاو ئەوروپا هەند زۆرە، کەئەم دوو وڵاتە بێنێتە سەر ئەو ڕایەی کەدەست لەئێران هەڵبگرن. کاربەدەستانی ئێرانی بۆ وێنە (حەسەنی رووحانی) کەبەرپرسی بەروەندەی ئەتۆمی ئێرانە لەم بارەوە پێشتر وتویانە کە لەکاتێکی ئاوادا، ئێمە ئەو چاوەڕوانییەمان نییە کەچین و روسیا لایەنگریمان لێ بکەن. هەربەم هۆیەوەیە کەکاربەدەستانی ئێران نایانەوێ ئەم پەروەندەیە بەهیچ چەشنێک بچێتە شۆڕای ئاسایش.

هەڵوێستی کاربەدەستانی ئێران

لێکۆڵەرەوەکان ئاماژە بەوە دەکەن، هەرچەندە کاربەدەستانی ئێران دەڵێن ترسێکیان لەچوونی پەروەندەکەیان بۆ شورای ئاسایش نییە و ئەمە ڕۆژئاوایە کەزەرەری زۆرتری لێدەکەوێت، بەڵام لەڕاستیدا و لەکردەوەدا لەگەمارۆ دەترسێن. ئابووری ئێران وا گرێ دراوی ئابووری جیهانەو ئێران بۆ دابین کردنی پێداویستییە بنەڕەتییەکانی خەڵکەکەی تاڕادەیەک وابەستە بەرۆژئاوایە کەگەمارۆی ئابووری نێونەتەوەیی دەتوانێ زۆر بەتوندی مەلاکان تووشی زیان بکات و دەنگی نارەزایەتیەکانیش زۆرتر بکات.

دانیشتنە هەستەییەکانی ئەوروپایی، بەریتانیا، فەرەنسەو ئەڵمان لەگەڵ ئێران دا هەندێ لەلێکۆڵەرەوەکان بەشمشێرێکی دوو لێوی دادەنێن کە ئەگەر ئەوروپا سەرکەوێ و ئێران خواستەکانی ئەوروپا پەسەند بکات لەوکاتەدا مانەوەو ئاسایشەکەی دابین دەبێت. بەڵام بەپێچەوانەوە ئەوکات بیانوو دەکەوێتە دەست ئەو وڵاتانەی کەداوای گوشاری زیاتر دەکەن بۆ سەر ئێران. بەتایبەتی ئەڵمان و فەرەنسە کە دژی شەڕی سەربازین لەگەڵ ئێران لەئاوا هەلومەرجێک دا ناتوانن دژی ناردنی پەروەندەکەی ئێران رابوەستن.

هەڵبەتە هەرچەندە ڕایەکی وایش لەگۆڕێ دا هەیە کەئەگەر ئەمریکا پێ داگیری زیاتر بکات لەسەر هەڵوێستەکەی و وەکو عێراق وەڵامی کەس نەداتەوە لەگەڵ ئێران دا تێگیرانی بۆ پێک دێت.

کارناسانی نەتەوە یەکگرتووەکان پێشبینی دەکەن کەئەگەر پەروەندەکەی ئێران بنێردرێ بۆ شورای ئاسایش ئەوا گەمارۆ بەرە بەرە ڕەنگە دەست پێ بکات کەئامانجی دیاری کراویش هەڵبەت لەپشتەوە دەبێت. وەکوو داخستن و بەستنی سروەتە تاکە کەسیەکانی کاربەدەستانی ئێران لەبانکەکانی دەرەوەیی داو هەروەها بەرگیری لەهاتووچۆیان بۆ وڵاتانی تر.

سەرچاوە: BBC

نارین میهران

دیموکراسی

بەکارهێنانی وشەی دیموکراسی لەبنەرەتدا، لەدەوڵەت شارەکانی یۆنانی کۆندا سەری هەڵداو مەبەست لەحکومەتی (دموس) یان هەموو خەڵکە. بەمانای مافی هەموان بۆ بەشداریکردن لەبڕیارە گشتیەکان لەکۆمەڵدا. ئەم چەشنە لەدیموکراسی، بەدیموکراسی ڕاستەوخۆ ناوزەد کراوە. ئەم شێوازە لەحکومەت بەتایبەت لەئاتێن لەسەدەی پێنجی زایینیدا، سەری هەڵداوەو بۆ هەموان (غەیری ژنان و کۆیلەکان) هەبووە کەڕاستەوخۆ لەدارشتنی دەستوردا بەشدار بن. بەڵام ئەوەی لەجیهانی ئەمرۆداو لە پانتایی (دەوڵەت - میللەت)ەکاندا، بەدیموکراسی دەناسرێت، دیموکراسیەکی ناڕاستەوخۆ یان نوێنەرایەتییە. بەو مانایە کەنوێنەرانێک هەڵدەبژێردرێن بۆئەوەی لەدانیشتنەکانی ئەنجومەنی حوکمدا، خواستی زۆرینەی خەڵک بچەسپێنن. ئەو خاڵانەی ئەم چەشنە دیموکراسیە دەستنیشان دەکەن بریتین لە هەڵبژاردنێکی ئازاد کەلەماوەیەکی دیاریکراودا، بەردەوام بەڕێوەبچێت و بۆ هەموو هاوشارییەک هەبێت بەشداری هەڵبژاردنەکان بکات بەمەرجێک کەگەیشتبێتە تەمەنی دیاریکراو بۆ دەنگدان. کاندیدەکان و حزبەکان، چ لەگەڵ دەوڵەتدا بن و چ دژە دەوڵەت، مافی بەشداری ئازادانەیان هەبێت و پرۆسەکە بەدوور بێت لەتۆقاندن و داشاردن. ئاوەها هەڵبژاردنێک هەلومەرجێک دەرەخسێنێت بۆ هەڵبژاردنێکی سەرکەوتوو لەباری کەسایەتی هەڵبژێردراوەوە. بەو مانایە کە هەڵبژاردن نەبەستریێتەوە بەکاندیدای حزبێکەوەو ئەگەر زۆرینەی دەنگدەران بەحکومەتی کات دەنگ نەدەن، حکومەت تەسلیمی تاقمێکی کە دەکرێت. نوێنەرە هەڵبژێردراوەکان، مافی دارشتن و چەسپاندنی دەستوریان دەبێت و بۆیان هەیە سەبارەت بەبڕیارەکانی دەوڵەت، پرسیاریان ڕەخنەو تەنانەت دژایەتیش بکەن بەبێ ئەوەی مەترسی گرتن و تۆقاندنیان لەسەر بێت.

بنەمای دیموکراسی، باوەڕکردنە بەئەرزشە تاکییەکان و لایەنەکانی تری دیموکراسی بریتییەلە دابینکردنی ئازادی ڕا دەربڕین و کۆبونەوە سیاسیەکان و بەدی هێنانی ئاسایشی گشتی، ئازادی دادخوازی و... تاد.

دیموکراسیش وەکو هەموو نیزامێکی دیکە، ڕەخنەگری خۆی هەیەو ڕەخنەگرانی ئەم نیزامە لەدوو تاقم پێک دێت. یەکەم ئەوانەی کەهەر لەبنەرەتدا لەگەڵ دیموراسیدا نین و لەسەر ئەو بروایەن کەئەم شێوازە لەحکومەت لاوازترین شێوازی حکومەت و تاقمەکانی پێکهێنەری مانەوەی حکومەت دەخەنە مەترسییەوە. تاقمی دووەمی ڕەخنەگرانی دیموکراسیش باوەڕیان بەبنەماکانی دیموکراسی هەیە، بەڵام بۆچوونیان وایە کەئەم بنەماگەلە ناتوانرێت تەنها لەپانتایی سیاسەتێکی بەرتەسکدا ڕابگیردرێت و ئەم بنەماگەلە دەستەبەر نابن مەگەر ئەوەی بەرابەری ماف بۆ هەموو دانیشتوانی وڵات لە چەمکی سیاسی و دادەوە ببەسترێتەوە بە مافە ئابووری و کۆمەڵایەتیەکانەوە، بەتایبەتی مافی یەکسانی ژن و پیاو، بەبێ ئەم مافانە دیموکراسی لەباڵا دەست ترین کاتی خۆیدا، نوقسان دەبێت و لەخراپترین چەشنی خۆیدا، دەبێتە چەواشەکاری بۆ سەرپۆش دانان لەسەر حکومەتی چینایەتی و سەرکوتکردنی ئازادیخوازان.■

ناڕەزایەتی خوێندکارانی زانکۆی ئازادی ئیسلامی سنە لە بەرامبەر سەرکوت کردنی ئازادی ڕادەربڕین و پێشل کردنی مافی خوێندکاراندا

ئا: هاوار

□ خوێندکارانی زانکۆی ئازادی ئیسلامی سنە لە مان گرتنێکی گشتیدا ڕۆژی چوارشەممە ٢١ی گوڵانی ١٣٨٤ی هەتاوی ناڕەزایەتی خۆیانیان لە هەمبەر سەرکوت کردنی ئازادی ڕادەربڕین و پێشل کردنی مافی خوێندکار، نەبوونی ئازادی سیاسی و... دەربڕی و خوازیاری وەڵامدانەوەی بەرپرسان لەم بارەوە بوون.

لەم مانگرتنەدا کە لە کات ژمێر ١١/٥ەوە دەستی پێکرد، خوێندکاران سەرەتا بە خوێندنەوەی بەیاننامەیەک مەرج و داوخوازییەکانی خۆیانیان ڕاگەیاند و پاشان چەند کەس لە خوێندکاران لەلایەن کولێژە تایبەتیەکەی خۆیانەوە بیر وبۆچوونی خۆیانیان لەمەڕچۆنیەتی کۆبوونەوەکە و ئەو داخوازیانەی کە هەیانبوو دەربڕی و ویستیاری وەڵامی تایبەتی بەرپرسی زانکۆ لە هەمبەر داخوازییەکاندا بوون.

ئەم مان گرتنەلەوەوە دەستی پێکرد کە چەند ڕۆژ لەمەو پێش بڕیار درابوو کە دەرگای هاتنە نێو زانکۆ و هەروەها ڕۆیشتنە دەرەوەلە زانکۆ بۆ کچان و کوڕان لێک جیا ببێتەوە، هەر ئەمە بووە هۆی زیندوو کردنەوەی چەند باس و بابەتێکی تر وەک: ڕێگەنەدان بە پەرە گرتنی بڵاوکراوە خوێندکارییەکان، بەرگری لە گرتنی کۆڕ و کۆبوونەوە لە سەر بابەتە جیاوازەکان، ئیزن نەدان بە دامەزراندنی ناوەند و بنکەی ئەدەبی-فەرهەنگی، بەرگری لە هەر چەشنە چالاکی یەکی سیاسی و... لە لایەن بەرپرسان و کاربەدەستانی دەسەڵاتەوە لە هەمبەر خوێنکاراندا، کە لە ئەنجامدا بووە هۆی خولقاندنی کۆبوونەوە و ناڕەزیەتییەکی بە هێز لە هەمبەر ئەم جۆرە سڕینەوە و پێشێل کارییانەدا.

لەم کۆڕە بەشکۆیەدا کە نزیکەی ٣/٥ کاتژمێری خایاند، ماوەی ٢ کات ژمێر و نیو لە گرتنی کۆڕەکە تێپەڕ بوو، هێشتا "فەکوور" بەرپرسی زانکۆی ئازادی ئیسلامی سنە لە ژوورەکەی نەهاتە دەرێ و ویستی کە خوێندکاران بڕۆنە مزگەوت یان هۆڵی کۆبوونەوەکان زانکۆ، ئەوجا وەڵامی داوخوازییەکانیا بداتەوە.

لەم نێوانەدا خوێندکاران بە ئاماژە بەوەی کە لە مانگرتنێکی تردا کە چەند مانگ لەمەو پێش بەڕێوە چوو و بەم جۆرە کۆڕەکەیان پووچەڵ کرابووەو داواکارییەکانیان بەتاڵ ڕاگەیێندرابوو ئەم بڕیارەیان ڕەت کردەوە و بە تەواوی جەختیان لە سەر ئەوە کرد کە هەر لە نێو حەساری بەربڵاوی زانکۆدا فەکوور بە داخوازییەکانیان وەڵام بداتەوە.

لە ئاکامدا فەکوور ناچار کەوت و لە ژوورەکەی هاتە دەرەوەو لە نێوان خوێندکاراندا ئامادە بوو و خوێندکاران بە دەربڕینی ناڕەزایەتی و ڕاگەیاندنی داواکارییەکانی خۆیان لە فەکوور ویستیان کە بە زووترین کات هەڵوێستی خۆی ڕوون بکاتەوە و کردەوەکانی بە ئەنجام بگەینێت و لە درووشم دان دووری بگرێ.

فەکوور سەرەتا لە کورتە ئاماژەیەکدا بە پێچەوانەوە وتی: بەو بۆنەوە دێر هاتم، ویستم کە ئێوە باسەکانی خۆتان تەواو بکەن و تۆزێک کۆڕەکە بێدەنگ ببێت.

فەکوور لە درێژەی وتەکانیدا وێڕای دان نان بە مافی ڕەوای خوێندکاران و داواکارییەکانی ئەوان بڕیاری دا کە داخوازییەکانیان جێبەجێ بکات و هەنگاو بۆ ساز کردنی کەش و هەوایەکی لەبار بۆ چالاکی خوێندکاران لە بوارە جۆربەجۆرەکاندا بنرێت، کە خوێندکاران لە هەمبەر ئەم جۆرە بڕیارەدا (بە ئاماژە بەو کارانەی کە بەم جۆرە بڕیار بووە لە ڕابردوودا جێبەجێ بکرێت) دژایەتی خۆیانیان دەربڕی و بە وەرگرتنی بەڵگەیەک لە فەکوور بۆ جێبەجێ کردنی ئەم داخوازییانە وازیان لێ هێنا و وتیان: ئەگەر لە هەمبەر ئەم داوخوازیانەی ئێمەدا هەر چەشنە کەم تەرخەمیێک بێتە ئاراوە، ئێمە درێژە بە مانگرتن و ناڕەزایەتییەکانی خۆمان ئەدەین.

هەروەها لە ئاقاری مانگرتنەکەدا کە ڕۆژنامەنووسان و هەواڵنێرانی چاپەمەنی و ڕاگەیێندراوە جیاوازەکان بەشدارییان هەبوو، هەواڵنێران پێش هاتنی فەکوور بۆ نێو خوێندکاران، ڕۆیشتنە دەفتەرەکەی و ویستیان بزانن هۆکاری چییە کە نایەت بۆ نێو خوێندکاران و وەڵامی داخوازییەکانیان بداتەوە. لە ئاکامدا لە لایەن بەرپرسی حەراسەتی زانکۆوە سووکایەتییان پێ کراو تاوانبار کران و لە زانکۆ کرانە دەرەوە و هەروەها کامێرای یەکێک لە هەواڵنێرانیان برد.

جێی باسە کە ئەم کۆڕە بە شێوەیەکی دیار و تا ڕادەیەک لە برێ شوێندا نادیار، بۆ دیاری کردن و ناسینی کەسەکان (بۆ دوا ڕۆژ) لە ژێر چاوەدێری هێزە ئاسایشییەکانی کۆماری ئیسلامیدا بوو دەوروبەری زانکۆ پڕ بوو لە هێزە ئاسایشییەکان کە زۆربەیان جل وبەرگی نیزامیان لەبەردانەبوو و بەلە بەر کردنی جل وبەرگی خەڵکی عەوام ئامادە بوون بۆ هەر چەشنە ڕووبەڕوو بوونەوەیەک.

هەروەها بە پێ دوایین ئاگادارییێک کە لەم بارەوە هەمانە تاکو ئێستا چەند کەس لە خوێندکاران کەوتوونەتە بەر هەڕەشە و باری ئاسایشی ژیانیان لە مەترسی دایە.■

laparakan.qxd 5/22/2005 11:50 AM Page 5

پەژارەی هاووڵاتی

■ سکاڵای خوێندکارانی پەیمانگە لەدەست کافتریاو ئاوی خواردنەوە.. (فەرەیدون)

■ کوان هەوڵە بەردەوامەکان.. بۆ پێدانی کارەبای پێویست؟ (سەرچناری)

■ لاوانی تەکیە سنەوبەر دەژمێرن! (نەوزاد)

■ پرۆژەکانی شارەوانی چەمچەماڵ و گلەیی هاووڵاتیان (هەڵمەت)

پواز

ڕێزلێنانی نوسەران و هونەرمەندان، بانێکەو دوو هەوا

دوای ئەوەی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئیدارەی هەولێر، ڕێزلێنانی بۆ نوسەران و هونەرمەندانی سنوری دەسەڵاتی خۆی بڕیەوەو ئەوانەی کە دە ساڵ خزمەتی نوسین و هونەریان هەیە، مانگانە موچەیەکیان دەبێت لەو حکومەتەی ئەولا، لەبەرئەوە حکومەتەکەی خۆشمان بڕیاریدا ئەو ڕێز لێنانەی کەپێش بڕیارەکەی ئەوان ژمارەیەک نوسەرو هونەرمەند وەریان دەگرت زیادی بکەن. لەسەرەتادا بڕیاری ئەوەیاندا کەهەر نوسەرێک یان هونەرمەندێک دە ساڵ خزمەتی هەبێت ئەو ڕێز لێنانە دەیگرێتەوە، ئێستا دە ساڵەکە بوو بە بیست ساڵ ئەو نەوە هونەرمەندو نوسەرەی کەپەروەردەی کلتوری ڕاپەرینن بەتەواوی بێ ئومێد بوون و فەرامۆشکران.

دەکرێت بپرسین بۆچی حکومەت ئەو بڕیارەی داو پاشان پاشگەز بووەوە لەجێبەجێکردنی؟ پرسیارێکی تریش لەلای من دروست بووە، بۆچی فایلی نوسەران لەوەزارەتی ڕۆشنبیرییەوە گواسترایەوە بۆ یەکێتی نوسەران، لەکاتێکدائەم یەکێتی نوسەرانە کەمترین چالاکی ئەدەبی و روناکبیریان هەیە؟ تەنانەت گەنجان هەر ناشزانن بارەگایان لەکوێیەو کارکردنیان چۆنەو کێن ئەوانەی بەڕێوەی دەبەن و خۆشیان تەواو دورخستۆتەوە لەنەوەی تازەو ئەو گەنجە نوسەرانەی کەئێستا پێگەیشتوون لەئۆرگانەکاندا کار دەکەن و سەدان نوسین و بابەتیان بڵاو دەبێتەوە، ئەمە لەلایەک، لەلایەکی ترەوە ئەو نەوەیەی کەیەکێتی نوسەران دەڵێت پێویستە بیست ساڵ خزمەتی هەبێت، ئەوا بەدڵنیاییەوە من بەحکومەت و لیژنەی ڕێزلێنان دەڵێم: ئەوانە لەهەموو ڕوویەکەوە ژیانیان دابینکراوەو ساڵێکیش نییە کەحکومەت خەڵاتێکیان پێ نەبەخشێت. ئێمەی نوسەرو هونەرمەندی گەنج، دەبێت لەهەواڵەکانی T.V و ڕۆژنامەکانەوە بیانبینین. کەواتە ئێمەی گەنجی نوسەرو هونەرمەند بینەرو ئەوان ڕێزلێنراوو خەڵاتکراو، لەکۆتاییدا دەمەوێت ڕاشکاوانە داوا بکەم لەسەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران کەئاگای لە ئێمەی نوسەرو هونەرمەندانی گەنج بێت، با دەساڵەکەش وەک حکومەتەکەی هەولێر بخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە، چونکە ئێمەی نەوەی کلتوری ئازادی ڕاپەرین و خۆشحاڵین بەوەی کەلە ڕۆژگارێکدا چاومان کرایەوە بەعس ڕووخابوو، ئێوە خۆتان ئێمەتان پەروەردە کرد. بۆیە داواکارم لە سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئاگای لەو نەوە نوێیە بێت کەلەناو نوسەران و هونەرمەنداندا هەن و تائێستا فەرامۆش کراوون، لەکۆتاییدا چاوەڕوانین.. کەحکومەتی هەرێم ئەو بیست ساڵە بکات بە دە ساڵ بۆئەوەی ئەو نەوە نوێیەی ناو نوسەران و هونەرمەندان سوودمەند بن لەو ڕێزلێنانە.

عەبدوڵڵا ئەحمەد

■ فەرەیدون جەلال عەلی

لەپەیمانگەی تەکنیکی سلێمانی بۆ وەرگرتنی ڕای خوێندکارانی لەبارەی کافتریاکەیەوە چەندخوێندکارێکم دوان. لەوبەشەی کەجیاکرابووە بۆنان خواردن سەبارەت بەکافتریا لە(ڕۆمان)م پرسی کەخواردنی دەخوارد، ئەو وتی "کافتریا لەناو هەموو پەیمانگەیەک پێویستە هەبێت بەتایبەت بۆ خوێندنی باڵا لەبەرئەوەی خوێندکار لە سەعات (٨)ی بەیانی وە دێت و ڕۆژی واهەیە تائێوارە ناڕواتەوە" (ڕۆمان عومەر) خوێندکاری قۆناغی دووەمی بەشی ڕۆژنامەنوسیە.

گۆران عەلی عوسمان لەبەشی ڕوپێوی پەیمانگەی تەکنیکی تەمەن ١٩ساڵ وتی " وابزانم هەر مانگی یەکەم کە سەرەتای دەوامم بوو بۆ کافتریا چووم ئیتر دوای ئەوە نەچووم "، هەروەها گۆران وتی "ماوەی سێ مانگە لەدەرەوەی کافتریا نان دەخۆم، خواردنیم پێخۆش نییە هەرچەندە نرخی باش بێت، لەڕووی تەندروستی و پاک وخاوێنی گونجاونی یە ".

لایەنێکی تر کەهەستی پێدەکرێ ئەوەیەکە، خوێندکاران جەخت لەسەرپاک وخاوێنی دەکەنەوەو دەشڵێن لەکافتریالەبری ئەوەی پشووبدەین هەراسان دەبین بە دەنگی بەرزی تەلەفزیۆن و ژاوەژاو و دوکەڵی گەس و جگەرەو پیسی سەر مێزو کورسی یەکان. دانا فاتیح خوێندکاری بەشی میکانیک لەخواردەمەنی (کوردلاند) لە دەرەوەی پەیمانگە لەگەڵ هاوڕێکانیدا لەفەیان دەخوارد وتی " کافتریا هیچ ڕێنماییەکی تەندرووستی تیانییە بەڵێ خواردنەکانی هەرزانە بەڵام حساب بۆ ئەوە دەکەن نرخەکەی کەمە خواردنی باش ناکەن بۆیەخزمەتی خوێندکار ناکات " سەرکەوت جەلال محەمەد بەشی کارەبا قۆناغی دووەم وتی " ئەگەر بەدڵمان بووایە نەدەهاتینە دەرەوەی پەیمانگە، من خۆم لە فەی ئەوێش دەخۆم بەڵام بە ناچاری، ١٥بۆ ٢٠ خولەک ڕێستم هەیە، دێمە دەرەوە فریای چوونە دەرەوە ناکەوم بۆ نانخواردن، با خواردنەکان گرانتر بێت و پاک بێت " سامان غەفور باقی لەبەشی تیشک قۆناغی دووەم وتی "یەکێک لەکێشەکان کەبەناچاری پەنای بۆ دەبەین ئاوی خواردنەوەی کافتریاو پەیمانگەیە کەبەڕێژەیەکی نەشیاو کافوری تیایە "سامان دەڵێت" کوپی چایەکەی کەڕێژەیەکی زۆر لە چەوری پێوەیە، ئەو برنج و شلەیەی کەدروست دەکرێت شلەکەی بۆنێکی ناخۆشی هەیە کەبەئەستەم بۆت دەخورێ ".

ئاسۆ حسێن عەبدولقادر دەرچووی بەشی میکانیک کارمەندو خاوەنی کافتریا وتی: بازاڕمان بەرەو کزی ڕۆیشتووە لەچاو زستاندا، لەبەر ئەوەی ئێستا بەهارە خەڵک لەدەرەوە دادەنیشێ ئەوەهۆکارێک بوو بۆ ئێمە هۆکارێکی تریش بەنیسبەت بازاڕەوە شت زۆر زۆر گران بووە، لەڕووی خواردنیشەوە باشترین وەستام هێناوە، بەڵام تۆ خواردنێک (برنج و شلە) لەکوێ بە ٣٥٠ دینار بێت، خۆی ٦٠٠ دیناری تێئەچێ لەکوێ وەک بازاڕ بە(١٧٥٠) بێت ".

مامۆستا سەلاح ئەندامی لیژنەی سەرپەرشتی یانەی خوێنکاران و مامۆستایان وتی لەڕووی تەندروستی یەوە ئێمە لیژنەیەکمان هەیە ٨ کەسین کە لە بەشە پزیشکیەکانیش پێکهاتووە، نوسراومان ناردووە بۆ هەموو بەشەکان بەڕەسمی کەکێ گلەیی هەیە لەڕووی نرخ و جۆری خواردنەکەو پاک و خاوێنیەوە بەڕاپۆرتی تایبەتی بیگەیەنێتە لیژنەکە، تا ئێستا کەس گلەیی نەبووە، مامۆستا سەلاح وتیشی " نوێنەری هەموو بەشەکانمان کۆکردۆتەوە بەبێ جیاوازی و جەماعەتی نادیەکەمان داناوە بەئامادەبوونی یاریدەدەری ڕاگری پەیمانگە لەگەڵ لیژنەکە وتومانە کێ گلەیی هەیە لەڕووی پاک و خاوێنی و نرخەوە باهەستێ قسەبکات زۆربەی زۆری خوێندکاران کە ١٨تا١٩ نوێنەری بەشەکان دەبوون پشتگیریان لێکرد" هەروەها وتی "ئاوی پەیمانگە فەحس کراوە لەلایەن ئەو نەخۆشخانەیەی لەنزیک پەیمانگەوەیە وتویانە هیچ کێشەیەکی نییە خۆم هەشت ساڵە مامۆستام لەم پەیمانگەیەو لەو ئاوە دەخۆمەوەو هیچ موشکیلەیەکیشم نەبووە "

پێدەچێ ئەو کێشانەی ڕووبەڕووی کافتریا بۆتەوە زیاتر بەهۆی زیادبوونی نرخ و گرانبوونی کرێی شاگردەوە بێت، سەرەڕای ئەو نوێنەرانەی کەبەوتەی مامۆستا سەلاح کۆبونەوەیان لەگەڵدا کراوە بۆ خستنەڕووی ڕەخنەکانیان سەبارەت بەکافتریای پەیمانگە.■

■ سەرچناری

دیسانەوە وەرزی هاوین هاتە پێشەوەو چاوشارکێی وزەی کارەبا هاتە گۆڕێ، هێشتا لەسەرەتای وەرزی هاویندایین و دنیا هێندە گەرم نەبووە، وەک دەبینرێت کارەبای پێویست بۆ هاوڵاتیان دەستەبەر ناکرێت شەوانە لە ١٢ی شەو بەداوە وزەی کارەبا لەزۆربەی شوێنەکان دەبردرێت بەتایبەتی هەندێک گەڕەک کەوەکو پێویست گرنگی و بایەخی زۆری پێنادرێت، جا ئەگەر ئێستا کارەبا بەو شێوە کەمە بێت کەڕۆژیشی گرتۆتەوەو زۆربەی پیشەوەران و لەهەندێک ناوچەدا گرنگی پێدانی کارەبا بەبایەخەوە ڕەچاو ناکرێت، دەپرسین ئەبێ لەگەرمای هاویندا حاڵی بێ کارەبایی چۆن بێت؟

هەقوایە بەرنامەی دابەشکردنی کارەبا بەیەکسانی دابنرێت و جیاوازی لەنێوان گەڕەکی هەژارنشین و ئەوانی تردا نەکرێت، یان دەبوو هەوڵ بدرایە کارەبای هەرێمی کوردستان لەلایەن کۆمپانیا بیانیەکانەوە شتێکی باشی بۆ بکرایەو لەم دەردی بێ کارەباییە قوتارمان ببوایە، خۆ لەوانەشە هەوڵ درابێت بەڵام ئەوەندەی هەوڵەکان پڕ دەکرێنەوە بۆ کۆمپانیای کوردتێل و فلان و فیسار، نیو هێندە هەوڵەکان بەجدی نادرێت بۆ دەستەبەرکردنی کارەبای پێویست بۆ هەرێمەکەمان، خۆشتان باش ئەو ڕاستیە دەزانن ئێستا کارەبا چەند زۆر بێت بەش ناکات و سەرجەم شوێنە گشتی و هەندێک لەگوندەکانیش کارەبای بۆ چووە، بەڵام ئایا هەر بەم شێوەیەو لەسەر تواناى لەوەو پێش دەبێت کارەبا بدرێت بەهاوڵاتیان کەزەختی زۆری دەکەوێتە سەرو زۆرجار لە (محطە)وە قاطعەکان دەکوژێننەوە؟

بۆیە داواکارین حکومەتی هەرێمی کوردستان کارکردن لەسەر بەرنامەیەکی ئیجابی بۆ زیندو کردنەوەی وزەی کارەبا لەم شارەدا بەپێویستیەکی ئانی بزانێت، بەتایبەتی کەلە هەموو ڕوویەکەوە بەرەو پێشکەوتن هەنگاو هەڵدەگرێت، تەنها لەڕووی وزەی کارەباوە لەدواکەوتندایە، هێندەی هەوڵ دەدرێت بۆ کاری ترکەوەک کارەبا پێویست نین، دەبا هەوڵیش بۆ دابینکردنی کارەبای پێویست بدرێت و چاوەڕوانی هیممەتتانین.■

■ نەوزاد سەنگاوی

ناحیەی تەکیە یەکێکە لەناحیە بەرفراوان و گەورەکان کەژمارەیەکی زۆر خێزانی تیادا دەژی و گەنجێکی بەرچاوی تێدایەو زۆربەیان خوێندکارن.

لاوانی ئەم ناحیەیە کاتی بێکاری نازانن چۆن بەسەر ببەن، چونکە هیچ ناوەندێکی روناکبیری و کتێبخانەو سەنتەری گەنجان و ناوەندی کۆمپیوتەری و گەشەپێدانی بەهرەکانی لاوانی تیادا نییە، ناچار گەنجان لەسەر شەقامە گشتی و سەرە ڕێیەکان کۆدەبنەوەو زۆرجار لەبەر گەرما ڕوودەکەنە بن ئەو سنەوبەرانەی کەلەسەر ڕێگەی گشتی سلێمانی کەرکوک لێدراون، کاتی خۆیان بەسەر دەبەن و خۆیان بەژماردنی ئەو دارانەوە خەریک دەکەن کەشارەوانی ڕواندویەتی.

بەهۆی ئەوەی شەقامی سەرەکی سلێمانی-کەرکوک بەناوجەرگەی ناحیەی تەکیەدا تێدەپەڕێت، چەندین کارەساتی دڵتەزێن ڕویداوە، لەوەرگەڕانی ئوتومبیل و چەندین هاوڵاتی لەماوەی ساڵی ٢٠٠٥دا کارەساتی ئوتومبیل کوشتوونی.. بۆیە داوا دەکەین کەلایەنە پەیوەندیدارەکان هەوڵی کردنەوەی مەڵبەندی ڕۆشنبیری و کتێبخانەو سەنتەری گەنجان و ...هتد لەناحیەکەدا بدەن. هەتا ئێستا ڕێکخراوی ئازادی لاوان لەناحیەکەدا بارەگای نییە تا گەنجان هەوڵی گەشەپێدانی ئاستی زانیاری و روناکبیری خۆیانی تیا بدەن، هەر بۆیە داواتان لێدەکەین بەپێی توانا بەتەنگ لاوانی تەکیەوە وەرن، با لەوە زیاتر بێزار نەبن.■

بۆچی فایلی نوسەران لەوەزارەتی ڕۆشنبیرییەوە گواسترایەوە بۆ یەکێتی نوسەران، لەکاتێکدائەم یەکێتی نوسەرانە کەمترین چالاکی ئەدەبی و روناکبیریان هەیە؟

عەبدوڵڵا ئەحمەد

■ هەڵمەت هۆشیار

دەست خۆش.. شارەوانی چەمچەماڵ بۆئەو پرۆژانەی کەئەنجامی دەدەن.. بەڵام ڕاستیەک هەیە با لەلاتان شاراوە نەبێت، ئەوەیە کەلەگەڵ ئەنجامدانی ئەو پرۆژانەش، هێشتا خەڵکی بێزارن لەو کارانەی کەئێوە دەیکەن، بۆتە مایەی ئەوەی کەهاوڵاتیان دڵخۆش نەبن بەوکارو پرۆژانە.

چونکە لەهەندێک شوێن کاری واتان کردووە ئەگەر پرۆژەکە لێگەڕانایەو هەر بەوکۆنییەی خۆیەوە بمایە، باشتر بوو لەو نۆژەنکردنەوەیەی کە کردوتانە. هەندێک شوێن نۆژەن کراونەتەوەو لەچەند مانگێک زیاتر بەرگەی نەگرتووە.

ئەمە بەدەر لەوەی کەهەندێک جار لەبەرخاتری ڕاکێشانی پرۆژەیەکی بچوک شەقامێک یان شۆستەیەک بۆتە قوربانی کەپێشتر هیچ کێشەیەکی نەبووە.

هەموو ئەمانەش لەبەرخاتری ڕاکێشانی بۆرییەکی ئاو یان زێراب بۆ چەند ماڵێک یان هەر پرۆژەیەکی دی کە کاری هەڵکەندن و برینی تێدەکەوێت، ئەوەبۆ هەڵکەندن و تێکدانەکەی بەوڕ ئاسا کاردەکەن، بەڵام لەچاککردنەوەیدا بەخێرایی کیسەڵ دەجوڵێنەوەو کاری بۆ دەکەن، ئەمەش بەجۆرێک کەلە نیوەی ڕێدا پەکی بکەوێت و وەکو پێویست تەواو نەکرێت و بەبێ لێپرسینەوە جێ دەهێڵرێت، ئەوە تا ئەو جوڵە لەسەرخۆیەتان بۆتە هۆی ئەوەی تاکو ئێستاش و لەم سەدەی بیست و یەکەدا نەتوانراوە کێشەی کەم ئاوی چارەسەر بکرێت و تاکو ئێستاش ٪٦٠ی هاوڵاتیان بۆ ئاوی خواردنەوە پشت بەئاوی بیر دەبەستن و ئەو ماڵانەی کەئاوی بۆریشیان بۆ دێت لەسەر حسابی ئەوی دی نۆرەیان پێدەکرێت، لەلایەکی ترەوە شارەوانی تا ئێستا نەیتوانی خزمەتگوزاری پێویست دابین بکات بۆ پاکردنەوەی شەقام و کۆڵانەکانی شارو هێشتا نەیتوانیوە کرێکاری پێویست دابین بکات بۆ فرێدان و لابردنی زبڵ و خاشاکی ڕۆژانەی خەڵکی، تاکو ئێستاش کەزستانان باران دەبارێت هەست ناکەیت بەسەر شەقامێکی قیردا دەڕۆیت، بەڵکو وەکو ئەوە وایە بەسەر ڕێگایەکدا بڕۆیت کەساڵانێکە چەورێژیش نەکراوە..

ئەمانەو چەندینی تری هاوشێوەی ئەمانە کەکێشەن و ڕۆژانە یەخە بەدانیشتوانی ئەو شارە دەگرن.

جا بۆیە داوام وایەو لەگەڵ دوبارە دەستخۆشیم بۆ ئەو کارو پرۆژانەی کەئەنجامتان داوەو لەئەنجامداندان تاکو ئێستا، کەمێکیش هەست بەم خاڵانە بکەن و هەنگاوی جدییان بۆ بنێن و لیژنەی شارەوانی دروست بکرێت و بەسەر کۆڵانەکان و پرۆژەکاندا بگەڕێن و بەسەریان بکەنەوە تاکو هەم لەنزیکەوە گوێ لەهاوڵاتیان بگرن و هەم چاودێری وردی پرۆژەکانیش بکەن و چیدی چاوپۆشی لەکەسانێک نەکەن کەدەسەڵاتێکیان لەپشتەوەیەو تیایاندایە بەئارەزووی خۆی پرۆژەیەکی گرتووەو کاری تێدا دەکات و بەناتەواوی جێی دەهێڵێت، ئێوەش (یاساو دەسەڵات) لەپشتانەو پشتگیریتان لێدەکات و پێویستە لێپرسینەوەتان هەبێت.■

laparakan.qxd 5/22/2005 11:50 AM Page 6

ڕێکخراوی ئازادیی لاوان لەبەردەم گۆڕانکاری دووەمین کۆنگرەدا

ڕێکخراوی ئازادیی لاوانی کوردستان، لەکۆنگرەی دامەزراندنیەوە، پەیامی نوێی بۆ لاوان هەبوو. هەڵبەتە، لەنێوان ئەو کۆنگرەیە (٢٠٠٠/٥/١٧) بۆ ئێستا (٥) ساڵی پڕ لەگۆڕانکاری تێپەریوە. ڕێکخراوی لاوانیش، سەرەرای هەوڵ و خزمەتێکی زۆری لاوان، بەڵام ئەرکێکی زۆری گۆڕانکاریش لەبەر ڕۆشنایی گۆڕانکاریەکانی جیهان و عێراق و کوردستان، کەوتۆتە سەرشانیان. لێرەوە دەپرسین:

ئاخۆ دووەمین کۆنگرەی ڕێکخراوی ئازادیی لاوان، دەتوانێت گۆڕانکارییە پێویستەکان بۆ ڕێکخراوەکەیان و لاوان بەدی بێنێت؟ ئەمە پرسیارێکەو ئاراستەی سکرتێرو سکرتایەتی لاوانی دەکەین. سەرەرای وەڵامەکانیشیان. دیسان دەبێت چاوەڕێی بریارەکانی کۆنگرە بین، کەبەراستی گۆڕانکاری بەدی دێنن، یان قسەکانی ئێستا هەر پروپاگەندەی پێش کۆنگرەیە؟

هیوا حەمید عەبدوڵڵا
ئەندامی دەستەی دامەزرێنەر

چاودێر: ڕێکخراوی ئازادی لاوان، لەدووەمین کۆنگرەدا، بەخۆداچونەوە، یان دوبارەبوونەوەی ئەزموونی ساڵانی رابردوون؟

هیوا حەمید: بێگومان مەبەست لەبەستنی کۆنگرە، بەخۆداچوونەوە. پیاچوونەوە بە بەرنامەو کارو چالاکی و رابردووی ڕێکخراوەکە، بەخۆداچوونەوە بەکاری ڕۆژانە لەپێناو زیاتر گرنگی پێدان و پڕکردنەوەی ئەم بۆشاییانەی لەماوەی تەمەنی رابردووی دا لەڕووی تیۆری و پراکتیکی هەبووە و هەڵسەنگاندنی بەرنامەی پێشوو زیاتر چوونە ناو لاوان و بەهەند وەرگرتنی کێشەو گرفتەکانیان و گرنگی دان بەم توێژە. دیارە دووەمین کۆنگرەش دەبێتە وێستگەیەک بۆ بەم بەخۆداچونەوەیە.

ئەزموونەکانی ساڵانی رابردوو دەکرێت لایەنە باشەکان باشتر بکرێت و لایەنەکانی تریش دراسە

هیوا

گەر لەڕابردوودا کەمتەرخەمیمان کردبێ یاخود وەکو پێویست خزمەتمان بەلایەنێک لەخواستەکانی لاوان نەکردبێت. ئەوا بەهیواین لەدوای کۆنگرە هەوڵی زیاتر بدەین، ڕەخنەکانی رابردوو بکەینە بەرنامەیەک لەپێناو ئەوەی کەموکوڕیەکان دووبارە نەبنەوە

بکرێت و لەناو ڕێکخراوەکەدا بەگشتی بەرنامەو پرۆژەو داهێنانی نوێ هەبێت. دیارە هەموو ئەزموونەکانی ساڵانی رابردووش خراپ نەبوون بەڵام لەبەرئەوەی ئێمە بۆ ماوەی پێنج ساڵ دەبێت کۆنگرەمان نەبەستووە، تووشی هەندێک گرفت و سست بوون هاتین. بۆیە دەڵێم دووەمین کۆنگرە زیاتر هاندەر دەبێت بۆ بەخۆداچوونەوەو دەوڵەمەندکردنی ئەزموونە باشەکانی ڕێکخراوەکەو پەیڕەوکردنی سستەمێکی نوێ لەکارکردن و زیاتر گرنگی دان و چوونە ناو توێژی لاوان و بۆئەوەی لاوان ڕێکخراوەکە بەماڵی دووەمی خۆیان بزانن و هەست کردنی لاوان بەبوونی خۆیان و پاراستنی گیانی نەتەوەیی و نیشتمانی خۆیان و زیاتر بەشداریکردن لەپاراستنی دەستکەوتەکانی گەلەکەمان و بەشداری پێکردنیان لەناوەندەکانی دەسەڵات.

چاودێر: دەکرێت بەدیدێکی رەخنە ئامێز، سەیری رابردووی ئەم ڕێکخراوە بکەین و بۆ ئەمڕۆی دەڵێیت چی؟

هیوا حەمید: بەدڵنیاییەوە، دیدی رەخنە ئامێز، لەپێناو بنیات نانەوەو باشترکردنی ڕێکخراو، گرنگی دان بەویست و خواستەکانی لاوان و هەڵسەنگاندنی رابردوو لایەنە ئیجابی و سلبیەکان، بۆئەوەی لەئەمڕۆدا بتوانین بەکاری نوێ و داهێنانی تازەو پرۆژەی نوێ کار بکەین. گەر لەڕابردوودا کەمتەرخەمیمان کردبێ یاخود وەکو پێویست خزمەتمان بەلایەنێک لەخواستەکانی لاوان نەکردبێت. ئەوا بەهیواین لەدوای کۆنگرەوە هەوڵی زیاتر بدەین، رەخنەکانی رابردوو بکەینە بەرنامەیەک لەپێناو ئەوەی کەموکوڕیەکان دووبارە نەبنەوە. دیارە هیچ کۆمەڵەو ڕێکخراوێک بەبێ رەخنە لێگرتن نابێت. بەڵام هەموو ئەم رەخنانەش لەپێناو جوان کردن و پێشکەوتن دابێت. ئێمەش لەڕێکخراوەکەمان، خاوەنی زیاتر لە ٧٥ بنکەو ٢٠ سەنتەرین، سنوری کارکردنمان زۆر فراوانەو خاوەنی زیاتر لە ٨٠٠٠٠ هەزار ئەندامین، گۆڕانکاریەکانی کوردستان و عێراقیش زۆرجار لەمپەربوون لەبەردەم ڕێکخراوەکەمان تا گەیشتە ئەم قۆناغەی پێویستی کرد دووەمین کۆنگرە ببەستین بەهیوای کۆنگرەیەکی سەرکەوتوو.

ئەحمەد فاتح محەمەد / ل. سەنتەری دوکان

چاودێر: پێت وایە دووەمین کۆنگرە، دەبێتە خاڵێکی وەرچەرخانی گرنگ لەکاری دیموکراسی و مەدەنی بۆ ئایندەی سەرجەم لاوان؟

ئەحمەد فاتح: بەستنی کۆنگرە بەمانای نۆژەنکردنەوەی ژیان، ڕێکخراوو پێداچوونەوە بەسیستمی کارکردن و میکانیزمی کارکردنی پێشوو، لەنێوان دامەزراندنی ڕێکخراوی ئازادیی لاوان و یەکەمین کۆنگرەی لاوان و کاتی بەستنی دووەمین کۆنگرە، کەخۆمانی بۆ ئامادە دەکەین، کۆمەڵێک قۆناغی جیاجیاو رەوشی جیاوازمان بڕیوە ئەگەر دوێنێ باس لەکۆچکردنی لاوان بۆ هەندەران و هۆکارەکانی کۆچکردن بکرایە، ئەوا ئیمڕۆ باس لەدیاردەی بەپۆلیس بوونی لاوان و بێ بایەخی لاوان بەناسنامەی خۆیان و بەکاری سیاسی دەکەین. وەلێ بێگومان دەبێت دووەمین کۆنگرەی لاوان، ببێتە خاڵی وەرچەرخان لەژیانی ڕێکخراوی ئازادیی لاوان چونکە دەبێت لە(RAL) لاوان فێری رەوتی دیموکراسی وکاری مەدەنیانە بکەین، ئێمە کە لەکۆمەڵێکی داخراوو کەلتورێکی داخراوداین پێویستە ئیمڕۆ لاوان بەبنەماکانی کۆمەڵی مەدەنی و ژیانی دیموکراسی ئاشنا بین، بۆیە لەم بوارەدا (RAL) رۆڵی پێشەنگ ببینێت، چونکە ئێمەی لاوان ڕووبەڕووی دیاردە گەندەڵ و نایاساییەکانی ئیمڕۆی کوردەواری بین و لەکائینێکی استهلاکەوە ببینە کائینێکی ئاکتیڤ و بکەر.

چاودێر: دەکرێت پەیامی دوێنێ، میتۆدی ئەمڕۆی لاوانی کورد بێت؟ ئەگەر نا بۆچی؟

ئەحمەد فاتح: زۆر بەڕاشکاوانە دەڵێم ئێمە ناتوانین باس لەهیچ میتۆدێک بکەین، چونکە لەبنەرەتدا پەیامێک بۆ لاوان نەبووە، توێژی لاوان، کەتەواوی نەهامەتی و دەردەسەری و ناخۆشیەکان بەشی شێری بەر لاوان دەکەوێت و دەسەڵاتیش تائێستا هیچی بۆ لاوان پێ نییە، ئەجێندەی حکومەت و دەسەڵات ئەجێندەیەکی بەتاڵ و بۆشە ئێمە تائێستا وەک لاوان نازانین دەسەڵات چ پرۆژەیەکی بۆ لاوان پێشنیار کردووە چ پرۆژەیەکی پێیە کەلاوان بەشداری تیادا بکات. بۆیە من دەڵێم ئێمە بەئەقڵیەتی دوێنێ و بەمیکانیزم و ئالیاتی کاری رابردوو پەیام ئاراستەی لاوان بکەین.

چاودێر: پێتان وایە لەدووەمین کۆنگرەدا، یەکەمین ئاراستەی رەخنەیی لەکوێوە دەست پێدەکات؟

ئەحمەد فاتح: بەڕێزان من دەڵێم تەواوی جەستەی لاوان بریندارە، ئەم جەستەیە دەبێت ساڕێژ بکرێت، ئەگەر نا ئێمەش لاوانمان ڕوبەڕوی سەرگەردانیەکی سیاسی دەبین و کە کاریگەری لەسەر رەوتی کۆمەڵ هەیە، بۆ ساڕێژکردنی تەواوی برینەکانی جەستەی لاوان، پێویستە ئێمەی لاوان خۆمان رەخنە لەکاری ڕێکخراوەیی خۆمان بگرین. وەلێ بەرنامەکانی ئێمە، پەیڕەوەکانی ئێمە، دەبێت رەخنەی لێ بگیرێت من دەڵێم دەسەڵات هەمیشە لەهەوڵی دەستەمۆکردنی تەواوی توێژەکانی کۆمەڵدان، بەڵام لاوانی بزۆز دەبێت هەمیشە رەفزی ئەو دەستەمۆکردنە بین ئەمەش بەرەخنەگرتنی سەرتاپاگیر دەبێت.

ئەحمەد

راستی عەلی – ئەندام سکرتاریەت

چاودێر: ڕێکخراوی ئازادی لاوان، لەدووەمین کۆنگرەدا، بەخۆداچونەوە، یان دوبارەبوونەوەی ئەزموونی ساڵانی رابردوون؟

راستی عەلی: هەر لەسەرەتای دروست بوونی ڕێکخراوی ئازادیی لاوانی کوردستان، لەماوەیەکی زۆر کەمدا توانی جێگە دەستی خۆی لەنێو سەرجەم ڕێکخراوەکاندا بکاتەوە، لەسەرجەم شارو شارۆچکەکاندا بارەگا بکاتەوەو هەزاران لاو لەنێو ئەم ڕێکخراوەدا پەرە بەکارو چالاکییە جۆراوجۆرەکانیان بدەن. بەستنی کۆنگرە وەڵامدانەوەی سەرجەم ئەو پرسیارانەیە کە لەمێشکی هەر لاوێکدا دروست بووە لەماوەی ئەم ساڵانەی رابردوودا کەڕێکخراوەکەمان ماوەی چەند ساڵێک تێپەڕ بووەو کۆنگرەی نەبەستووە لەکۆنگرەدا سەرجەم کێشەو گرفتەکانی لاوان تاوتوێ دەکرێت و بەرنامەی بۆ دادەنرێت. لاوان حەساس ترین توێژی سەردەمن، ئەو ئەزمونەی کە لەماوەی ئەم ساڵانەی رابردوودا کارمان تێدا کردووە، هەلێکی باش بووە بۆ ئێمەی لاوان، کەداواو داکۆکی لەمافەکانمان بکەین، بەرنامە بۆ ساڵانی داهاتوو دابنێین بۆئەوەی لاوان بتوانن لەژێر سایەی ڕێکخراوەکەیاندا گەشە بەکارەکانمان بدەین.

چاودێر: دەکرێت بەدیدێکی رەخنە ئامێز، سەیری

بەهرە

گۆڕانکاری لە کۆنگرەدا لەم خاڵانەدا خۆی دەنوێنێ:
١- خۆکاندیدکردنی ژمارەیەکی نوێ و بەرچاو لەلاوی خاوەن خەون و خولیا بۆ پێشخستنی ڕێکخراوەکە.
٢- دارشتنەوەی پەیڕەوو پرۆگرامی نوێ بەشێوەیەک لەگەڵ بارودۆخی پێشکەوتنی سەردەم و جیهاندا بگونجێ و هاندەر بێ بۆ لاوان بۆ کارکردن لەسەری.

رابردووی ئەم ڕێکخراوە بکەین و بۆ ئەمڕۆی دەڵێیت چی؟

راستی عەلی: پێم وایە هیچ ڕێکخراوێک بەبێ کێشە نییە، بۆ ئەم مەبەستەش وەک و ڕێکخراوی ئازادیی لاوانی کوردستان رەخنەمان قبوڵ بووە، رەخنەشیان لێگرتووین، ڕێکخراوێک بەو چەشنە خاوەنی هەزاران ئەندام بێت و خۆمان بەنوێنەری لاوان بزانین، قابیلی ئەوەین رەخنەمان لێ بگیرێت پێشنیارمان بۆ بکەن و هاوکاریمان بکەن.

بۆ ئەمڕۆی لاوان، هیوادارم وەک چۆن لەسەرەتاوە پەرەو رۆڵێکی گرنگی داوە بەلاوانی دەرەوەی شار، بەردەوام بێت لەهاوکاری کردنی لاوانی دەرەوە، بەتایبەتی لاوانی گوندەکان. هیوادارم حکومەتی هەرێم هاوکاری مان بکات بۆئەوەی بتوانین، سەرجەم کێشەو گرفتەکانی لاوان جێبەجێ بکەین، دەست خۆشی لەسەرجەم ئەو کادرانە دەکەم کەئەم ڕێکخراوەیان پێگەیاند هیوای سەرکەوتنی کۆنگرە بۆ سەرجەم ئەندامانی کۆنگرە دەخوازم.

بەهرە عەلی – ئەندامی سکرتارییەت

چاودێر: دیارە هەموو کۆنگرەیەک واتای نوێ بوونەوە دەگرێتە خۆی، لەدووەمین کۆنگرەی ڕێکخراوی ئازادی لاواندا، تازەکردنەوەکان لەچییەوە خۆی دەنوێنێت؟

بەهرە عەلی: تازەکردنەوە لەکۆنگرەدا سەرەتا دەبێت لەگەڵ بیروڕاکاندا مشتومڕ بکرێن و بگەینە یەک دەنگی یەک نوێبونەوەش لەم خاڵانەدا خۆی دەنوێنێ.

١-خۆکاندیدکردنی ژمارەیەکی نوێی و بەرچاو لەلاوی خاوەن خەون و خولیا بۆ پێشخستنی ڕێکخراوەکە.

٢-دارشتنەوەی پەیڕەوو پرۆگرامی نوێ بەشێوەیەک لەگەڵ بارودۆخی پێشکەوتنی سەردەم و جیهاندا بگونجێ و هاندەر بێ بۆ لاوان بۆ کارکردن لەسەری.

چاودێر: ئەو پەیامە دیموکراسی، مەدەنی و ڕێکخراوەییانە چین، کەوا ڕێکخراوی ئازادی لاوان لەدووەمین کۆنگرەیدا دەیخاتە بەردەم مشتومڕو رەخنەو لێدوان؟

بەهرە عەلی: پەیامی دیموکراسی ڕێکخراوەیمان: ئازادیی بەمانای وشە، چونیەک بونی کچ و کوڕ لەدەستەبەرکردنی پەیامی دیموکراسی، هێنانەدی خواست و خەون و خۆزگە مۆدێرنەکانی لاوان بەبەردەوامی. چونکە هەندێک خەون و خولیا هەرچەندە لاوان پەرۆشن بۆ دەستەبەرکردنی، بەڵام مەرج نییە ئەو خواستە لەئاستی پێویست دا بن بۆ لاوان، چونکە هەموو کارێک کاردانەوەی چاک و خراپیشی هەیە، لەهەمان کاتدا رەنگە هەموو خواستێک باش بێ، ئەرکی ئێمەیە لاوان ئاگادار بکەینەوەو بۆیان شیبکەینەوە تا لەهەڵە دوربکەونەوە پێویستە چارەسەری گرفتەکانیان بکەین بەشێوەیەک کەتوێژینەوەی کۆمەڵایەتیان لەگەڵدا بکرێ، چونکە بارودۆخی شارو ناوچەکان چونیەک نین، بەڵام رەنگە لەیەکتریەوە نزیک بن، لاوانی ناوچەیەک لەڕووی بیرکردنەوەوە لەچاو ناوچەیەکی تردا جیاوازن، پێویستە ئێمە لەجیاوازی بیرکردنەوەکانیان بگەین و لەهەوڵی دابینکردنی خەونەکانیاندا بین بەگوێرەی جیاوازی ناوچەکانیان درێژە بەخولیاکانیان بدەین.

جەلال عوسمان – سکرتێری ڕێکخراوی ئازادی

چاودێر: دیارە هەموو کۆنگرەیەک واتای نوێبونەوە دەگرێتە خۆی، لەدووەمین کۆنگرەی ڕێکخراوی ئازادی لاواندا، تازەکردنەوەکان لەچییەوە خۆی دەنوێنێت؟

جەلال عوسمان: دیارە ڕێکخراوی ئازادیی لاوانی کوردستان، هەر لەسەرەتای دامەزراندنیەوە لە ١٩٩٩/٥/٢٦ بەئالیەتێکی خاوەن بەرنامەو روانینێکی نوێ هاتە مەیدانی کارکردن و بووە ئاڵا هەڵگری بەدیهێنانی ئامانجەکانی لاوان و لەتەمەنی ٦ ساڵی کارکردنیدا توانیویەتی جێدەستی لەنێو کۆمەڵداو بەتایبەتی لەنێو لاواندا دیاری بکات وکۆنگرەی یەکەمی لە ٢٠٠٠/٥/١٧ سازبدات.

ئێستاش بەرەو بەستنی دووەمین کۆنگرە دەچین، بێگومان لەم کۆنگرەیەدا، مەبەستمانە پێداچونەوەیەکی گشتگیر بەکارو چالاکی و پەیڕەو پرۆگرامی ڕێکخراوەکەماندا بکەین. کە لەگەڵ هەلومەرج و قۆناغ و گۆڕانکارییەکانی سەردەمدا بگونجێت و وەرچەرخانێکی گرنگ لەکاری ڕێکخراوەییدا ئەنجام بدەین و لاوانی کوردستان ئاشنا بکەین بەچەمکەکانی دیموکراسی و دارشتنی بنەمایەکی زانستیانەو واقیعیانەی سەردەم کە گونجاو بێت لەگەڵ خواست و ئارەزووەکانی لاواندا، لەپێناو ئایندەیەکی گەش، بۆ لاوان. کە ئەمەش بەفەراهەمکردنی فەزای دیموکراسی و ئازادیی کارکردن لەنێو ڕێکخراودا دێتە دی. لەپێناو بەدیهێنانی کۆمەڵێکی مەدەنی کەلاو تێدا ئازاد ئاسودە بێت.

گەشبینم کە گۆنگرە بەسەرکەوتوی کۆتایی دێت و دەبێتە خاڵی وەرچەرخان لەکاری دیموکراسی و مەدەنی بۆ ئایندەی لاوان و خوازیارین کۆنگرە نوێبونەوە لەسەرجەم بوارەکاندا بەخۆیەوە ببینیت، هەر لەگۆڕینی پەیڕەوو پرۆگرام و دارشتنەوەی بەشێوەیەک کە لەگەڵ واقعی ئێستا بگونجێت و هەڵبژاردنەوەی سەرکردایەتیەکی نوێ بۆ ڕێکخراوکە لەئاست ئەرکە گەورەو گرنگەکانی ئەم قۆناغەو خواستەکانی لاواندا بێت و ئەوەی پێشتر نەکراوە ئەمان هەوڵی ئەنجامدانی بدەن.

جەلال

ئێستاش بەرەو بەستنی دووەمین کۆنگرە دەچین، بێگومان لەم کۆنگرەیەدا، مەبەستمانە پێداچونەوەیەکی گشتگیر بەکارو چالاکی و پەیڕەوو پرۆگرامی ڕێکخراوەکەماندا بکەین. کە لەگەڵ هەلومەرج و قۆناغ و گۆڕانکارییەکانی سەردەمدا بگونجێت

چاودێر: ئەو پەیامە دیموکراسی، مەدەنی و ڕێکخراوەییانە چین کەوا ڕێکخراوی ئازادی لاوان لەدووەمین کۆنگرەیدا دەیخاتە بەردەم مشتومڕو رەخنەو لێدوان؟

جەلال عوسمان: دیارە بەستنی کۆنگرە، بۆ خۆی هەڵوێستەکردنە بەکاری رابردوو، دەست نیشانکردنی هەڵەو کەموکوڕی و ئاستەنگەکانی بەردەم کاری ڕێکخراو مشتومڕو لێدوان لەسەر کەموکوڕیەکان و هەوڵدان بۆ چارەسەرکردنیان، دیارە ئێمەش لەم کۆنگرەیەدا دەمانەوێت ئازادانەو بە بەشداری لاوان، سەرجەم کێشەو رەخنەکان بەگیانێکی دیموکراسیانەوە بخەینەڕوو، هەوڵ بدەین بۆ سازکردنی زەمینەیەکی لەبار لەبەردەم ئەندامانی کۆنگرە کەئازادانە رەخنەو پێشنیارو بۆچونەکانیان بخەنەڕوو، خوازیارین کۆنگرە هەڵوێستەیەک لەسەر ئازادیی و پیادەکردنی دیموکراسی و ئاستەنگەکانی لەبەردەم لاوان و پاشکۆخستنی لاوان، لەڕەوتی بەرەو پێشبردنی کۆمەڵ، بگرێت و پەیامەکانی لاوانی کوردستان لەکۆنگرەدا بەرجەستە بکات و کەم و کورتی و خەم وکێشەکانی لاوان ئاراستەی حکومەت و دەسەڵات بکات، بەمەبەستی چارەسەرکردنیان.■

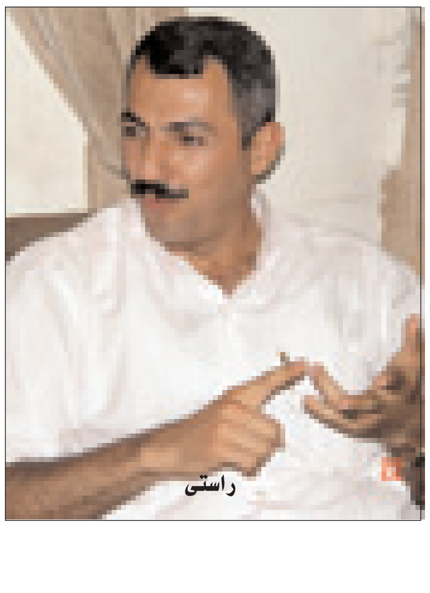
راستی

لەپیرۆن ١٤

ئاوات ئەحمەد

ئەرەستۆ

نوسینی ئەرەستۆ

گێڕانەوەکان دەڵێن نوسینەکانی ئەرەستۆ لای سیۆفراستۆسی قوتابی پارێزراون کە دوای مردنی مامۆستاکەی بووە بە سەرۆکی قوتابخانەکە، ئەویش کتێبخانەکەی بۆ نیلیۆسی قوتابی جێهێشتووە، ئەویش بۆ ئەوەی لە دەستی دزو جەردە بیانپارێزێت لە ژێر زەمینێکدا هەڵی گرتوون و لەوێش مشک و مۆرانە خراپیان پێکردوون. لە دەوروبەری ساڵی ١٠٠ ی پێش زاییندا پیاوێکی دەوڵەمەندی ئاشقی کتێب بەناوی ئەپیلیکۆنەوە دەیاندۆزێتەوە، پاشان لە ساڵی ٨٦ ی پێش زاییندا سولا دەیانبات بۆ ئەسیناو دواتر کە رۆمانەکان ئەسینا داگیردەکەن دەیانبەن بۆ رۆماو سەرنجی بیریاران رادەکێشن. ئەوەی ئیمرۆ لەبەردەستماندا هەیە وێنەی ئەوکۆپییەیە.

دەشێت نوسینەکانی ئەرەستۆ بکەین بە دوو گروپەوە: ١. ئەو نوسینانەی خۆی بڵاوی کردوونەتەوە بەڵام نەگەیشتوونەتە دەستمان و فەوتاون ٢. ئەوانەی لە لایەنی هاوەڵ و قوتابییەکانییەوە تۆمارکراون و پارێزراون. هەروەها دەشتوانین بیانکەین بە سێ گروپیشەوە: ١. دایالۆگ و نوسینی گشتی، یەکێک لەمانە تێزێکە دەربارەی سیاسەتی ئەسینا ٢. چەند راستی و پەرەگرافێک کە لە تێڕوانینێکی زانستییەوە نوسراون، ئەم پۆلە ٢٠٠ ناونیشانی گرتۆتە خۆی کە هەموویان ئەو بڕگەو پەرەگرافانەن کە قوتابیانی قوتابخانەکەی تۆماریان کردووە، لە ناویاندا ١٥٨ دەستوری شارە یۆنانییەکان ٣. نوسینە رێکوپێک و کامڵەکان، زۆربەی ئەمانە لە لایەنی ئەرەستۆ خۆیەوە نوسراونەتەوە و چەند کارێک دەربارەی لۆژیک و فیزیاو سایکۆلۆژیاو مێژووی سروشتی و فەلسەفە دەگرنە خۆیان. یەکێک لەو دایالۆگانەی نوسیونی بەناوی ئۆدامسەوە ناسراوە کە تێیدا گوزارشت لە هەستێکی ئایینیانەی سۆفییانە دەکرێت، دایالۆگێکی تریشی نوسیوە بەناوی رێخۆشکەرەوە کە تێڕوانینێکی رەشبینانەی تێدا بەدی دەکرێت دەربارەی ژیانی فانی. ئەم دایالۆگانە مۆرکێکی ئەفلاتونییانەیان هەیەو شوێنپێی ئەفلاتونی مامۆستای هەڵگرتۆتەوە. ئەم نوسینانە هی سەردەمی لاوی ئەرەستۆن. لە کۆتاییەکانی تەمەنیشیدا لەپاڵ لێکۆڵینەوەی مێژووی سروشتیدا خووی داوەتە لێکۆڵینەوەی دەستوری شارە جیاجیاکانی یۆنان، وەلێ بە داخەوە تەنها ئەوەیان بە دەستی ئێمە گەیشتووە کە تایبەتە بە ئەسینا. ئەرەستۆ تێزێکیشی هەیە دەربارەی پادشایەتی و لەو تێزەدا وەزیفەی پادشاو وەزیفەی فەیلەسوف لە یەکتریی جیادەکاتەوە، ئەمەش یەکێکە لە خاڵەکانی جیابوونەوەی لە هزری مامۆستاکەی کە بیری لە پادشای فەیلەسوف یان فەیلەسوفی پادشا کردبۆوە. بە داخەوە جگە لە چەند بڕگەیەکی کەموکورت هیچی تر لەو تێزە نەگەیشتۆتە دەستی ئێمە. لە زاری هەندێک لە قوتابییەکانیەوە دەگێڕدرێتەوە کە نوسیویەتی "مەرج نیە پادشا فەیلەسوف بێت، بەڵکو پێویستە پادشا گوێ لە راوێژی فەیلەسوفە راستەقینەکان بگرێت، پاشان هەرێمەکەی پڕ بکات لە کردەوەی چاک نەک وشەی چاک".

لۆژیک

نوسینەکانی ئەرەستۆ دەربارەی لۆژیک دەگەڕێنەوە بۆ ساڵەکانی کۆتایی لایسیەم، هەموویان لە ژێر ناوی ئۆرگانۆندا پۆلێن کراون. لەو نوسینانەدا لۆژیک و بەڵگاندن ئامادەکاریی بنچینەیین بۆ لێکۆڵینەوەی زانستی. رەنگە دامەزراندنی بناغەکانی بیرکردنەوەی لۆژیکی بە گەورەترین شاکاری ئەو لەقەڵەم بدرێت، کۆمەڵێکم رێسای میتۆدۆلۆژییانەی تۆکمەی ئامادەکردووە کە رێگە دەدەن گوتار (لۆگۆس) بگات بە باشترین و قایلکەرترین ئەنجام و باڵاترین پلەی کاریگەریی بەدیبهێنێت. ئەرەستۆ خۆی وشەی لۆژیکی وەک هاومانای بەڵگاندنی زارەکی بەکارهێناوە. کاتیگۆریی ئەرەستۆ دە وشە یان وتەزای سەرەکی گرتۆتە خۆی: گەوهەر، چەندێتی، چۆنێتی، رێژە، شوێن، کات، رەوش، بار، کارایی، بەرکاریی. کە بە بۆچوونی ئەو لە رێگای لێکۆڵینەوە لەم دە لایەنەی هەر بابەتێک دەتوانین زانین دەربارەی پەیدا بکەین. بۆ نمونە سەرەتا بگەڕێین بۆ ئەوەی شتێک چیە، پاشان چەند گەورەیە، ئینجا چەشنی چیە. هەمیشەش گەوهەر (کرۆک)ی بە گرنگترین لایەن داناوە. گەوهەرەکانیشی دابەشکردووە بۆ یەکەم و دووهەم: گەوهەرە یەکەمینەکان بابەتی تاکن، دووهەمیش ئەو چەشنانەن کە تاکەکان پێکیان دەهێنن. بە شێوەیەک لە شێوەکان وتەزاکانی ئەرەستۆ وەڵامدانەوەی قوتابخانەی ئێلییەکان و پارمنیدێسە کە پێیان وابوو شوناس و بوون یەک شتن، شت بۆ هیچ ناگۆڕێت و خۆی لە خۆیدا هەر ئەوەیە کە هەیە.

نوسینەکانی دەربارەی زانستە سروشتییەکان بریتین لە فیزیک کە تێیدا زانیاریی بەرین و بە نرخ دەربارەی فەلەکزانی، گۆڕانی کەش و هەوا، رووەک، گیانەوەرەکان پێشکەش دەکات. بایەخێکی زۆری داوە بە خەسڵەتەکانی بوون. پاشان میتافیزیک کە خۆی پێی دەووت فەلسەفەی یەکەم، تێیدا لە بزێنەری یەکەم، هۆی یەکەم، ئاوەزی پەتی کۆڵیوەتەوە، وەک خۆشی وتووە بریتیە لە "بیرکردنەوە لە بیرکردنەوە". کتێبێکیشی دەربارەی ئێتیک هەیە کە بەناوی باوکییەوە ناوی ناوە "ئێتیکی نیکۆماخۆسی". لە کارەکانی دیکەی "رەوانبێژی" کە بە ناتەواویی گەیشتۆتە دەستمان.

یەکێکی تر لە بەشداریکردنە گرنگەکانی ئەرەستۆ بریتیە لە بیرۆکەی هۆداریێتی. ئەو پێی وابوو هەموو شتێک یان هەموو رووداوێک چەند هۆیەکی هەیە کە بوارمان دەدەن لەوە تێبگەین کە ئەو شتە چیەو بۆچی وایەو لەکوێیە. هزرمەندەکانی پێش خۆی لەو باوەڕەدابوون کە تەنها یەک چەشنە هۆ هەیەکە دەتوانێت ببێت بە فاکتەرێکی شیکەرەوە، هۆیەکان بەلای ئەرەستۆوە چوار دانەن: مادە، شێوە، گۆڕان یان جووڵە، ئامانج. دوان لەو هۆیانە لە ناوەوەی شتدا کاران و دوانەکەی تریشی لە دەرەوەی: پەیکەرەکەی ئەپۆلۆن لە برۆنز دروستکراوە (ئەمە مادەکەیەتی)، لە شێوەی ئەپۆلۆندایە (هۆی شێوەیی)، ئەم دوانە لە پەیکەرەکەوە هاتوون. پاشان گۆڕانی مادەکە لە برۆنزەوە بۆ پەیکەر (هۆی جووڵەیی)، ئامانجیش لە دروستکردنی پەیکەرەکە هۆی چوارەمێتی.■

کاریگەری تەمەن لەسەر ئەدەب وەک ئەوەی کەمرۆڤ لەسەر پردی چل ساڵەییدا بگاتە ئەوپەری هێزو توانای خۆی

نوسینی: ربیع جابر

وەرگێڕانی: سەڵاح محەمەد

تەمەن چۆن کاردەکاتە سەر هێزی داهێنان؟

لەتەمەنی (٣٧)ساڵیدا (خوان رولفو)× رۆمانە تاقانەکەی (بیدرو بارامو)ی لەساڵی ١٩٥٥دا نوسی. بەڵام لەدوای ئەم رۆمانە بێدەنگ بوو.

(کابریل گارسیا مارکیز) وەک ئەوەی کەلە خەوندا بێت رۆمانەکەی (رولفو) دەخوێنێتەوە. ئەوەندە نابات کورتە رۆمانی (رولفو) دەرگا

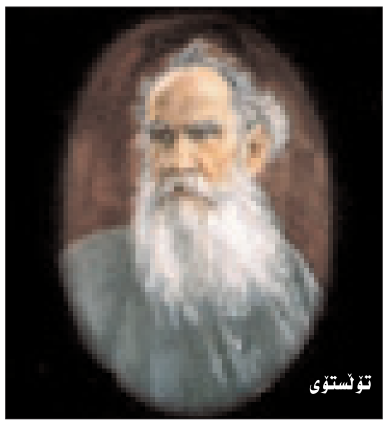

تۆلستۆی

نهێنیەکەی بۆ (ماکوندو) لێدەکاتەوە.

ناوێکی وەکو (ملکیادس) بەئاسانی لەرۆمانی (رولفو)وە باز دەداتە ناو رۆمانی (مارکیز)ەوە، هەروەها بۆ ناو وتوێژیش لەگەڵ مردووەکاندا. هەردوکیان لەگوندەوە هاتون بۆ ناوشار. هەردوکیان لەناو جەرگەی شارەوە گوندێکیان دۆزیوەتەوە کەلەناو ناچێت و دەمێنێتەوە.

(ئەلیوت) زانی کەشاعیری رەسەن (رۆماننوسی رەسەن) لەئێستادا هەموو رابردوو بەتەواوەتی دەبینێت. هەموو چرکەیەک کەئێستا تیایدا بژی سەرجەم هەموو مێژووی گەردونی لەخۆیدا هەڵگرتووە.

لە (٣٩) ساڵیدا مارکیز کاریگەرترین رۆمانی خۆی (مائة عام من العزلة) ساڵی (١٩٦٧) بڵاوکردەوە. ئەو وتی کەبەیەک ساڵ نوسیویەتی لەپێش ئەمەوە (رۆبرت لویس ستیفنسون)ی بەرەگەز سکۆتلەندی خێراتر بووەو لەپڕ لەناو (مائة عام من العزلة)دا ئامادە دەبێت. بەدواییین ناویەوە ئامادە دەبێت، چی دەبێت ئەگەر رۆمانەکانی (ستیفنسون) باشتر بێت؟

ساڵی ١٨٨٦ ستیفنسون دوو رۆمانی بڵاوکردەوە: (دکتور جاکل و مستر هاید)و (المخطوف) ئەوسا لەتەمەنی (٣٦) ساڵیدا بوو.

(بۆرخیس) رۆمانی دوەمیانی بەباشترین رۆمان دەزانی لەمێژووی ئەدەبدا. بەڵام بۆرخیس زۆر حەزی لەموبالەغەکردن بوو. رۆمانی یەکەمی دەربارەی ئەو پیاوەی کەدەبێت بەدوو بەشەوە کاری کردۆتە سەر زیاتر لەچیرۆکێکی. لەگەڵ ئەوەشدا کە بۆرخیس گرنگترین کورتە چیرۆکەکانی لەکاتی جەنگی دووەمی جیهانیدا نوسیبو لە ساڵانی سیەکان و چلەکانی تەمەنیدا، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بەردەوام چیرۆکە نائاساییەکانی هەتا دوا ساڵەکانی تەمەنی بڵاو دەکردەوە، باشترین بەڵگە بۆئەوە چیرۆکی (ذاکرە شکسبیر)، بەڵام ئەم چیرۆکەی لەکاتێکدا بڵاوکردەوە کەتەمەنی لەهەشتا ساڵان تێپەڕیبوو. جوانترین و باشترین نوسینەکانی ئەوانە بوون کەلەچلەکانی تەمەنیدا نوسیبوونی.

کەناری چل ساڵیی شوێنێکی دیارو جیاوازی هەیە لەمێژووی نوسینی ئەدەبدا. تەنها (مارکیز، رولفو، ستیفنسون) باشترین بەرهەمی خۆیان (پوختەترین و قوڵترین کاریگەر)ی نەنوسیوە لەکاتێکدا کەلەم کەنارە نزیک دەبوونەوە.

(هاروکی موراکامی) لە (٣٦) ساڵیدا چوارەمین رۆمانی خۆی (نهایة العالم و بلاد العجائب)ی لەساڵی ١٩٨٥دا بڵاوکردەوە. لەتەمەنی ٣٨ ساڵیدا (غابة نرویجیة)ی ساڵی ١٩٨٧ بڵاوکردەوە، دوایەمین رۆمانی (کافکا علی الشاطئ) کەپێش دوو ساڵ بەزمانی یابانی و پێش دوو مانگیش بەوەرگێردراوی بۆسەر زمانی ئینگلیزی بڵاوبووەوە کەناگاتە ئاستی ئەورۆمانانەی کەپێش گەیشتنی تەمەنی بە چل ساڵی نوسیبوونی.

لەچل و دوو ساڵیدا (جۆرج بیریک) شاکارەکەی (الحیاة: دلیل الاستعمال)ی لەساڵی ١٩٧٨دا بڵاوکردەوە. ئەم پیاوە بەنزیکەی دە ساڵ ئەم کتێبەی نوسی (بیریک) (ستیفنسون) نییە کە (دکتور جاکل و مستر هاید)ی نوسی بە (١٣) رۆژو

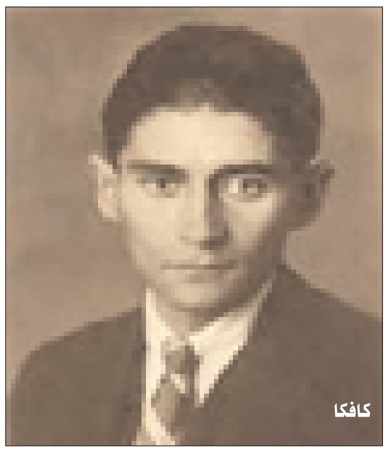

کافکا

وازی لێهێناو دوایی سەرلەنوێ نوسیەوە.

(ستیفنسون) وتی کەرۆمانەکانی لەخەونیدا پێدەدرێت. (بۆرخیس) راهاتبوو کەدابنیشێت و دڵ و مێشکی ئامادە بکات بۆ ئەو وێنانەی کەنازانێت لەکوێوە دێن، (ئەلیوت) ئەم جۆرە مەزاجە دەزانێت. ئەم نەریتانە دەزانێت. لەتەمەنی ٣٧ ساڵیدا بوو (برفروک)ی ساڵی ١٩١٥ بڵاوکردەوە. لەتەمەنی ٣٣ ساڵیدا بووکە (الارض الیباب)ی لەساڵی ١٩٢٢دا نوسی. (نجیب محفوظ) لەساڵانی ١٩٥٦و ١٩٥٧دا سێ بەرگەکەی پێبەخشین، بەڵام بەچەندین ساڵ پێش ئەوە نوسیبوونی، ئەو لەنێوانی جەنگی جیهانی دووەم و شۆڕشی ئەفسەرە ئازادەکاندا کە (شا

نەجیب مەحفوز

فارووق) یان لەسەر تەخت لابرد نوسیبوونی.

(نجیب محفوظ) لەدایکبووی ١٩١١ ئەمە ئەوە دەگەیەنێت کەهەر سێ بەرگەکەی (بین القصرین، قصر الشوق، السکریە)ی لەکەناری چلەکانی تەمەنیدا داناوە.

وەک کتێب قەوارە گەورە بووە، بەڵام بڵاوکەرەوەکەی پێی وتووە: کەبیکات بەسێ بەرگ لەبەرئەوەی ئەگەر نەکرێ بەسێ بەرگ کێ دەیکرێت؟

ساڵی ١٩٠١ و لەتەمەنی ٢٥ ساڵیدا (تۆماس مان) رۆمانی (باد نبروک)ی بڵاو کردەوەو (ئەم رۆمانە نجیب محفوظ سودی لێوەرگرتبوو) (کافکا) لە ٤١ ساڵیدا کۆچی دوایی کرد (بانانا یوشیموتو) لە ٢٣ ساڵیدا (مطبخ)ی ساڵی ١٩٨٧ نوسی لەدوای ئەم رۆمانە کورتەوەو هەتا ئێستا نوسینێک نییە کەلێی تێپەڕاندبێت. لە ٣١ ساڵیدا (هرمان ملفل) ساڵی ١٩٥٠ (موبی دیک)ی نوسی. ساڵی ١٩١٣ و لە (٣٠) ساڵیدا کافکا (التحول)ی نوسی.

(کنات هامسون) ساڵی ١٨٩٠ و لەتەمەنی ٣١ ساڵیدا (جوع)ی بڵاوکردەوە (باتریک ساسکند) ساڵی ١٩٨٥ و لەتەمەنی ٢٦ ساڵیدا (عطر)ی بڵاو کردەوە ساڵی ١٩٨٧ (حمامة)ی بڵاوکردەوە کەکاریگەرییە دەرونیەکەی لە (عطر)ی تێپەڕاندبوو ئەم رۆمانە کورتە تاریکی (بێدەنگی) رادەگەیەنێت، ئەو تاریکییەی ناو ناخی مرۆڤی سەردەم. لەدوای (حمامة) (ساسکند) رۆمانێکی

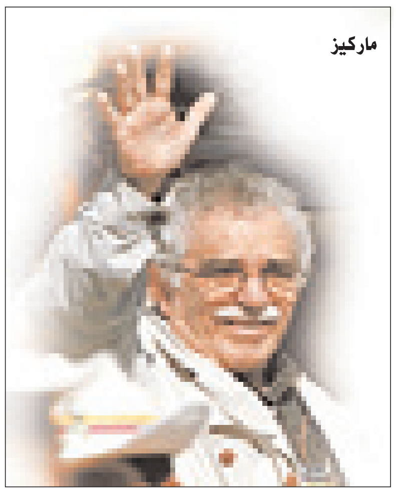

مارکیز

کورتی تر (قصة السید سومر) دەنوسێت و ئینجا بێدەنگ دەبێت. ئایا ئێستا چی بکات؟ دەنوسێت؟ ململانێ لەگەڵ وەسواسی و ترسدا دەکات وەکو (جوناثان نویل)ی پاڵەوانەکەی؟ وادیارە کەناری چل ساڵی یەکلاکەرەوەیە. (فوکازاوا)ی خاوەنی (نارایاما) ١٩٥٦ نمونەیەکی تراژیدیە.

(ولیم فوکنر)ی لەدایک بووی ساڵی ١٨٩٧ پێش ئەوەی بگاتە چل ساڵ بەناوبانگترین رۆمانی خۆی پێبەخشین.

(کاواباتا) لەچوار ساڵدا واتە لەنێوانی ١٩٢٩و ١٩٣٢دا پێنج رۆمانی بڵاو کردەوە، بەڵام لەدوای چل ساڵیش هەندێک لەجوانترین بەرهەمەکانی خۆی نوسی، کاتێک کەخەڵاتی (نۆبڵ)ی وەرگرت لەساڵی ١٩٦٨دا دەربارەی ئەو هێمنی و دڵنیاییە بوزیەی کەناخی پڕکردووە دووا، بەڵام ئەم پیاوە پیرە دانایەی لەدوا ساڵی سەدەی نۆزدەدا لەدایک بووە لەبەهاری ساڵی ١٩٧٢دا بۆری غازی کردەوەو دەرگاو پەنجەرەی لەسەرخۆی داخست و خۆی خنکاند.

(کاواباتا) لەکاتێکدا خۆی کوشت کەلەململانێدا بوو لەگەڵ نەخۆشی پیری. تەنها لەچوار ساڵدا ١٩٦٩-١٩٧٢ کاواباتا تەمەن بڕستی لێبڕی. (لیو تولستوی) بەرگەکانی (الحرب و السلام) ١٨٦٥-١٨٦٨ لەکاتێکدا کەدەچووە تەمەنی چل ساڵیەوە بڵاوکردەوە. ئەم پیاوە مەزنە روسیەی کەساڵی ١٨٢٨ لەدایکبووە لەدوای ئەم داستانەوە ماندوو نابێت. (انا کارنینا) ١٨٧٤-١٨٧٦ نمونەیەکی تری وزەو توانا زۆرەکەین. بەڵام

بۆرخیس

بەرەبەرە بەرەو لێژی دەروات.

ئایا مرۆڤ لەکەناری چل ساڵیدا دەگاتە ئەوپەری هێزو توانا داهێنەرانەکەی خۆی؟

× لەرۆژنامەی (الحیاة) ژمارە ١٥٣٤٥ی رۆژی ٢٠٠٥/٤/٦ لاپەرەی (افاق) وەرگیراوە.■

ئەفسانەی (بیرسیۆس و میدۆزا)

موعتەسەم ساڵەیی

(بیرسیۆس) لاوێکی ئازاو جوامێر بوو، ماوەیەکی زۆر بوو کوشتنی (میدۆزا)ی کەوتبوە مێشک. (میدۆزا) ئافرەتێکی شەرخوازو شەرەنگێز بوو، لەناوچەیەکی دووری لاتەریکدا دەژیا. بەوە ناوبانگی دەرکردبوو کەلەجیاتی قژەسەر ماری جۆراوجۆر بەسەریەوە روابوون. بەرادەیەک ئەم میدۆزایە گەر تەماشای هەر کەسێکی بکردایە، ئیتر ئەو کەسەی بەرامبەری کوتوپڕ دەبوو بەبەردو رەق هەڵدەگەرا. ئەم ئەفسانە گریکیە دێرینە، ئەفسانەی کاوەی ئاسنگەرو زوحاکمان دێنێتەوە یاد. لەم ئەفسانە یۆنانیەدا (میدۆزا)ی شەرخواز مار بەسەریەوە رواوەو (بیرسیۆس) رووبەرووی دەبێتەوە، بەڵام لەئەفسانە کوردیەکەدا (زوحاک)ی پاشای ستەمکار مار لەسەر شانی رواوەو (کاوە)ی ئاسنگەر رووبەرووی دەبێتەوە.

بیرسیۆس پەنای بردە بەر چەند کەسانێک بۆئەوەی لەپیلانی کوشتنی میدۆزادا پارمەتی پێشکەش بکەن. ئەوەبوو (پلۆتۆ) مەتاڵە (درع) سەرسورهێنەرەکەی خۆی پێشکەش کرد، کەهەردەم ئەو مەتاڵە جەنگاوەرو شەرکەری لەبەرچاو ون دەکردو لەکاتی جەنگدا خاوەنەکەی نەدەبینرا. لەلایەکی تریشەوە (مەنیرڤا) پارچە زێڕێکی ئاوێنە ئاسای پێشکەش بە بیرسیۆس کرد. هەروەها (میرکوری) شمشێرە دەم چەماوەکەی خۆی و جووتە سۆڵەکەی خۆیی پێشکەش کرد، بەتایبەتی هەر کەسێک ئەو سۆڵەی لەپێ بکردایە، لەباڵندە خێراتر بەئاسماندا هەڵدەفری.

بەڵام سەرەرای هەمووی ئەوەبوو کە بیرسیۆس بتوانێت شوێن و جێگەی میدۆزا بدۆزێتەوە. تێیانگەیاند گوایە لەیەکێک لەئەشکەوتەکاندا سێ خوشک هەن، کەبەهەر سێکیانەوە یەک چاوی تابلێی بەهێزو بەحوکمیان هەیە. ئەو تاکە چاوە بەنۆرە هەرجارەی لەلای یەکێکیان دەبێت. ئەوەی ئەو تاکە چاوەی پێبێت و بەسەریەوە بێت، دەتوانێت ئەوسەری دنیا بداتە بەرنیگا.

(بیرسیۆس)و (میرکوری) بەجووتە بەرەو ئەشکەوتەکە کەوتنە رێ و لەوێندەرێ خۆیان مەڵاسدا. لەو سات و کاتەیدا کەخوشکەکان تاکە چاوەکەیان لەنێو خۆیاندا دەگواستەوەو بەدەستی یەکێکیانەوە بوو. هەرسێکیان مشتومریان دەستی پێکردو بوو بەدەمەقاڵێیان. هەریەکەو داوای چاوەکەی بۆ خۆی دەکرد. لەم سات و وەختەدا (بیرسیۆس) هەلی بۆ رەخساو تاکە چاوەکەی لەدەستی یەکێکیان رفاند. ئیتر هەر سێ خوشکەکە بەکوێری و نابینایی کەوتنە هات و هاوار.

هەریەکەو ئەوی تری تاوانبار دەکرد بەوەی گوایە چاوەکەی دزیوەو بۆخۆی گلی داوەتەوە. بیرسیۆس هاواری لێکردن و پێی وتن:

خوشکینە مەیکەنە هەرا.. ئەوەتا چاوەکە بەلای منەوەیەو بۆتانی دەگێرمەوە گەر بەڵێنم بدەنێ و جێ و شوێنی (میدۆزا)م بۆ دەست نیشان بکەن.

ئەوانیش ناچار شوێنی (میدۆزا)یان بۆ ئاشکرا کرد. بیرسیۆس پاش ئەو زانیارییە گرنگە، چاوەکەی خستە نێوچەوانی یەکێک لەخوشکەکانەوە، سوپاسی کردن و بەهۆی سۆڵەکەی پێیەوە بەئاسماندا فڕی.. زۆر لەوە دەترساو چەکەرەی دەکرد کەمیدۆزا تەماشای بکات و یەکسەر بیکات بەبەردی رەق و تەق. بەڵام بەوە دڵی خۆش بوو کە مەتاڵەکەی دەستی لەناوچەوانی میدۆزای دەشاردەوە.

بیرسیۆس پاش ماوەیەک گەیشتە جێ. خۆی ئامادەکردو بەشمشێرە دەم چەماوە تیژەکەی دەستیەوە هەڵفڕی و هەڵیکوتایە سەر میدۆزاو

بەتوندی هێرشی بردە سەری و سەری لەلەشی جیاکردەوە.. بەپەلە کەللە سەرە پڕ لەمارەکەی گرت بەدەستەوە و لەنێو پارچەکوتاڵێکدا لولیداو شاردیەوە. ئەوسا بەخۆی و کەللە سەرەکەوە بەخۆشحاڵیەوە بەرەو لای دایکی گەڕایەوە. دایکی بەوکارە گرنگەی کورەکەی شادو بەختەوەر بوو. بەڵام بیرسیۆس زۆر نیگەران بوو بەو رەفتارە درندانەیەی پاشای وڵات دەرهەق بەدایکی. بۆیە بریاری تۆڵەسەندنەوەی دا. بۆ سەر لەبەیانی رۆژی دوایی بەخۆی و کەللە سەرە پێچراوەکەی نێو پریاسکەکەوە بەرەو دەرباری پاشا چوو. یەکسەر پاشای بەزەبرو زەنگ بەروویدا هەڵشاخاو بەتورەییەوە سەرزەنشتی کردو پێی وت:

- گوایە تۆ بریاری کوشتنی (میدۆزا)ت نەدابوو.. ئەی بۆچی بەئەنجامت نەگەیاند..؟!

بیرسیۆس وەڵامی دایەوە:

- قسەی خۆمم بردە سەر، ئەوەتا (میدۆزا)م کوشتوەو هەموو خەڵکیم لەکردارە خراپەکانی رزگارکردووە..

بیرسیۆس پارچە پەرۆکەی کردەوە، تاوەکو کەللە سەرەکەی (میدۆزا) پیشانی پاشا بدات، بەڵام هەرکە پاشا چاوی بەکەللە سەری میدۆزا کەوت، یەکسەر لەجێی خۆیدا رەق هەڵگەراو بوو بەبەرد.. چونکی هەرکەسێک رووبەرووی چاوانی میدۆزا بوەستایە، گەر بەمردوێتیش بوایە یان بەزیندوێتی، ئیتریەکسەرئەوکەسە جوڵەی لەبەر دەبراو دەبوو بەبەردێکی رەق و تەق..

کاتێک میللەت هەواڵی لەنێوچوونی پاشایان بیست و، زانیان کەبەو هەموو زەبرو زەنگو ستەمکارییەوەی بۆتە پارچە بەرد، تێکرا خۆشی و شادی دایگرتن سەبارەت بەرزگاربوونیان لەستەم و زوڵمی پاشای بێ بەزەیی.. ئەوجا تێکرای گەل (بیرسیۆس)یان بەپاشای وڵات هەڵبژاردو لەژێر سایەی ئەودا بەکامەرانی و ئاسوودەگی ژیانیان بەسەربرد..

ئەم داستانە یۆنانیە کۆنە لەلایەن چەندین پەیکەرتاش و هونەرمەندەوە هەڵچنراوەتەوەو خراوەتە نێو قاڵبێکی هونەریی شیاوەوەو بەرجەستە کراوە. ئەوەتا لەم کۆتەڵەی سەرەوەدا (بیرسیۆس) کەللە سەری پڕ لەماری (میدۆزا)ی بەدەستەوە گرتووەو بەپێوە وەستاوە، بەخۆی و شمشێرە دەم چەماوەکەیەوە تەماشای دوور دەکات.. ئەم کۆتەڵە لەلایەن هونەرمەندی ئیتاڵی مەزنەوە (کانۆڤا) داتاشراوەو ئێستاکێ لەمۆزەخانەی (ڤاتیکان) لەئیتاڵیا پارێزراوە..■

فەلسەفەی ئادورنۆ

ئا/هادی محەمەدی

تیودۆر ئادورنۆ گەورەترین بیرمەندو رەخنەگری فەلسەفەی کۆمەڵایەتی ئەڵمانیایە، کەپاش شەری دووەمی جیهانی ناوبانگی بەرین بۆوە، ئەولەدەیەی ١٩٦٠دا، بەبرشتترین رەخنەگری فەلسەفەی پۆزەتیویستی (کارل پۆپەر)و ئیگزیستانسیالیستی (مارتن هایدگەر) بوو، بەجۆرێک کە هابرماس گرنگترین بیرمەندی کۆمەڵایەتی ئەڵمانی شاگردی ئەو بوو.

پانتایی فکری ئادورنۆ دەوری گرنگی ئەو لەفەلسەفەدا، دەگەرێتەوە بۆ خەسڵەتی فرەرەهەندی زانیاری و توێژینەوەکانی ئەو.

ئادورنۆ بێجگەلە فەلسەفەو کۆمەڵناسی لەمۆسیقی و دەرونناسیشدا شارەزایی تەواوی هەبوو، لەبەستینی جوانیناسی هاوچەرخدا، هیچ بیرمەندێک بەرادەی ئادورنۆ تیۆری دانەرشتووەو دەوری گرنگی نەگێراوە، ئادورنۆ رەخنەگری هەرە شێلگیری فەلسەفەی رۆژئاوا هەر لەکانتەوە هەتا سەردەمی خۆی بوو، ئادورنۆ پێیوایە یەکەم خشتی فەلسەفەی ئیگزیستانیالیسم چەوت و چەواشە دانراوەو فەلسەفەیەکی درۆینەی پێکهێناوە، مرۆڤی هەمەلایەنەی هایدگەر درۆینەیە. فەلسەفەی هایدگەر بنەمای واقعی نییەو لەگەڵ راستیەکان نایەتەوە.

تیودۆر ئادورنۆ ساڵی ١٩٠٣ لەئەڵمانیا لەدایک بووە، ساڵی ١٩٣٤ لەکاتی دەسەڵاتی نازیەکاندا، هەڵات بۆ ئەمریکاو ماوەی ١٥ ساڵ لە نیویۆرک و کالیفۆرنیا ژیانی بردە سەر، لەم کاتەدا لەگەڵ (ماکس هورکهایمەر) کتێبی دیالکتیکی رۆشنگەرییان نووسی کەلەگەڵ پێشوازی جیهانیدا بەرەو روو بوو. جگەلەوەش (فەلسەفەی مۆسیقی)و (کەسێتی گشتخواز) دووبەرهەمی دیکەی ئەون. ساڵی ١٩٤٩ گەرایەوە فرانکفۆرت و لەگروپی فەلسەفەی قوتابخانەی فرانکفۆرتدا دەستی دایە کارکردن، لێرەدا بەخێرایی گەشایەوەو وەک بیرمەندی پێشەنگ و سیمای سەرەکی قوتابخانەکە خۆی سەلماند. ساڵی ١٩٥٨ ئادورنۆ بووبەسەرۆکی قوتابخانەی فرانکفۆرت و چەندین بەرهەمی دیکەی بڵاوکردەوە لەوانە: (بەدوای واگنەردا)، واگنەر مۆسیقی زانی دڵخوازی نازیەکان بوو، ئادورنۆ لەم کتێبەدا روانگەی دژە مرۆڤی واگنەر دەنرخێنێت و لاوازیەکانی دیاردەناسی (هوسرێل) پێشان دەدات. ساڵی ١٩٦٦ کتێبی (دیالکتیکی نێگەتیڤ) دەنوسێت و ساڵی ١٩٦٩ (تیۆری جوانیناسی) بەرهەم دەهێنێت، هەر لەم ساڵەدا بەهۆی نەخۆشی دڵەوە ماڵئاوایی لەژیان دەکات.

سێ کوچکەی بنەرەتی قوتابخانەی فرانکفۆرت بریتی بوون لە (ماکس هورکهایمەر، تیودۆر ئادورنۆ)و (هربیرت مارکوزە). هەروەها سێ تەوەری سەرەکی توێژینەوەکانی قوتابخانەی فرانکفۆرت بریتی بوون لە:

١.رەخنەگرتن و نرخاندنی فەلسەفەی پۆزەتیڤ و پۆزەتیڤیزمی سەردەم.

٢.رەخنەو توێژینەوە لەمارکسیزمی ئۆرتۆدۆکس و سۆسیالیزمی سۆڤیەت.

٣.تێکەڵکردنی دەرونناسی فرۆیدو بەهاکانی تاک لەگەڵ کۆمەڵناسی مارکسێتی و بەهاکانی گشتدا.

بێگومان هەرکام لەم سێ تەوەرە پێویستیان بەباسێکی بەرین و هەمەلایەنە هەیە کەلەوتارێکدا ناگونجێت.

ساڵگارێک پێشتر، بەرلەوەی (پۆست مۆدێرنیزم) بڵاو بێتەوەو ببێ بەمۆد، ئادورنۆو هۆرکهایمر لەکتێبی دیالکتیکی رۆشنگەریدا بنەماکانی مۆدێرنیتەیان خستەبەر رەخنەیەکی تیژو رۆشنگەرانە، ئەم کتێبە بەنرخاندن و رەخنەیەکی جدی لەسەر شارستانیەتی رۆژئاوا دەست پێدەکات، (رۆشنگەری کەلەمانای گشتیدا بەگەشەی ئەقڵ و ئەندێشە پێناسە کراوە، بەردەوام ئامانجی ئەوە بووە کەمرۆڤەکان لەترس و سام رزگار بکات و سەروەری ئەوان بسەلمێنێت، بەڵام ئەو زەمینە کەبەتیشکی رۆشنگەری روناک بۆتەوە پراوپرە لەزەبوونی و چەرمەسەری و تێکەڵ بەلووت بەرزی بووە).

ئادورنۆ لەم کتێبەدا ئەم پرسیارە دەوروژێنێت: بۆچی وابوو؟ بۆچی گەشەی زانست و پزیشکی و پیشەسازی، کەمزگێنی ئازادی و زانایی و ئاسایشی مرۆڤیان دەدا، فاشیزمیان لێکەوتەوەو، کوورەی مرۆڤ سووتێن دامەزراو، چەک و چۆلی مەرگهێنەریان بەلێشاو بەرهەم هێنا؟

ئادورنۆ لەم کتێبەدا ئەم پرسیارە دەوروژێنێت: بۆچی وابوو؟ بۆچی گەشەی زانست و پزیشکی و پیشەسازی، کەمزگێنی ئازادی و زانایی و ئاسایشی مرۆڤیان دەدا، فاشیزمیان لێکەوتەوەو، کوورەی مرۆڤ سووتێن دامەزراو، چەک و چۆلی مەرگهێنەریان بەلێشاو بەرهەم هێنا؟ وەڵامی ئادورنۆو هۆرکهایمر ئەمە بوو (ئەقڵ بۆتە دژی خۆی و نائەقڵانی و بەرئاوەژوو بۆتەوە).

ئادورنۆ دەڵێت: (کۆمەڵگە بەگشتی پێویستی بەگەشەو ئاڵوگۆر هەیە)، بەرای ئەو فەرهەنگ و کۆمەڵگە، پێکهاتەیەکی مێژوویی یەکپارچە دروست دەکەن، بەجۆرێک کەیەکسانیخوازی کۆمەڵایەتی، لەرۆشنگەری فەرهەنگی جیاناکرێتەوە، نەبوونی ئازادی کۆمەڵایەتی، نیشانە شکستی بزاڤی رۆشنگەری فەرهەنگییە.

پێکهاتنی (ئاشویتس)و ئۆردوگاکانی مەرگ هەڵەیەکی سادەو ساکار نییە، بەرهەمهێنان و بەرینبوونەوەی فیلمە نزم و گەندەڵەکانیش سەرقاڵیەکی خاڵی نییە، ئەمانە پیشان دەدەن کەفەلسەفەی نوێی رۆژئاوا لەسەر بنەمایەکی چەوت دامەزراوە.

بەرای ئادورنۆ، چەرمەسەری و روژ رەشی مرۆڤی ئەمرۆیی بەرهەمی جۆرێک دەسەڵاتخوازی کوێرە، دەسەڵاتی مرۆڤ بەسەر سروشتدا یان دەسەڵاتی هەندێک لەمرۆڤەکان بەسەر هەندێکی تردا.

هۆکاری ئەم دیاردەیە ترسێکی نائەقڵانییە لەئاست بەشێک لە فاکتەرە ئاڵۆزو نەناسراوەکاندا. بەڵام کاتێک هەموو شتێک بناسرێت و کەشف بکرێت، ئەوسا سەردەمی ترس و ئەفسانە کۆتایی دێت.

لەکۆمەڵێکی داخراودا، کەدەیەوێت بەهەر نرخێک بێت گەشە بکات (ئەویدی) چ مرۆڤ بێت چ هی تر، پەراوێز دەکرێت و دەچەوسێتەوە یان لەنێو دەبرێت. ئامێری لەنێوبردن و وێران کردن لەرۆژئاوادا بەشێوەی زراڤ و ناراستەوخۆ دەوردەبینێت، چەوساندنەوەش، شێوەیەکی زراڤ و ناراستەوخۆی وەرگرتووە.

بەڵام بەهەرحاڵ دەسەڵاتخوازیەکی کوێرەو لەسەر بناغەی ترس دامەزراوەو بەرئەنجامەکانی هەموو جیهان دەگرێتەوە. هێزی بزوێنەری ئەم رەوتە ئابوری سەرمایەدارییە کەبەردەوام پەرە دەگرێ و توێژنەوەی زانکۆیی و ئامێری تەکنیکی خێرایی پێ دەبەخشن.

ئادورنۆ دەڵێت: (ئستورە لەپێشدا رۆشنگەری بووە، رۆشنگەریش دەبێتەوە بە ئستورە). بەشی یەکەمی ئەم بۆچوونە دەڵێت: سەرەرای ئەوەی کەهێزە پێشەنگ و سکۆلارەکان، دابونەریت و ئاینی سەردەمی کۆن بەشێکی ئەساتیری و لەبرەوکەوتوو لەقەڵەم دەدەن، بەڵام ئەم چەمکانە لەگەشەو ساغبوونەوەی بزاڤی ئەواندا هەتا ئەمرۆش دەور دەگێرن.

بەشی دووەمی ئەم بۆچوونە دەرفەتێکی بۆئەوان رەخساندووە هەتا بە رونکردنەوەی مەیل و ویستە ئایدۆلۆژی و کاولکەرەکانی ئەم هێزانە، ئەوان سیکۆلاریزە بکەنەوە، ئادورنۆ دەڵێت: چ لەئستورەداو چ لەرۆشنگەریدا گۆرانی بنەرەتی ئیمکانی نییە، بەڵام فکرو ئەندێشەی نوێ نابێت لەخزمەتی دەسەڵاتی کوێردا بێت، بەڵکو دەبێت دیاردەی (ئەقڵ ئامێری) لەژێر تیشکی رەخنەو توێژینەوەدا ساغ بکاتەوە.

سەنعەت فەرهەنگ cultorindistry

توێژینەوەکانی ئادورنۆ پیشان دەدەن کەیاساو لۆژیکێکی هاوشێوەی ئەوەی وترا، لەسەنعەتی تەلەفیزیۆن و سینەماو رادیۆدا لەئارادایە ئەو ئەم بابەتەی لەبەشێک لەکتێبی (دیالکتیکی رۆشنگەری)دا بەناوی (سەنعەت فەرهەنگ) پێناسە کردووە، ئەم دەستەواژەیە بەمانای بەرهەم هێنانی بێ سەرەو بەلێشاوی بەرهەمە هونەریەکانە، لە نێو کۆمەڵگەدا بەوێنەی کاڵایەکی سەوداگەری.

ئادورنۆ دەڵێت: تایبەتمەندی سەنعەت فەرهەنگ لەوەدایە کەبەرهەمە فەرهەنگی - هونەریەکان لەشێوەی گشتی پەسەندو بەناوەرۆکی نزم و گەندەڵەوە (وەک کاڵا) ئاراستەی بازار دەکات.

بەڵام لەهەمان حاڵدا، ئەم دیاردەیە بەرەوتێکی رەسەن و سەربەخۆ لەقەڵەم دەدات، بەڵام ئەو بەرهەمانەی بەم شێوەیە بەرهەم دێن و بەرین دەکرێنەوە، موناسەباتی ئابوری کۆمەڵایەتی دەزگای دەسەلاتداو دەپارێزن و بنەماکانی ئەم دەزگایە تیۆریزە دەکەن و بانگەشەی نیازە درۆینەکان دەکەن.

بەرهەمەکانی سەنعەت فەرهەنگ، رەنگە ببنە هۆی لەزەت و سەرقاڵی و کاتی ئاسایش پرکەنەوە، بەڵام نابنە هۆی بیرکردنەوەو قوڵبونەوەو گەشەی مرۆڤەکان، یان رەنگە بەرهەمەکانی سەنعەت فەرهەنگ لایەنی رەسەن بەخۆوە بگرن و وابنوێنن کەلەسەرچاوەیەکی تەواو فرهەنگی - هونەرییەوە هەڵدەقوڵێن، بەڵام بەخێرایی ئاشکرا دەبێت کەبزوێنەری ئەم دیاردەیە، دەزگایەکی ئابوری - سیاسی تایبەتەو بەدوای بەرژەوەندی خۆیدا دەگەرێت.

سەنعەت فەرهەنگ زیاتر خەسڵەتی سەوداگەری بەرهەمەکان لەبەر چاودەگرێت و سەربەخۆیی هونەر پێشێل دەکات، لەجیاتی ئەوەی دەوری رەسەن و راستینی هەبێت، دەورینێگەتیڤ دەگێرێت و بەهامادی و رێژەییەکان لەجیاتی بەها بەرزو ئینسانیەکان جێگیر دەکات، لەم دۆخەدا هەموو شتێک تەنها کاتێک بایەخی دەبێت، کەسات و سەودای پێوە بکرێت و بخرێتە بازاری سەوداگەریەوە.

ئادورنۆ دەڵێت: جێگیرکردنی بەهاکانی سەوداکردن، لەجیاتی بەهاکانی بەکاربردن، لەرێگەی سەنعەت فەرهەنگەوە، پیشاندەری گۆرانێکی بنەرەتییەو دنیایەک بەرئەنجامی چەوت و نێگەتیڤی لێدەکەوێتەوە.

ئادورنۆ ئەگەرچی زۆربەی روانگەکانی مارکس قبوڵ دەکات، بەڵام شرۆڤەکردنی کۆمەڵی سەرمایەداری لەلایەن مارکسەوە بەکورت و ناتەواو دەزانێت و رەخنەکانی مارکس بەکۆن و لەبرەو کەوتوو لەقەڵەم دەدات، ئەو دەڵێت: پراتیگ گەرایی رووت، بنەمایەکی شیاو نییە بۆ گۆران و گەیشتن بەدۆخێکی سازگار، بەڵکو دەبێت رەخنەو توێژینەوەی تیۆری قوڵترو بەرینتر بکرێتەوە.

بەرای ئادورنۆ: فەلسەفە دەبێت لەخۆی رەخنە بگرێت، چونکە ئەگەرچی فەلسەفە بانگەشەی دەرک و شرۆڤەی چەمکی (گشتێتی) دەکات، بەڵام هێشتا نەیتوانیوە ئەم راستیە پێناسە بکات.

گرنگترین لایەنی بەرهەمەکانی ئادورنۆ، شرۆڤەی دەرونناسی ئەخلاقیە، ئەم کارە بەپێی میتۆدی نیچەیی، سەرچاوە دەرونیەکانی ئەخلاق و رەفتاری مرۆڤەکان دەدۆزێتەوەو توێژینەوەی لەسەر دەکات.

نیچە لەکتێبی (تەبارناسی ئەخلاق)دا وەها دەرک و شرۆڤەیەکی ئاراستەکردووە. ئەم توێژینەوەیە کەلەسەر (ئەخلاقی لوت بەرزانە) ئاراستە کراوە، دەریدەخات کەئەو مرۆڤانەی لەژیانیاندا سوکایەتیان پێکراوە، هەستی تۆڵەکردنەوەیان زۆر بەهێز بووە، بەم پێیە لەدەروونی ئەم کەسانەدا بێجگەلە مەیل و

بەرهەمەکانی سەنعەت فەرهەنگ، رەنگە ببنە هۆی لەزەت و سەرقاڵی و کاتی ئاسایش پرکەنەوە، بەڵام نابنە هۆی بیرکردنەوەو قوڵبونەوەو گەشەی مرۆڤەکان، یان رەنگە بەرهەمەکانی سەنعەت فەرهەنگ لایەنی رەسەن بەخۆوە بگرن و وابنوێنن کەلەسەرچاوەیەکی تەواو فرهەنگی - هونەرییەوە هەڵدەقوڵێن، بەڵام بەخێرایی ئاشکرا دەبێت کەبزوێنەری ئەم دیاردەیە، دەزگایەکی ئابوری - سیاسی تایبەتەو بەدوای بەرژەوەندی خۆیدا دەگەرێت

داخوازیەکی کاولکەر، خەسڵەتێکی تر گەشە ناکات. بەم پێیەو بەمەبەستێکی ئینسانی، ئادورنۆ سەرچاوە دەرونیەکانی ئاکاری مرۆڤ ئاراستە دەکات و لەژێر تیشکی توێژینەوەی (دەرونناسی کۆمەڵایەتی)دا شرۆڤەی دەکات.

زەقترین توێژینەوەی ئادورنۆ، شرۆڤەیەکی دیاردەناسانەیە، کەئاڵوگۆری روو لەگەشەی پراتیکی ئینسانی پێناسە دەکات، پرۆسەیەک کەلەودا مرۆڤەکان، لەجیاتی پێوەندی گەرمی ئینسانی، لەگەڵ یەکتردا، تەنها لەفکری بەرژەوەندی مادی خۆیاندان، لەدرێژەی ئەم رەوتەدا، هەموو دیاردەیەکی ئینسانی، رێژەیی و بازاری دەبێتەوەو دەپوکێتەوە، ئەم کارەی ئادورنۆ، سەرەتای رەوتێکە کەهەموو هۆکارو هۆکردەکانی بەرینبوونەوەی بازارو پوکانەوەی بەها ئینسانیەکان راڤە دەکات.■

سەرچاوە: ئینتەرنێت

رۆشنتر لە خامۆشی

ئەگەر سەیری زانکۆکانی میسرو جەزائیر و مەغریب و ئێران و عێراق بکەین، وەک نمونە وەریان بگرین، دەبینین کۆمەڵێک رەخنەگری گەورەیان تیا پەیدا بووەو لەسەر دەستیشیان چەندین خوێندکاری گەورە دروست بوون و پاش ئەوان رۆڵیان لەبواری خۆیاندا بینیوەو لەدەرەوەی چوارچێوەی پیشەکەشیاندا بەشداریی دیاریان هەبووە، هەر بۆ نمونە ناوی هەندێکیان دێنین: تەها حسێن، محەمەد مەندور، ئیحسان عەباس، جابر عصفور، سەلاح فەزڵ، عەبدول مەلیک مورتاز، خەلیل حاوی، محەمەد بنیس، یمنی العید، کەمال ئەبو دیب، خالیدە سەعید، مالیک مطلبی، حاتم سەگەر، عەبدولڵا غەزامی، عەبدولڵا ئیبراهیم..

لەئێرانیش رەخنەگری وەک رەزا براهنی، محەمەد تەقی غەیاسی، سیرۆس شمیسا، شەفیع کدکنی..

دیارە ئەمانە خۆیان هەبوون، زانکۆیش نەبوایە دروست دەبوون. زانکۆ بۆ ئەوان هەر روبەرێک بووە بۆئەوەی پەیامی رۆشنبیری زیاتر بگەیەنن، ئەوان زانکۆیان پێشخستووە ئەو زاتانە جگە لەوەی کەرۆژانە راستەوخۆ مامەڵەی رۆشنبیرییان لەنێوەندە ئەکادیمیەکەدا کردووەو لەبیریان رژاوە، بەڵام تەنها هەر بەوە قایل نەبوون وزەکانیان لەو نێوەندەدا بەند بکرێت.

ئامادەییان لەرۆژنامەو گۆڤارو سەنتەرە رۆشنبیرییەکاندا هەبووە، چەندین کتێبیان دوور لەمەنهەجی ئەکادیمی چاپکردووە.

راستە باردۆخی ئێمە جیایە لەهی ئەوان. زانکۆی ئێمە بە بەراورد لەگەڵ زانکۆی ئەواندا مێژووی دروستبوونی کورتە بەڵام ئەمە رێگا لەوە ناگرێت بپرسین و بڵێین: بۆچی وکەنگێ حاڵەتەکە لای ئێمە دێتە سەر بارێکی دروست؟

لەکاتی گفتوگۆکردنما لەگەڵ هەندێک لەئەدیباندا، نەبوونی ئامادەیی ئەکادیمیەکان بەقورساییەوە، دەگەرێننەوە بۆ جیاوازی واقیعی سیاسی و فیکری و مێژوویی و رۆشنبیری ئێمەو ئەوان.

واتە ئەوان خاوەنی دەوڵەت و مێژوی رۆشنبیریشیان دورەو پرە لەزەخیرەی جۆراوجۆرو قەوارەیەکی سەربەخۆیان هەیە. ئەمانە پاڵنەرن و لای ئێمە جیاکەوتونەتەوە. هەندێک لەم بۆچوونانە، لەچەند رویەکەوە راستن، بەڵام زۆر لەهۆکان پەیوەستن بەخودی کادیرو رۆشنبیری ئەکادیمییەوە. با بپرسین بۆچی رەخنەگرێکی وەک سەعید ئەلغانمی دەتوانێت دەیەها کتێبی چاکی رەخنەو تیۆری ئەدەب و رەخنەی جیهان لەماوەی دەیەیەکدا بکات بەعەرەبی و خوێشی چەندین کتێبی رەخنەیی جوان بخاتە بازارەوە.

یا عەبدولڵا ئیبراهیم کە لە نەوەدەکانەوە تائێستا بەچەند کتێبێکی فیکری و رەخنەیی خۆی خستۆتە ریزی پێشەوەی نووسەران، یاخود بۆچی نوسەرێکی دەربەدەری وەک خالید ئەلمەعالی دەتوانێت دەزگایەکی وەکو دەزگای (الجمل) لەئەڵمانیا بەقەرزو قوڵە دابمەزرێنێت و لەماوەی چەند ساڵێکدا سەدەها ناونیشان بخاتە کتێبخانەوە.. من بۆ خۆم کێشەکە هەر لەوەدا نابینمەوە کە ئێمە بێ دەوڵەت و بێ ئازادی بووین، یا توانای مادی وامان نەبووە، بەڵکو کێشەکان لەهەندێک رووەوە لەوەدا دەبینمەوە کەنووسەری ئێمەو ئەکادیمی ئێمە بەپێی پێویست هەستی بەرپرسییان بەرامبەر بەپیشەی نووسین لا دروست نەبووە، وەک بوون و بەها هەوڵی پاراستن نادات، تەنها هەوڵی ئەوە دەدات ناوێکی هەبێت و بەس. ئەگینا ئەگەر ئێمە هەزاری ریمان لێبگرێت خۆ سەعید غانمی و عەبدولڵا ئیبراهیم و خالید مەعالی و.. کورە هەژارن و لەخێزانێکی کرێکاری و لادێیدا گەورە بوون.

جائیتر بۆ ئەبێت لەزانکۆکانی ئێمەدا وەک پێویست نمونەی وەک سەعید غانمی یا عەبدولڵا ئیبراهیم دروست نەبن ئایە خۆیشمان لەزانکۆی عێراقدا پەروەردە نەبووین؟

هەمان وانەو مەنهەجمان نەخوێندووە. ئایە چەندین ئەدیبمان نەبووە، وەک رەخنەگری عێراقی حاتم الصگر لەکۆلێجی شەریعە دەرنەچوبن؟ باشە بۆچی ئەو و نمونەی ئەو، ئەو هەموو نوسینە جوانە پێشکەش بەخوێنەر دەکەن و ئێمەش لەهەمان ئەو زانکۆیانەدا دەخوێنین و بەپێی پێویست شتی وەها بەرهەمناهێنین.

ئەمە ئەگەر لەرووی سەرەکییەوە بۆ ئامادەیی و پەروەردەکردنی خودیی خۆمان نەبێت بۆچی تر دەگەرێتەوە؟!

بەراستی کەدەبین بەنووسەر، بەخامی دێین و هەستی ئەوتۆ بەئەرک و بەرپرسیاری نووسین ناکەین. مەبەستمان لەبەرپرسی خۆتەرخانکردن و سوتانە بۆ پیشەی نووسین نەک پابەندبوون بەکێشەی سیاسی و نەتەوەییەوە.

لێرەوە دێمەوە سەر بنەرەتی کێشەکە. ئەو پرسیاری بەرپرسییە بە بەردەوامی لای نووسەرو ئەکادیمیی ئێمە ناوروژێت.. کەچی لای میللەتانی دەوروبەرمان - بۆ نمونە - پرسیارێکە بەردەوام خۆی سەپاندووە. دەیەی پەنجاو شەست و حەفتاکان پرن لەناوو نمونە. با سەیری ساڵانی نەوەدی سەدەی رابردوو بکەین.. لەو دەیەیەدا بەهۆی ئابڵوقەی ئابوری و دابرانمان لەمەرکەزو وەک ئیدارە نەمانتوانی بەباشی موتابەعەی چالاکی نێوەندی رۆشنبیری ئەکادیمی و رۆشنبیری عێراق بکەین، بەڵام لەگەڵ نەبوونی سەربەستی تەواودا بۆ ئەو نێوەندە، کۆمەڵێک رەخنەگری گەنج خوێندنی باڵای خۆیان تەواوکردووەو ئێستا لەگۆرەپانی رەخنەدا رۆڵی باڵایان هەیە، بابەتی قوڵ دەوروژێنن، ئومێد دەکرێت لەئایندەدا سەری پەتەکە بکەوێتە دەستی ئەوانەوە. لێرەدا دەتوانم ناوی هەندێکیان بهێنم: د. محەمەد سالم سەعدولڵا، د. حەیدەر سەعید، نازم عودە، د. یوسف ئەسکەندەر.

باشە زانکۆی خۆمان بۆچی نەک لەماوەی دەیەیەکدا بەڵکو لەماوەی سێ دەیەیشدا ناتوانێت کادری وەها پەروەردە بکات و رێگایان بۆ خۆش بکات.. ئەمە پرسیارێکە کاتی وروژاندنی هاتووە، وەڵامیش زۆرە وەلەجێگای تران.■

laparakan.qxd 5/22/2005 11:51 AM Page 9

تیرۆر لەچ سەرچاوەیەکەوە هەڵدەهێنجرێ؟! عروبە، مەزهەب، بەرژەوەندی

ئەرسەلان تۆفیق

سەرەتا

کردەی تیرۆر کردەیەکی ژێربەژێرییە لەپشت پەردەوە بیری لێدەکرێتەوە، لەتاریکیدا نەخشەی بۆ دەکێشرێ و لەواقیعێکدا جێبەجێ دەکرێت، دەبێ چی لەم پرۆژەیە بکەوێتەوە؟! دەکرێ ئێمە بپرسین ئاخۆ ئەگەر قۆناغەکانی تیرۆر لەبیرو هزری تیرۆریستێکدا بەو شێوە بودەڵییە بێتە دونیاوە چاوەڕوانی چی لێ دەکرێت؟ ئاخر تیرۆریست خۆی لە خۆیدا مرۆیەکی بودەڵەو قەزەم و مەنگولییە، قەزەمە لەئاست باڵای شارستانیەت، و بودەڵەیە لەئاکار مرۆڤایەتی و مەنگۆلییە لەچاو داخوازییەکانی مرۆڤ بووندا!! گەر وانییە ئەوە چ ڕێگەیەکە ئەو دەیگرێتە بەر؟! ئەوە چ تۆڵەیەکە لەخۆی و خەڵکی دەکاتەوە؟! تیرۆریست بەر لەوەی سەبەب کاری مەرگی ئەوانی تر بێت گیان و ژیانی خۆی هەڕاج دەکاتە ناو مەزادخانەی تف باران و نەفرین باران و لاپەڕە رەشەکانی مێژوو، ئەو لاپەڕانەی کە تەنها ناوی ئەوانەی تێدایە لە هەموو قۆناغەکانی مێژووی مرۆڤایەتیدا.. تیرۆر بەر لەوەی پێی بگوترێت کە ناتوانێ گۆڕانکاری لەگەڵ خۆیدا یان بەدوای خۆیدا بهێنێ دەکرێ بڵێین تیرۆر مەقەستی بڕینی حەبلی ژیانەو راپێچ کردنیەتی بەرەو مەرگ.

ناسیونالیزمی عەرەبی یەکێکە لەو خاکە بەپیت و بەفەڕەی کە زۆرترین تیرۆر بەرهەم دەهێنێ، پێ دەچێت ژمارەی تیرۆریست بەئەندازەی بەرمیلە نەوتەکانی کوێت و سعودیە لەرۆژێکدا بەرهەم بێت

ئەو ژیان دەگۆڕێتەوە بەمەرگ، مەرگێک کە نەک بەشیاو و گونجاوی دەزانێ بۆ خەڵک، (خەڵک) بەژن و پیاویەوە، بەمناڵ و گەورەیەوە بەچەکدار و بێ چەکیەوە بەتاوانبار و بێ تاوانیەوە. بەڵکو ئەو دێت و لەگەڵ مەرگی خۆیدا چەندین رۆحی تر راپێچ دەکات و لولی دەدات بەرەو پێچ و پلوچەکانی مەرگ..

گەر ماناکانی ژیان و مەرگمان زانی لای کەسانی تیرۆریست، گەر نەزەرەکانیانمان تاوتوێ کرد گەر زانیمان چۆن دەڕواننە من و تۆ و ئەو و ئەوی تر ئیدی ئەوەندەش گلەیی لە دەرئەنجامی کارەکانیان ناکەین، ئاخر کارەکان رەنگدانەوەو دەرخستەی ناواخن و کرۆکی بابای ئەنجام دەرن.. دەکرێ بەر لەوەی لەو سەرەوە بۆ چارەسەری تیرۆر بگەڕێین بێینەوە ئەمسەرو لەبنەوەڕا دیراسەی بکەین تا لەوە حاڵی ببین کام کۆمەڵگەیەیە کام ڕێبازەیە کام بیرو بۆچوونەیە کە تیرۆر بەرهەم دەهێنێ و گەشەی پێ دەکات، دەکرێ بپرسین گەرای تیرۆر لەچ ئاو و خاکێکدا لەچ پلەیەکی سەدی شێ و گەرمی و ساردیدا تەشەنە دەکات؟! داخۆ تیرۆر گەراکانی لەناو شارەکاندا حەشار دەدات یان لەچیاکان، لەشەرق یان لە غەرب؟

گەر بەنەفسیەتێکی لەسەرخۆ بەکاوەخۆی لەمەسەلەکە بدوێین تێدەگەین پرسی تیرۆر بەر لەوەی بوعدێکی سیاسی هەبێ چەندین بوعدی ئابوری و کۆمەڵایەتی و دینی و فەلسەفی و تەنانەت تۆبۆگرافیشی هەیە.. هەموو ئەو بوعدانە فشار لەسەر ماکێک دروست دەکەن و وەک کارگەیەک تیرۆریستی لێ بەرهەم دێت.. کۆمەڵگەیەک مانای دان بەخۆداگرتن و مافی ئەوی تری لەلا نەبێ، ئابوریەک مافە سەرەتاییەکانی مرۆڤی پێ دەستەبەر نەبێ ئاینزایەک دڵ فراوانی نەداتە شوێنکەوتووەکانی فەلسەفەیەک شوێنکەوتووەکانی بەژیان نەناسێنێ چۆن تیرۆریستێکی لێ بەرهەم نایەت!! ئاخر کۆمەڵگەیەک خاڵی خاڵی بێت لەماناکانی مرۆڤ بوون، پەتی پەتی بێت لەژیان بێ باک بێت لەفەلسەفەو تەنها دینی چەپاندنیشی بناسێ چۆن تیرۆری لێ بەرهەم نایەت؟!

ناسیۆنالیزمی عەرەبی و تیرۆر:

خەریکە بڵێم لەم ساڵانەی دواییدا (تیرۆر) و (عەرەب) بوونەتە موورادیفی یەک، (تیرۆر) ناوە زانستییەکەی و (عەرەب)یش ناوە بازرگانیەکەی ئەو مەوجودە شەرقییە بێت کەماناکانی ژیانی داوەتە بەر نێزەی (ئیرهاب) و تۆقاندن، ژیان و گوزەرانی نەک لای نەیارو ناحەزەکانی هەڵگرتووە بەڵکو ئەگەر سەرژمێرییەک هەبێ ئەوا دەردەکەوێت قوربانییەکان زۆرترینیان خەڵکی بێ دیفاع و هاوڵاتیان، ئەوانەن کە بۆشت و مەک کڕین مناڵەکانیان دەبەنە بازاڕ تا دڵیان خۆش بکەن، ئەو فەرمانبەرانەی میرین کە خەریکی کارو کەسابەتی خۆیانن و ئاگایان لەمەرگی لەناکاوی خۆیان نییە.. بێ ئاگان لەوەی کە (نەخۆشێک) دێت و بەسەریاندا دەڕشێتەوە بێزارێک دێت و داخی خۆیان پێ دەڕێژێ، مەزهەبیەک دێت و دینیان پێ دەفرۆشێ!!

ناسیونالیزمی عەرەبی یەکێکە لەو خاکە بەپیت و بەفەڕەی کە زۆرترین تیرۆر بەرهەم دەهێنێ، پێ دەچێت ژمارەی تیرۆریست بەئەندازەی بەرمیلە نەوتەکانی کوێت و سعودیە لەرۆژێکدا بەرهەم بێت.. ئەوە نییە رۆژانە لە (بەسرە) و (میسان) لە (قائم) و (موسڵ) بەدەیان عەرەبی نوێژنەکەر، بەدەیان عەرەبی بەحساب لەخواترس دەگیرێن و بەشانازییەوە حەکایەتی سەربڕین و گوێ بڕین و دەست بڕین و دین هەڕاج کردنمان بۆ دەگێڕنەوە!! مەگەر هەر ئەوانەش نەبوون لەدوێنێیەکی نزیکدا لەفرۆکەخانەی بەغدادا بەسەدامیان دەگوت (مجاهد فی سبیل الله)!! مەگەر هەر ئەوانەش نەبوون کە مافی خودای ئەنفالیان بەخشیە سەدام و بەعسییەکان!! ئەوانە بەڕاست و چەپپیانەوە بەتان و پۆیانەوە هێندەی دیفاع لەعروبەو عروبەچیی خۆیان دەکەن، هێندە بیر لەستراتیژیەتی نەتەوەی عەرەب دەکەنەوە، نیو هێندە بیر لە مرۆڤ بوونی نەتەوەکانی ترناکەنەوە، ئاخر ئەوان بەئیسلام و کافریانەوە بەدیموکراسخوازو ئیشتراکیانەوە بەرۆشنبیرو عەوامیانەوە ئێستەشی لەسەر بێ سەدامیان لە هەموو کەس پێ چاکترە، رژێمی بەعسیان لەدیموکراسیەت پێ خۆشترە، کەسایەتی عەرەب لەئاست پێشرەویەکانی عەولەمەو دەسەڵاتی بەڕێوەبردنی دونیادا دوچاری دیدێکی خراپ هاتووە ئەویش ئەوەیە کە عەرەب خۆیان بەموستەهلیک دەزانن، پێیان وایەکە ئەمانە تەنها ئالەتێکن بۆ فەراهەم هێنانی خۆشگوزەرانی ئەوانی تر، بۆیە خۆیان زۆر لەلا بچووک بووەتەوەو بەناچاری ئەو دیدە لەخەلفیەت و هەست و نەستیاندا رەنگی داوەتەوەو بوونەتە مەکۆی تیرۆرو تۆقاندنی دونیا بەجۆرێک لە شەرقەوە بیگرە بۆ غەرب لەباکورەوە بۆ باشوور دەبینی هەر عەرەبە خەریکی دنەدانی کاری تیرۆریستین و جێبەجێ کاری راستەوخۆو ناڕاستەوخۆن!! تیرۆر لای عەرەب تیرۆرێکی مونەزەمە چونکە چەندین مونەزەمەو وڵات و دەیان کۆمپانیایان لەپشتەوەیە، تیرۆری عەرەب تیرۆرێکی تێرو تەسەلە چونکە سەرمایەدارانی عەرەب و بگرە وڵاتەکانیشیان تیف تیفەدەری ئەو تیرۆرەن. تیرۆری عەرەب موقەدەس کراوە چونکە موفتیەکانیان رۆحی قەداسەت و ئاینخوازی و شەهادەتیان کردووە بەبەردا.. بۆیە ناکرێ سەرچاوەی عەرەبچێتی و عروبە بەیەکێک لەو کانگاو سەرچاوانە نەزانرێ کە تیرۆر ئیلهامی خۆی، قوەتی خۆی، دەعمی خۆی لێوەردەگرێ، و بگرە دەبێ بەیەکەم سەرچاوەش ناوزەد بکرێ.

مەزهەب و تیرۆر:

مەزهەب بەهەردوو باڵی (شیعە) و (سوننە)وە هەڵگری ئایدیۆلۆژیای تایبەت و پێناسی تایبەت و خەت و ختوتی تایبەت و فتوای تایبەتن، هەروا هێڵی سوورو هێڵی سەوزو شتی تریشیان هەیە، ئەوەندەی تێبینی دەکرێ لای شیعەکان تیرۆر مێژوویەکی خوێناوی تری هەیەو تیایدا رۆحی هەست بەچەوساندنەوەی زیاتریان لا گەڵاڵە بووە، هەمیشە شیعەکان خۆیان بەپلە دوو زانیوە لەبەردەم هەیمەنەی ئەهلی سوننەدا چ لەمێژوو چ لە ئێستاشدا. هەرچەندە دەوڵەتی مەزهەبی ئێران لە هەشتاکان بەدواوە بووەتە باوکی رۆحی و پشت و پەنای شیعەکان و کەمێ ئارامی بەخشیوەتەوە پێیان بەڵام ئەو رۆحیەتەلەو وڵاتانەی کە شیعە لەبەردەم هەرەشەی کەم بوونەوەو تەقەشوف دان زیاتر هەست بەو مەسەلەیە دەکرێ، بەڵام خاڵێکی گرنگ و ئیجابی کەلای شیعە هەیەو لای سوننە نییە (مەرجەعیەتە) مەرجەع فەتوایە، پێناسەیە، پەیرەو و پرۆگرامە، دینە، بەخشەری بەهەشت و لێخۆشبوونە تەنانەت مەرجەع مافی حەڵاڵ و حەرامیشی لایە، ئەم مەرجەعە گەر مەجالە سیاسییەکەی بێڵێ و بەرەیان لەژێر پێدا دەرنەهێنێ ئەوا دەکرێ شیعە بەمەنزومەیەکی مەزهەبی (سەروخوار)دار ناوزەد بکرێ، بەڵام ئەوانیش زۆر جاران (فاوڵ) دەکەن و (سەدر) لە فەتواکانی (سیستانی) لادەدات!!

گەر سەرنجی ئەهلی سوننەش بدرێ فیکری سوننە، ئایدیۆلۆژیای ئەهلی سوننە بەوئەندازەیەی کە ڕێگەو مەجالی بۆ فەتوا کردۆتەوە بەو ئەندازەیەو بگرە زیاتریش ڕێگەی (موفتی) بەرتەسک کردۆتەوە، بۆیە دەبینی لەمێژووی ئەهلی سوننەدا مەرجەع زۆر بەنارەحەت دەست دەکەوێت و لەئەنجامی هەست کردن بەو بۆشاییەو دەلاقە گەورەیەش (جمهور العلماء) یان (کۆڕی زانایان)یان داهێناوە.

فیکری ئەهلی سوننە زۆر لەبارترو لەبەرترە بۆ تەشەنەکردنی تیرۆرو بەلای کەمەوە نواندنی توندوتیژی چونکە ئیفرازاتی شەخصی و عاتیفەگەرایی و تایەفەچێتی و بگرە تیرەگەریش کاریگەری خۆی لەسەر نەخشاندووە، ئەوەندەی فەتوای لارو لەوێرو نەخەملیو، حیزب و حیزبۆچکەی دنیا نەدیوی تێدا پەیدا بووە هەر مەپرسە!!

لێرەوە مەزهەب (ئاینزا) بەپلەی دوو یان بەسەرچاوەی دووەمی تیرۆر ناوزەد دەکرێت و رۆژانەش دەبینرێت لەژێر دروشمی ئایەتێکدا بەدەموچاوی پێچراوەوە دەیان کەس قەتڵ و عام دەکرێن و خۆشیان نازانن بۆچی و لەبەرچی؟! ناکرێ بگوترێت ئەمانە بەرهەمی ئەو فیکرە یان ئەو ئایدیۆلۆژیایە نین کە پێیدا تێپەڕیون، تیایدا گەورە بوون..

ئیقلیم و تیرۆر:

بەرژەوەندییەکان دیاریکەری خەتوتی سیاسی و هەنگاوی گۆڕانکاریەکانن، سەربەیەکداکردن و مەشورەت کردنی چەندین وڵات بەخۆیان و موخابەراتەکانیانەوە لەسەر دەستگیرکردنی ئۆجەلان خاڵی وەرچەرخانی تێگەیشتنی سیاسی بوو لەبەرژەوەندی، گەر لەئاقار سەرکردەیەکدا ئەمە هەڵوێستی وڵاتانی بێ کەمەودای پان و پۆڕی سیاسی و ئابوری و تەنانەت جوگرافی گەورەش لەنێوانیاندا هەیە (بەدەر لەوەی ئێمە چەندە ئەو کەسە دەنرخێنین) داخۆ دەبێ وڵاتانی دراوسێی کورد بەعەرەب و تورک و فارسەوە چۆن تەگبیرو رایەکمان لەسەر بکەن و چۆن چۆنی خەونی ناخۆشمان پێوە ببینن؟! گەر لەبەر هەڵ و مەرجی ئەمڕۆی سیاسەت ڕێگەش نەدرێ راستەوخۆ پەل بکێشنە مەیدانەکەوە ئەوا شەوەزەنگەکانی دنیای تیرۆر هەڵێکی گونجاوە، ساویلکەییەکانی دنیای مەزهەب و سیاسەت باشترین هۆکاری جێبەجێ کردنن.. بۆچی نا!! سەلەفیەت چی بەم وڵاتە نەکرد، پاسدار تۆپی بەکام پێشمەرگەوە نەنا، زنجیری دەبابەی تورک و عەرەب و فارس کام پارچە زەوییەی هەڵنەگێڕایەوە؟! ناکرێ ئیقلیم، دەوڵەتانی چواردەور بەهەند وەرنەگیرێ و حسابیان لەسەر نەکرێ، ناکرێ بەرژەوەندییەکانیان نەزانین چین و چیش لەبەرژەوەندییەکانیان دەدات.. ئەمەش پێویست بەبەڵگە هێنانەوە ناکات هەر بۆیە ئیقلیمیش کانیەکی تری ئاو لێخواردنەوەی بەردەوامی تیرۆرە.

زلهێزەکان و تیرۆر:

بەدەر لەوەی ئەو نیزامە عەسکەری و پۆلیسییەی ئێستە ریعایەت دەکرێت جگە لە بەرهەم هێنانی تیرۆر لەپاشەڕۆژدا هیچی تری لێ ناکەوێتەوە، پێ ناچێت دیراسە نەکرابێ و هەروا هەڕەمەکی بێت و کەوتبن بەسەریدا، بەڵکو مەدروسەو هەمووشی بەحساب و کتاب کراوە. گەر باس باسی تیرۆر بێت ئەوا رژێمی بەعس گەورەترین تۆڕی تیرۆرو داڵدەدەری تیرۆر بووە، تەنانەت تیرۆری بڕیارەکانی ئەنجومەنی ئاسایش و نەتەوە یەکگرتووەکانیشی کردووە، مەگەر ئەو هەموو نەوتە وەک سەفقەیەک داویەتی بەروسیاو فەرەنسا تالە ئاقار ئەمەریکادا راوەستن و هەڵوێستی دژە شەڕیان هەبێ تیرۆر نەبێ ئەی چی تیرۆرە؟! کە وڵاتانی دونیا نەهامەتیەکانی گەلی عێراقیان دەزانی و بێ دەنگ بوون، کە پڕکردنەوەی هۆڕو کانیاوەکانیان دەبینی و بێ دەنگ بوون، کە ئەنفال و کیمیایی بارانیان دەبینی و خامۆش بوون، ئەوە تیرۆرو دەعمی تیرۆرو بەهێزکردنی تیرۆر نەبوو؟!

پەروەردەکردن و بەلەسەکردنی رژێمی بەعس لەناوچەکەدا گەورەترین تیرۆرە، بۆیە ناکرێ زلهێزەکانی دونیا خۆیان بەبەرپرس نەزانن لەو

تیرۆری عەرەب موقەدەس کراوە چونکە موفتیەکانیان رۆحی قەداسەت و ئاینخوازی و شەهادەتیان کردووە بەبەردا.. بۆیە ناکرێ سەرچاوەی عەرەبچێتی و عروبە بەیەکێک لەو کانگاو و سەرچاوانە نەزانرێ

تیرۆرەی دونیای گرتۆتەوە، چونکە هەر خودی ئەمەریکا بوو ئوسامەی گەورەکردو خوێنی کردە شارەگەکانیەوەو دژ بەروسیا ساروخەکانی (سکۆت)ی پێداو دواتر (انقلب السحر علی الساحر) هاتە کایە، لێرەشەوە من زلهێزەکان بەسەرچاوەیەکی تری تیرۆر دەزانم..

ئەنجام:

بەبڕوای من تیرۆرو توندوتیژی لەناوچەکەدا ئەمڕۆ لەو سەرچاوانە ئاو دەخواتەوە کە ئاماژەم پێدان، چارەسەری تیرۆریش بەتیرۆرێکی تر ناکرێت، بەڵکو چارەسەر بەگەڕانە بەدوای چارەسەردا ئەوەش پسپۆڕی تایبەت بەبوارەکەی دەوێت و قسەی زیاتری دەوێت، بوارەکەش کراوەیە. دەشزانم کە حیزبێکی ئایدیۆلۆژی و دەسەڵاتداری وەکو بەعس کە ماوەیەکی زۆرە کار لەسەر ئەم کۆمەڵگەیەو ئومەی عەرەبی دەکات و بگرە (جیل)ێکی تایبەت بەخۆی پەروەردەکردووە جگە لە (امة عربیة واحدة) و (حفظه الله) هیچی تر نازانن، ناکرێ هەروا بەسانایی دەست بەردارببن و گەنم گردو جۆبڵاوی لێ بکەن و هەریەکەیان تۆبەو ئەستەغفیرولایەک بکات و بچنەوە ناومال و منالی خۆیان..■

عەرەبی سوننەو کردەوە توندو تیژییەکان

سەلام عەبدولکەریم

وەک لەنوسینێکی تردا ئاماژەم بەوە کرد کەپێدانی پۆستی وەزارەتی بەرگری بەعەرەبی سوننە هەڵەیەک بوو بەسەر گەورە سەرکەوتوەکانی هەڵبژاردندا تێپەری. بەتایبەتی هەردوو کوتلەی عەرەبی شیعەو هاوپەیمانێتی کوردستان. دەکرێت ئەمە بیرورایەکی تاکەکەسی بێت، بەڵام جارێکی تریش دەیڵێمەوە بەدرێژایی مێژووی دامەزراندنی عێراق عەرەبی سوننە لەوەزارەتی بەرگری و تەواوی وەزارەتەکانی تریش هێندەی توندو تیژی و تیرۆری بەرهەم هێناوە دژ بەگەلانی عێراق و کورد ئەوەندە هەڵگری پرەنسیپەکانی ئەو پۆست و وەزارەتە نەبووە، کەخۆی لەپاراستنی سەرو ماڵی هاوڵاتیان و پاراستنی ئاسایشی هاوڵاتیان و... تاد. دا دەبینێتەوە، چونکە عەرەب خۆیان وتویانە (فاقد الشئ لایعطي) واتە ئەو کەسەی شتێکی ون کردبێت، ناتوانێت بیبەخشێت. چونکە ئەوان داماڵراون لەوەی کەدەیانەوێت بیبەخشن.

ئێستاش کەئەم پۆستە دراوە بەعەرەبی سوننە، پرسیاری گرنگ ئەوەیە ئاخۆ عەرەبی سوننە دەتوانێت کردەوە توندو تیژی و تیرۆریستیەکان لەعێراق کەم و بنبر بکات؟ ئاخۆ کارنامەی عەرەبی سوننە بۆ رەوشی ئەمنی عێراق چییە؟ ئەو ڕێ و شوێنانە کامانەن کەعەرەبی سوننە دەیەوێت بیگرێتە بەر بۆ نەهێشتنی گەراو تۆو و بنکەو بارەگاکانی گروپە تیرۆریستیەکان؟ لەلایەکی ترەوە هەڵوێستی عەرەبی سوننە دەربارەی پاشماوەکانی حزبی بەعسی روخاو چییە، لەکاتێکدا زۆربەی بەعسیەکان عەرەبی سوننە بوون و خۆیان بەپارێزەری عەرەب و ئیسلام زانیوە و دەزانن؟

هەموو ئەم پرسیارانە ناچارمان دەکات تێبینی خۆمان لەبەرامبەر ئەم هێزەدا لەدوای ئازادکردنی عێراقەوە بخەینە روو. بەتایبەت بنەمای یەکەم و گرنگ لەباری سیاسی عێراقدا بریتییە لەرەوشی ئەمنی ئەگەر سەیرێکی مێژوو شوێنی سەرهەڵدانی گروپ و کردەوە تیرۆریستیەکان بدەین، تێبینی دەکەین کەلەناوچەکانی عەرەبی سوننەو سێگۆشەی سوننەوە سەریهەڵداوە و تائێستاش بەردەوامە. هاوکات هەموو ئەو هێزو گروپانەشی رۆژانە کاری تیرۆریستی و توندو تیژی پیادە دەکەن لەژێر هێزە سوننیگەراکاندا خۆیان نمایش دەکەن هەر لەناوەکانی (جیش انصار السنه، کتیبه جنید الجهادی، الجیش الاسلامی فی وادی الرافدین...تاد). بەجۆرێک گومان لەوەدا نەماوەتەوە کەهۆکاری سەرەکی لەتێکچوونی شیرازەی ئەمنی عێراقدا بەشێکی گەورەی هێزە سوننیگەراکانی عەرەبە. تەنانەت لەماوەکانی پێشوودا. چەند ئەفسەری پلە بەرزی نێو وەزارەتی ناوخۆو بەرگری دەرکەوت کەپەیوەندییان بەو گروپە تیرۆریستانەوە هەیەو دەستیان سوور بوو بەخوێنی هەزارەها خەڵکی بێتاوانی عێراق و بەتایبەتیش کورد.

ئەو هەموو ئەفسەرە پلە بەرزانەی نێو سوپای عێراقی تا ئێستاش گومانیان لەسەرە. روداوەکانی حەویجەو قەتڵ و عامکردنی دوانزە پێشمەرگەکەی خانەقین. هەموو ئەمانە بەدەست و پلان بوون. لەلایەن عەرەبە سوننەکانەوە ئەو هەموو کردەوە تیرۆریستیانەی ترکەرۆژانە روودەدەن بەپلەی یەکەم لەشوێن و ناوچەکانی عەرەبی سوننەو لەلایەن دەستەو گروپ و تاقمەکانەوەن کەخۆیان ناودێر کردووە بە پارێزەری سوننەو عەرەبی سوننە. بۆیە ئەو پرسیارەی تر کەدێتە پێشەوە ئەوەیە ئایا عەرەبی سوننە کەداوای پۆستی وەزارەتی بەرگرییان کردوو وەریانگرت تاچەند دەتوانن کردەوە تیرۆریستیەکان و باندە تیرۆریستیەکان بنەبر بکەن. واتە ئایا کردەوە تیرۆریستیەکان لێرە بەدواوە کەمتر دەبن یاخود زیاتر؟ بەبڕوای من زیاتر دەبن، چونکە پێشترو ئێستاش عەرەبی سوننەو گروپەکانی هۆکاری یەکەمن لەئەنجامدانی کردەوەی تیرۆریستی و تێکدانی رەوشی ئارامی عێراق. هاوکات ژمارەیەکی زۆریش لەبەرپرس و ئەفسەرو پۆلیسەکانی نێو سوپای عێراقی کەسوننەن هاوکارو یاریمەتیدەری تیرۆریستەکانن. ئاخۆ دواجار عەرەبی سوننە چی تری پێیە بۆ هێورکردنەوەی باری ئەمنی عێراق؟!■

laparakan.qxd 5/22/2005 11:51 AM Page 10

ئەو تۆوەی چاندیان خۆیان دروێنەی دەکەن

نوسینی/ تۆماس فریدمان
وەرگێران/ فەیزوڵڵا برایم خان

لەچەند هەفتەی ڕابردوودا، بەتەنها عێراق بەدەست پشێویو نا سەقامگیری لەدەرەنجامی کردەوەی تەقاندنەوەی خۆکوژیدا ئازاری نەکێشا، بەڵکو میسرو سعودیەش هەردوکیان کردەوەی هاوشێوەیان بەخۆوە بینی لەلایەن کەسانی دەمارگیرەوە. باشە ئایا چۆنو لەکوێ ئەو هەموو ژمارە زۆرەی خەڵکیان دەست دەکەوێ کەبەکاری خۆکوژی هەڵدەستن ڕۆژ لەدوای ڕۆژ؟ ئایا ئەوە چی ڕوودەدات؟

لەناوەوەی ئەو خۆتەقاندنانەوەدا، بەڵگەی ململانێیەکی قوڵتر هەن کەهەوڵی ئەمریکا بۆ هێنانەکایەی دیموکراسیەت لەعێراق وروژاندویەتی.

رایموند ستۆکی هاورێم کەنوسەری بابۆگرافیاو وەرگێری نەجیب مەحفوزە کە ماوەیەکی درێژە لەقاهیرە نیشتەجێیە وتی: ئێمە لەسەراپای ناوچەکەدا بەرجەستەیەکی نوێ دەبینین بۆ جەنگە ئاڵۆزو یەکتر برەکان کەبەشێوەیەکی قوڵ ڕەگی داکوتاوەو هەروەها هەندێ لەدەرهاویشتەکان کەوا ئەم جەنگانە لەچوارچێوەی ئیسلامدا جەنگی نێوان فرادیسیۆنالیستەکانو ریفۆرمیستەکانە کەدەگەڕێتەوە بۆ بەغدای سەدەی نۆیەمو هەروەها ململانێی نێوان سوننەو شیعە هەڵچوەکانە کەدەگەڕێتەوە بۆ جەنگە یەک لەدوای یەکەکانی سەرەتای ئیسلامو ڕووبەڕووبوونەوەی نێوان ئیسلامو خۆرئاوایە کەدەگەڕێتەوە بۆ کاتی فەتحەکانی عەرەب لەقەرنی حەوتەمو هەڵمەتەکانی خاچ پەرستی.

هەروەها ستۆک ئاماژەی بەوەدا کەوا هەڵبژاردنەکانی عێراق گورزێکی گەورە بوو بۆئەو هێزانەی خۆیان ناوناوە جیهادیەکان لەجیهانی ئیسلامو عەرەبدا، هەرەشەیان لەعێراقیەکان کردو پێیان وتن گەر بێتو دەنگ بدەن ئەوا بەرەو ڕووی مردن دەچن. لەجیاتی ئەوە ملیۆنەها عێراقی وەڵامیان دانەوەو وتیان (دەنگ دەدەینو بڕیاریش دەدەین). ئەو بڕیارەی دایان پشتگیر کردنیان لەئەمریکاو خۆرئاوا نەبوو، بەڵکو هەوڵ بوو لەپێناوی کۆمەڵگەکەیان بەشێوەیەک کراوە بێت بۆ مۆدێرنیزمو تەفسیرەکانی ئیسلام کەهانی داهێنانو خۆگونجانو پێشکەوتن دەدات.

توندرەوەکان ڕقیان لەو چەمکەیەو هەروەکو ئەفیونێکی نەیار بەرامبەر هەموو تێروانینەکانیان سەیری خەباتی دەستەبەرکردنی دیموکراسیەت دەکەن.

هەر لەسەر ئەو بنەمایەشەوە ئەبو موسعەب ئەلزەرقاوی بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ لەگوتارەکەی کانونی دووەمی ئەمساڵدا ڕوونی کردەوە کاتێک وتی: (پێویستە دوژمنایەتی دیموکراسیەت بکرێت، چونکە لەسەر ڕەنسیپی هەڵبژاردنی تاک بۆ دینەکەی هاتووە، ئەمەش هاودژە لەگەڵ حوکمی خوا)و هەروەها وتی: (ئەی ئەهلی عێراق، کوا شەرەفتان؟ ئایا ڕازی بوون بەزوڵمی سەلیبیەکان؟)

زەرقاویو هاوپەیمانەکانی دەیانەوێت ئەمریکا لەناوجەرگەی جیهانی ئیسلامی تێک بشکێنن، بەڵام زەرقاویو شەریکەکانی دۆڕاو دەردەچن کەئەمە بەباشی درک پێ دەکەن. دوای ئەوەی کۆمەڵگەکەی خۆیان دۆڕاند هیچ بەرنامەیەکیان پێ نییە پێشکەشی بکەنو وایان لێهاتووە بەدەست بێ سەروبەرێو سەر لێشێوانێکی زۆرەوە دەناڵێنن ورێژەی ئەوخۆکوژانەی کاری تەقاندنەوە ئەنجام دەدەن گەیشتۆتە سێ یان چوار جار لەرۆژێکدا لەشوێنە جیاجیاکاندا.

ستۆک وتی کەوا توندرەوەکان زۆر بەباشی درک بەوە دەکەن کەگەیشتن بەدیموکراسیەت لەعێراق واتای هاتن بەزەرقاویو ئەوانەی هاوشێوەی ئەون دەبەخشێتو زۆرینەی شێوازەکانی ئەوانو تەواوی ئەو پەیامەی دەیانەوێت بازاری بۆ پەیدا بکەن ڕەت دەکەنەوە.

ستۆک بەردەوام دەبێتو دەڵێت (چونکە ئەوان نایانەوێت بەو شێوەیە بژین کە ئەفغانیەکان لەسایەی بزووتنەوەی تاڵیباندا دەژیان. گەر بێتو دیموکراسیەت لەجیهانی عەرەبدا بڵاو بێتەوە واتای ئەوە نابەخشێت کە دیموکراسیەتێک بێت سەر بە ئەمریکا بێت، بەڵام بەدڵنیاییەوە ژیان هەڵدەبژێرێت نەک خۆ کوشتن. نابێتە کەلتوری مردن پەرستی، بەڵکو دەبێتە کەلتوری ژیان). ستۆک ئاماژە بەبەرگی ژمارەیەکی گۆڤاری (روز الیوسف)ی میسری دەدات کەلەم دواییانەدا دەرچووە کەوێنەی دوو کچە گۆرانیبێژی عەرەبی لەسەرە لەژێر ناونیشانێکی سەرەکی نوسراوە (بەهێز تر لەتوندرەوی).

هیچ گومانێک لەوەدا نییە کەئەوەی ئێستا لەعێراق ڕوودەدات بەخەباتێکی بەهێزو قوڵ لەقەڵەم دەدرێت. هیچ گومانێکیش لەوەدانییە کەوا هێزەکانی میانڕەویو فرەیی سەرکەوتنی هێواش بەدەست دێنێت، بەڵام جەنگەکە هێشتاش کۆتایی نەهاتووە، سوپای ئەمریکییو حکومەتی عێراقی هەڵبژێردراو بەشێوەیەکی دیموکراسی تا ئێستا بەشێوەیەکی سەراپاگیرو ڕەها گۆنترۆڵی تەواویان نەکردووەو گەر بێتو یارمەتی خودی عێراقیەکانی لەگەڵدا نەبێت بۆ دەستەبەرکردنی زەمینەیەکی ئارام لەوڵاتداو تاکو حکومەتی نوێی عێراق ڕێگەیەک نەدۆزێتەوە ئەو سوننانەی زیاتر پراگماتین لەخۆ نەگرێ ئەوا عێراق دیموکراسیەتی سەقامگیر بەخۆوە نابینێت، شەرانگێزەکان هیچ سەرکەوتنێک بەدەست ناهێنن هەروەها خێرخوازەکانیش، بەو جۆرە خۆمان دەخەینە دوریانێکی تەنگی خوێناوی. ■

The NewYork Times

دێوەزمەیەک بە ناوی ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی

پاول هربرت

و.لە فارسییەوە: جوامێر مارابی

پێشەکی:

خەسڵەت و خواستی جیهانی بوون، لە ڕەگ و ڕیشەی سەرمایەدایە. ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی و سندووقی نێونەتەوەیی دراو و بانکی جیهانی، سێ کوچکەکەی گلۆبالیزاسیۆن پێک دێنن. وڵاتانی پێشکەوتووی پیشەسازی دنیا (G8) دەیانەوێ بە یارمەتی ئەم دامەزراوانە سەرمایەکانیان لە چوار گۆشەی ئەم جیهانەدا بخەنە گەڕ. وڵاتانی لە حاڵی گەشە و وڵاتانی جیهانی سێهەم، لەوانە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، لە ناوەندی ئەم ئامانجانەدا ڕاوەستاون. کوردستانیش دەچێتە ناو ئەو چوارچێوەیەوە. هەر بۆیە منیش بە پێی توانا چەند وتارێک کە لە سەر ڕەوورو نەخش و ئاکامەکانی دەسەڵاتداری و هەروەها ئامانجەکانی ئەم دامەزراوانە، لە وڵاتان، بە زمانی فارسی بڵاوکراونەتەوە، وەری دەگێڕمەوە سەر زمانی کوردی. چونکە پێم وایە بۆ پاراستنی بەرژەوەندی خەڵک، پێویستە بە باسینی ناوەڕۆک و ئامانجی ڕاستەقینەی ئەم دامەزراوانە، بەرەو ڕووی ئەم شەپۆلانە ببینەوە.

ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی بە یەکێک لە بە هێزترین دامەزراوە بۆرۆکراتیکەکانی ئەم سەردەمە دەناسرێت. ئەم ڕێکخراوەیە لە ڕێگەی جێ بە جێ کردنی گرێبەستی توند وتۆڵ و ڕێککەوتننامەی جۆرا و جۆرەوە، کۆمەڵێک یاسای بێئەژماری پەسند کردووە و دەوڵەتەکانی ناچار کردووە کە دەبێ ئەو یاسایە ڕەچاو بکەن. ئەم یاسایانە بە قازانجی خاوەن سەروەت و سامانە گەورەکانی جیهان داڕێژراوە و دژی بەها و بنەما دیمۆکراتیکەکانن. ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی بۆ وەلانان و ژێر پێ خستنی بایەخ و بنەما دیمۆکراتیکەکان کە مەترسییان بۆ سەر دامەزراوە و ڕێکخراوە بازرگانیە گەورەکان هەیە، دامەزراوە. ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی لەگەڵ بانکی جیهانی و سندووقی نێونەتەوەیی دراو، سێ گۆشەیەکی نگریسیان پێک هێناوە کە وەکوو دێوەزمەیەکی چاو چنۆک سەروەت و سامانی وڵاتانی هەژار هەڵدەلووشن. ئەم جینایەتە بە پێی ناوەڕۆکی ڕێککەوتننامەیەک کە بە "ڕێککەوتننامەی واشنگتۆن" ناوبانگی دەرکردووە، بەڕێوە دەچێت. بە پێی ئەم ڕێککەوتن نامەیە دەوڵەتەکان و وڵاتانی هەژار دەکەونە داوی هەل و مەرجێکی دژواری ئابوورییەوە و بە دانی جڵەوی کار و بار و کۆنترۆڵی تەواوی شتەکان هەر لە ئاوە و بگرە هەتا خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتیەکان و پزیشکی، بە کەرتی تایبەت_ لە ڕاستیدا بە دامەزراوە و ناوەندە گەورەکانی ئابووری دنیا_ خەڵکی وڵاتەکەی خۆیانیان گیانەسەر کردووە.

"جان ویلیا سوون" کە بۆ یەکەم جار عنوانی "ڕێکەوتن نامەی واشنگتۆن"ی بە کار هێنا دەڵێت: لە ڕوانگەی خەڵکانی دنیاوە، بنەمای دەسەڵات لە ناو ڕێکخراوی بازرگانی جیهانیدا جگە لە بەڕێوە بردنی سیاسەتەکانی نئۆلیبراڵ لە وڵاتانی هەژار و بێ پەناکە بۆ دابین کردنی ژیانی شارۆمەندانی خۆیان پەنا بۆ هەر ڕێگە چارەیەک دەبەن، نییە.

ئەم سیاسەتە بێرەحمانەیە بە گشتی لە لایەن دامەزراوە ماڵییە نێونەتەوەییەکان یان ناوەندە ئابوورییە گەورەکان لە واشنگتۆن، بەڕێوە دەچێت و لە ئاکامدا جگە لە هەژاری و ماڵوێرانی بۆ وڵاتانی ناوبراو هیچ دەسکەوتێکی نەبووە، بڕوا بکەن لە زۆر شوێنی دنیا، خەڵک لە کاتی تف کردنەوەدا ناوی ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی دێنن (واتە هەموو جارێک تف لە ڕێکخراوی بازرگانی جیانی دەکەن).

بەرپرسێکی پێشووی ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی لە وتارێکدا بە ناوی "تۆڕی چریکەکان" لە فایننشاڵ تایمز (٣٠ ئاپریلی ١٩٩٨) دەنووسێت: ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی بۆتە شوێنێک کە دەوڵەتەکان بە شێوەی ژێربەژێر بە دژی خەڵکەکەی خۆیان بڕیار دەر دەکەن. دانی ئیجازە بە ڕێکخراوی نادەوڵەتییەکان (NGO)ان بۆ چوونە ناو ئەم ڕێکخراوەیە، دەتوانێت دەرگاکان بە ڕووی جووتیارانی ئەورووپایی و سەرجەم نەیارانی جیهانی بوون و بازرگانی ئازاد، بکاتەوە و دەبێتە هۆی ئەوەکە ڕاوبۆچوونی تریش لە ناو ئەم ڕێکخراوەیەدا بێتە گۆڕێ.

شەپۆلی پشتیوانی لە ڕێکخراوە نادەوڵەتییەکان و بەشداری خەڵک لە خۆپیشاندانی نارەزایەتی بەربڵاو کە بە دژی جیهانی بوون و بازرگانی ئازاد بەڕێوە دەچێت لە لایەکەوە، نەبوونی پشتیوانی گشتی لە بڕیار و سیاسەتی دەوڵەتەکان لە لایەکیترەوە، نیشانەی شکستی بێ ئەم لاو ئەو لای دەوڵەتەکان لە مەڕ پاراستنی بەرژەوەندی گشتی شارۆمەندانی خۆیان لە بەرابەر دەست درێژیی ڕوو لە گەشەی کۆمپانیا و دامەزراوە فرەنەتەوەییەکانە. بە ڕوونی دەردەکەوێ کۆمەڵانی خەڵک بەو باوەڕە گەیشتوون کە دەسەڵاتدارانیان بەرژەوەندی گشتی دەکەنە قوربانی بەرژەوەندی کۆمپانیا و دامەزراوە فرەنەتەوەییەکان، لەم حاڵەتەدارێک بە پێچەوانەی بەرژەوەندی نەتەوەیی شارۆمەندانی خۆیان هەنگاویان هەڵێناوەتەوە.

ئەم لێکدانەوەیە لە کار کردی دەوڵەت و ڕادەی کاریگەری کۆمپانیا و دامەزراوە فرەنەتەوەییەکان لە سەر داڕشتنی سیاسەتەکانی دەسەڵاتدارانی ئەم دەوڵەتانە، بووەتە هۆی ئەوە کە تەنانەت لە زۆربەی ئەو وڵاتانە کە بە ڕواڵەت دیمۆکراتیکن، هەڵبژاردنەکان ڕەنگ و بۆی نادیمۆکراتیک بە خۆیانەوە بگرن. کۆمەڵانی خەڵک لەم وڵاتانە لەسەر ئەو باوەڕەن کە هەرچەندویست و داخوازی دەسەڵاتدارانی سیاسی و ملهوڕان ئاکامی هەڵبژاردنەکان -وەکوو وڵاتانی جیهانی سێهەم- دیاری ناکات، بەڵام بە پێی سەمپاتی و خواستی ڕێکخراو و کۆمپانیا فرەنەتەوەییەکان لە پێش دا دیاری کراوە. بەمجۆرە جێگای سەر سوڕمان نییە کە ڕێژەی بەشداری لە هەڵبژاردنەکان هەرجارە لە جاری پێشووتر کەمتر دەبێت.

بریکارانی مافەکانی مرۆڤ و نەیارانی جیهانی کردن لە لایەک و لایەنگرانی ژینگە لە لایەکی ترەوە، لە ڕوونکردنەوەی هۆی دژایەتی خۆیان، ئاماژە بە خاڵێکی زۆر باش دەکەن: هیچ کام لە یاساکانی پەیوەندی دار بە ژینگە و پاک و خاوێنی و ئاسایشی خۆراک و ...هتد، کە لەگەڵ ڕادەی دەست ڕۆیشتوویی کۆمپانیا فرەنەتەوەییەکان ناتەبا بێت، لە لایەن ئەم ڕێکخراوەیەوە پەسند نەکراون. ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی هۆی پەسند نەکردنی ئەم یاسایانەی بە ناکۆک بوون لەگەڵ "بازرگانی ئازاد" ناو بردووە. "لوری والاش و مایکل اسفورزا" نووسەرانی کتێبی "ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی: ٥ ساڵ بەرەنگاری لە بەرابەر جیهانی کردن لە ژێر کاریگەری کۆمپانیا گەورە و فرەنەتەوەییەکان" لە دەسپێکدا ئامانجی خۆی لە نووسینی ئەو کتێبە ئاوا باس دەکات: ئامانجی ئێمە پێکهێنانی گۆڕانکاری جیددی لە پرۆسەی مەترسیداری ئێستایە. پرۆسەیەک کە هەر لە سەرەتای دەست پێکردنەوە بووە هۆی ئەوە کە ڕەوتی بڕیاردان لە حاڵەتی دیمۆکراتیک بوونی پێشووی بە لارێدا بڕوات و بە کردەوە و بە پێچەوانەی خواستی خۆی کەوتە ژێر کاریگەری کردەوەی کۆمپانیا فرەنەتەوەییەکانەوە. خاڵی جێگای سەرنج لەم تەنزەدا ئەوەیە کە وڵاتە یەکگرتووەکان کە خاوەن یەکێک لە شەفافترین ڕەوشتەکانی بڕیاردان و سیاسەتگوزارییە، بووەتە پێشەنگی ڕەوتێک کە دامەزراوە دیمۆکراتیکەکان و میکانیزمەکانی خەڵکی لە بەشداری کردن لەم پرۆسەیەدا بێ بەش کردووە. اسفورزا لە بەشێکیتری ئەم کتێبەدا دەنووسێت: ئامانجی سەرەکی ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی دابین کردنی بەرژەوەندی کۆمپانیا فرەنەتەوەییەکانە لە تەواوی بوارەکاندا. "ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی مەبەستیەتی هەر شتێک تەنانەت ئەگەر خۆی لە خۆیدا ئێمکانی سات و سەودای نەبێت، بیکات بە شمەکێک کە بتوانرێت سات و سەودای پێوە بکرێت. هەتا بەم جۆرە خاوەنداریتی کۆمپانیا و دامەزراوە فرەنەتەوەییەکانی بە سەردا بسەپێ" "اسفورزا" بۆ ڕاست و دروست نیشان دانی ئەم پڕووپاگەندەیەی خۆی نموونەیەک لەو شتانە کە لە هێندستان ڕووی داوە باس دەکات: چەند سەدەیەک بووکە خەڵکی ئەو ناوچەیە لە شیلەی هەندێک دار وەکوو دەرمانی سوننەتی کەڵکیان وەر دەگرت، دوای دەرکەوتنی خەسڵەتە دەرمانییەکانی بۆ درەختانە لە لایەن کۆمپانیایەکی ئەمریکایی، ئەم کۆمپانیایە هاوڕێ لەگەڵ کۆمپانیا فرەنەتەوەییەکانیتر خێرا مافی بەرهەمهێنانی هەر جۆرە دەرمانێک لەو درەختانەیان کرد بە ناوی خۆیان. بەمجۆرە خەڵکی ئەو ناوچەیە کە دەمێک ساڵ بوو لە خەسڵەتی دەرمانی شیلەی ئەو درەختانە ئاگادار بوون و بۆ چارەسەر کردنی نەخۆشییەکانیان بە کاریان دەهێنا، مافی کەڵک وەرگرتن لە زانستی باوکانیان لێ زەوت کرا. چونکە ئەمریکاییەکان زانست و زانیاری باوکانی ئەوانیان کرد بووە ناوی خۆیانەوە. لە ناو پێکهاتەی سیاسی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کە بە گشتی لە ژێر کاریگەری دوو حیزبی سیاسی، واتە حیزبی دیمۆکرات و کۆماری خوازەکاندایە، تاقە نەیارێکی ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی بەدی ناکرێت. حیزبی کۆماری خوازکە بۆ پاراستن و بە هێز بوونی نەتەوەیی ویلایەتە یەکگرتووەکان بە پەرۆشە و دیمۆکراتەکانیش بە شێوەی سوننەتی بە پشتیوانی کرێکاران و داکۆکیکاری مافی مرۆڤ دێتە ئەژمار. ئاوایە کە هەڵوێستی توند و دژایەتی ئەم حیزبە لە بەرابەر ڕێکخراوی بازرگانی جیهانیدا و "ڕێککەوتننامەی بازرگانی ئازادی ئەمریکای باکوور (Nafta)" شتێکی سروشتییە بەڵام بۆچی هەتا ئێستا شتی وا ڕووی نەداوە و هیچ کات تەنانەت دژایەتیەکی ئەم دوو حیزبەمان (هەرچەندکەمیش بوو بێت) لەگەڵ ڕەوتی جیهانی کردن و پەرەپێدان بە دەسەڵاتی ڕێکخراوی بازرگانیمان نەبینیوە؟

لە هەل و مەرجێکی ئاوادا ڕوونە کە تەنانەت هەڵبژاردنەکانی سەرۆک کۆماری یان کۆنگرە و سنای ئەمریکایش لە گۆڕانکای ڕوانگەی ئەم وڵاتە لە مەڕ ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی و سیاسەتگوزارییەکانی ئەو ڕێکخراوەیە، کاریگەری نییە. بۆ ڕوون بوونەوەی هەرچی زیاتری ئەم باسە، گازینۆیەک لە بەرچاو بگرین کە کەسانێکی زۆر تێدا خەریک یاری قومارن. هەست دەکەیت لە ئاکامدا کێ سەر دەکەوێ؟ وەڵام سادەیە. خاوەن گازینۆکە سەرکەوتنی نیهایی لە تەواوی یارییەکان و قومارەکاندا بە دەست دەهێنێت. چونکە تەواوی یاساکانی ئەو گازینۆیەی بە قازانجی خۆی داڕشتووە و هەر لە سەرەتاوە و بە بێ بوونی یاریچییەکان لە ناو ساحەکە، ئەوان ناچار دەکات کە ئەو یاسایە کە بە شێوەیەکی یەک لایەنە داڕێژراوە، قبووڵ بکەن.

ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی بە شێوەی ئەو نموویەی کە باس کرا بە داڕشتنی تەواوی یاسا و ڕێسایەک بە قازانجی خۆی_بە کردەوە خاوەنانی پیشەسازی و کۆمپانیا فرەنەتەوەییەکان_ هەر لە سەرەتای بەشدار بوونیانەوە، تەواوی ئەندامانیان وادار دەکەن کە مەرجەکانیان قبووڵ بکەن، ئەو مەرجانەکە هێندەش بێ لایەن نییە. لەم هەل و مەرجەدا نەیارانی جیهانی کردن لەگەڵ ئەم پرسیارە ڕووبەڕوو دەبنەوە کە دەبێ چ بکەن؟ بۆ کۆتایی هێنان بە دەسەڵاتی ڕوو لە گەشەی دێوەزمەی "بازرگانی جیهانی" و ڕزگاری ئینسان لە دەست کۆمپانیا و دامەزراوە تاڵانکەرە نێونەتەوەییەکان، چ ڕێگە چارەیەک بگرنە بەر؟ شارۆمەندانی جیهان_ ئەوانەکە نەیاری ڕەوتی پڕ لە هەڵاوردن و لایەنداریتی جیهانی کرنن_ ڕێگەی جۆرا و جۆریان تاقی کردۆتەوە. زۆر حیزبی سیاسی بۆ دژایەتی لەگەڵ ئەم ڕەوتە دروست بوون، دامەزراوەی مەزهەبی یان کۆمەڵایەتی جۆرا و جۆر ئاڵای دژایەتی خۆیانیان لەگەڵ جیهانی کردن هەڵکردووە، بەڵام لە ئاکامدا یان شکستیان خواردووە و خراونەتە لاوە، یان کەوتوونەتە داوی بەرژەوەندی ئابووری و بەهرەمەند بوون لەو سفرەو خوانەی کە کۆمپانیا فرەنەتەوەییەکان بۆ بێدەنگ کردنی دەنگە نەیارەکان لە پێشیاندا بڵاویان کردۆتەوە.

ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی بۆتە سیمبۆلی هەوڵدان بۆ لە ناوبردنی بایەخ و بنەما دیمۆکراتیکەکان. بۆ بەرانبەرکێ لەگەڵی یەک ڕێگە هەیە، ڕێکخستنی بزووتنەوەیەکی گشت گر، خەڵکی و دیمۆکراتیک بە بێ دەست تێوەردانی حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکان. بزووتنەوەیەک کە پێکهاتووە لەو کەسانە کە بە بێ لایەنگری سیاسی یان بەرژەوەندی ئابووری، خۆیان بۆ ئاکامەکانی خەبات لەگەڵ دامەزراوە بە هێزەکانی وەک کۆمپانیا فرەنەتەوەییەکان ئامادە کردووە. کەسانێک کە لە دانی مۆرکی تێرۆریزم و بە ناو بردنیان وەکوو نەیارانی ئازادی و هەزاران مۆرکی تر، سڵ ناکەن وکات و ساتی خۆیان بۆ بووژانەوەی بایەخە دیموکراتیەکان کە لە سێبەری دەسەڵاتی ڕێکخراوە فرەنەتەوەییەکاندا وردە وردە کاڵ بوونەتەوە و لە بیر کراون، تەرخان کردووە. ■

ڕۆژی ئاهەنگی ئەورووپاو مەرگی هیوایەکی تورکیە

داهێن هاشم

ستراتیژی هاوکاری نێوان وڵاتان یان ململانێکان کەوڵاتان سەرەنجامی لەبەرچاوگرتنی بەرژەوەندییە نەتەوەییەکان پێی دەگەن، لەدوای جەنگی جیهانی دووەم بەهۆی لاوازبوونی وڵاتانی ئەورووپا، لەبەکارهێنانی هێزی سەربازییەوە گۆڕا بۆ پشت بەستن بەئاڵوگۆڕی ئابوری لەنێوان وڵاتەکان وەک هۆکارێک بۆ چارەسەرکردنی گرفتەکان، لەدوای جەنگ بەهۆی مەترسی دوبارەبونەوەی شەڕێکی ماڵ وێرانکەر، زۆرێک لەهاوپەیمانی نێودەوڵەتیو هەرێمی دروست بوون، لەئاستی نێو دەوڵەتیدا، نەتەوە یەکگرتوەکان، بەهۆی هەرەس هێنانی (کۆمەڵەی گەلان) دروست بووکەبوە هۆیەک بۆ بەرقەرارکردنی ئاشتی لەجیهاندا و تائێستاش ڕۆڵێکی تاڕادەیەک باشی هەیە لەپاراستنی جیهان لەدووبارەبونەوەی شەڕو چاودێری پاراستنی مافەکانی مرۆڤو هاوکاریو نەهێشتنی هەژاری لەوڵاتانی دواکەوتودا.

لەئاستی هەرێمیشدا چەندین هاوپەیمانی سەربازیو سیاسیو ئابوری لەدوای جەنگ دروست بوون، لەوانە یەکێتی ئەوروپا کە (ڕۆبیرشۆمان)ی وەزیری دەرەوەی فەرەنسا لە ٩ی ئایاری ١٩٥٠ پێشنیاریکرد کەپیشەسازی خەڵوزو پۆڵای ئەوروپا یەکبخرێت، باشترین هەنگاویش بۆ ئەم یەکێتیە نەمانی دووبەرەکی بەهێزی نێوان ئەڵمانیاو فەرەنسایە، بۆیە هەر لەو ساڵەدا پرۆژەی (شومان) کارییێکرا، دواتریش لەساڵی ١٩٥٨ بازاڕی ئەوروپای هاوبەش لەنێوان (فەرەنسا، ئەڵمانیا، ئیتالیا و بەلجیکا و هۆڵەنداو لۆکسمبورگ) هاتەبون، ئەم یەکێتییە هانی وڵاتانی هاوبەشیدا کە لەبواری ڕوناکبیریو هاوکاری لەسەر ئاستی تاکەکان باشتر لێک نزیک بنەوەو هاوکاری زۆری نێوان حکومەتەکان، گەیشتە ئەو ڕادەیەی ڕێکخراوێکی ئەوروپی بۆ پاراستنی بەرژەوەندیەکانی وڵاتانی لێکەوتەوە.

لەمێژووی دامەزراندنیەوە (یەکێتی ئەوروپا) تاکو ئەمڕۆ (٢٥) وڵاتی لەزەریای ئەتڵەسی تا بەلتیق لەخۆگرتووە، چونە ریزی یەکێتی ئەوروپا وەک چۆن ئەمڕۆ بۆ گەلێ وڵاتی (خۆویست) کارێکی سەختە، لەنیو سەدەی ڕابردوشدا بۆ ئەو وڵاتانەی ئەمڕۆ ئەندامن کارێکی ئاسان نەبووە، بەریتانیا ساڵی ١٩٦١ داوای خۆی بۆ بونە ئەندام پێشکەشکرد، بەڵام لەو ساڵانەدا بەهۆی لاوازی (پاوەندی) ئینگلیزیو هەندێک هۆکاریتر داواکەی ڕەتکرایەوە تا سەرەنجام دوای تێپەڕبونی زیاتر لە دە ساڵ بەریتانیاش بوو بەئەندام و ژمارەی ئەندامانی لەساڵی ١٩٧٢ بوو بەنۆ ئەندام.

ئێستا یەکێتی ئەوروپا لەبواری ئابوریدا، بە بەهێزترین یەکێتی هەرێمی دادەنرێت کەتوانیویەتی بایەخی زۆری خۆی دەربخات.

پرسیارێک کەدوای زیاتر لە ٥٠ ساڵی تەمەنی ئەم ڕێکخراوە دەکرێت ئایە یەکێتیەکە تاچەند کاریگەری لەسەر سیاسەتی نێودەوڵەتی هەیە؟

دیارە بەهۆی جیاوازی لەسیاسەتی دەرەوەو دەستوری ناوخۆی وڵاتەکانیان، تائێستا نەتوانراوە ڕۆڵێکی ئەوتۆ بدرێت بەم یەکێتییە کەوەک (قطبیکی) سیاسی دەولی دەربکەوێت یان ڕاستەوخۆ بێتە نێو گەمە سیاسیەکانی جیهان.

هەرچەندە بەم دواییە لەکێشەی چەکی ئەتۆمی لەگەڵ ئێران یەکێتی ناوبراو دەیەوێت گفتوگۆ لەگەڵ ئێرانیەکان بکات بۆ دۆزینەوەی ڕێگا چارەیەک بۆ نەمانی کێشەی نێوان ئێرانو کۆمەڵگەکانی نێو دەوڵەتی. جگە لەم جۆرە کارانەی ناڕاستەوخۆش کاریکردۆتە سەر سیاسەتی هەندێ وڵاتی دەوروبەر کەباشترین نمونەیان کۆماری تورکیایە.

تورکیا لەشەستەکانی سەدەی ڕابردووەوە، لەهەوڵی بەدەستهێنانی هەڵبژاردنیەتی بۆ بونە ئەندام لەیەکێتی ئەوروپا، تائێستا ئەم هیوایە گەورەیەی نەهاتۆتەدی، هۆکارەکانی وەرنەگرتنی تورکیا لەم یەکیەتیەدا فرە زۆرن لەوانە نەبوونی دیموکراسی و ئازادیو پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤو چەوساندنەوەی نەتەوەیی و قەدەغەکردنی زمانی کوردییە، جگە لەمەش توانای ئابوری سنورداری تورکیەیە.

ئێستا تەواوی ئەم هۆکارانەی ئاماژەمان بۆ کردن وەزۆرتریش لەوە، ئەگەری ئەوە هەیە تورکیا بتوانێت لەپێناو هێنانەدی خەونە دێرینەکەی چارەسەرییان بکات، وەک لەسیاسەتی ئەم ساڵانەی دوایدا دەریدەخات. کە تاڕادەیەک ئازادی مافی مرۆڤی دەستەبەرکردووە، وە لەدوای هەڵوێستیشدا، تورکیا وەک ڕێزلێنانێک بۆ بڕیاری دادگای مافەکانی مرۆڤی ئەوروپا لە ٢٠٠٥/٥/١٢ سەبارەت بەبڕیاری دادگای وڵاتەکەی، لەسەر سەرکردەی پارتی کرێکارانی کوردستان، ناچاربوو پێداچونەوە بەبڕیارەکەدا بکات.

بەڵام گرفتەکە بۆ تورکیە لەوە گەورەترە کە لەم ساڵانەداو بەئاسانی بچێتە نێو ئەم یەکێتییەوە.

لەم بارەیەوە، لەدوا ڕاپرسی کە لەنێو هاوڵاتیانی ئەوروپی دا کراوە ٪٤٥ی خەڵک دەنگیان بۆ بونە ئەندامی ئەو وڵاتە داوە، لەکاتێکدا ٪٥٥ خەڵک دەنگیان بۆ بونە ئەندامی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئەوروپا داوە بۆ بونە ئەندامی یەکێتییەکە. لەبەرئەوەی ئەوروپای مەسیحی پێی قبوڵ نیە تورکیا ببێتە بەشێک لێی.

هەر لەم بارەیەوە، ڕاوێژکاری ئەڵمانی کۆچکردوو (ڤیلی برانت) باسی (کۆسپی ئاینی) دەکات بۆ بونە ئەندامی تورکیە هەروەها سەرۆکی پێشووی کۆنسوڵداری ئەوروپای (جاک دیلۆر) ئاماژە بۆ (ئەوروپای مەسیحی) دەکات.

جان فرانسو دینیۆ، وەزیری پێشووی فەرەنسا دەڵێ:-

:لەوکاتەوە تورکەکان ئەستەموڵیان فەتح کرد، ئەوروپا بووە زاراوەیەکی سیاسی وێڕای تێپەڕبونی ٥٤١ ساڵیش هێشتا تورکەکان لەناو ئەوروپادا مایەی قبوڵکردن نین.

سامۆئیل هانتینگۆن تورکیا بەوڵاتێکی (لێک ترازاو) و جیابوەوە وەسف دەکات و پێی وایە کەسەرباری هەوڵی نوخبەی حکومی ئەم وڵاتە بۆ گەیشتن بەرۆژئاوا، داب و نەریت و کەلتوری تورکیا لەبنەڕەتەوە نارۆژئاواییە.

لەدوا هەڵوێستی فەرەنساش (جاک شیراک)ی سەرۆک وەزیرانی دەڵێ (تورکەکان ڕیبازێکی جیایان لەگەڵ ئەوروپیەکاندا هەیە) گرنگ نیە کەتورکیە ئەوروپاییە یا موسڵمان، بەڵکو گرنگ ئەوەیە ئەنقەرە ئەوە بکات وا پێویستە بۆئەوەی زۆرتر ببێتە ئەوروپایی، چونکە ژیانو بایەخی تورکیا لەگەڵ ئەوروپادا، جیایە.

ئێستا لەبەردەم هەموو ئەم گرفتانەدا تورکیا ڕێگایەک بۆ هێنانەدی هیوا گەورەکەی نادۆزێتەوە، لەکاتێکدا ئەوروپاییەکان یادی پەنجاو پێنج ساڵ لەهاوپەیمانییە بەهێزو پڕ لەبایەخەکەیان کردەوە. ■

سەرچاوە: ١- السیاسة الدولیة المعاصرة. ٢- تاریخ اوروبا المعاصر.

٣- تورکیا لەسەردەمی گۆڕاندا

laparakan.qxd 5/22/2005 11:51 AM Page 11

کۆمەڵەی هونەرەجوانەکانی کورد بەشکاندنی پەیکەری (حەسەن زیرەک)ی نەمر، دڵی هەزاران کەستان شکاند

نوسینی: بەهار مستەفا

هونەری گۆرانیو مۆسیقا لەناو کۆمەڵی کوردەواریدا تائەندازەیەکی زۆرباش بوونەتە پێناسەو ڕێبازی کۆمەڵی کوردی لەناو گەلانی دراوسێو بگرە لەناو رۆژهەڵاتی ناوەراستیشدا، ئاوازو گۆرانیو مۆسیقای کوردی کاریگەری بۆسەر گەلانی دەرودراوسێ هەبووە؛ دیارە ئەمەش بۆ ئازایەتی ئەو هونەرمەندە رەسەنە کوردانە دەگەرێتەوە کەلەرابردوودا توانیویانە دەیانو سەدان گۆرانی جوانو رەسەن تۆمار بکەن وەک گەنجینەیەک بەجێی

حەسەن زیرەک سەدان هەزار پەیکەری نوێ بۆ خۆی دروست دەکاتەوە کەچی بەداخەوە هونەرمەندانێک نەک ناتوانن پەیکەر بۆ خۆیان دروست بکەن، بەڵکو پەیکەری کەسانی تریش دەشکێننو دەڕوخێنن

بهێڵن. لەو هونەرمەندانەش (حەسەن زیرەک، سەید عەلی ئەسغەر، عەلی مەردان، تایەر تۆفیق.. هتد). بۆیە بێ دوو دڵی بەرای پسپۆرانی مۆسیقا حەسەن زیرەک رەسەنترین دەنگی میللی کورد بووەو پاراوترین زمانی گۆرانی وتنی بەکارهێناوەو سەدان گۆرانیو ئاوازی لەفەوتان رزگار کردووەو ئێستا بۆ ئێمە ماونەتەوە لەهەمووشی سەرسورهێنەرتر زیاتر لە(٣٠) ساڵ لەکۆچی دوایی ئەو هونەرمەندە بلیمەتە گۆرانیەکانی بەردەوام لێدەدرێتو کۆن نابن، دەتوانم بڵێم گۆرانیەکانی حەسەن زیرەک ئەفسونێکی سەیری تێدایە بەوەی کەپسپۆرانی گۆرانیو مۆسیقا شایەتی ئەم بۆچونەم دەدەنو گۆرانیەکانی ئەم هونەرمەندە بۆتە هەوێنی سەدان ئاوازی تورکیو فارسیو ئەو میللەتانەی بەسەر کوردا باڵا دەستن کەچی لەئاستی زیرەکدا دەستەمۆن، ئەوەتا کەسێکی وەک ئیبراهیم تاتلسس بەئاوازی حەسەن زیرەک، بەڵام بەهۆنراوەیەکی تورکی پەرە بەهونەرمەندێتیان دەدەن کەچی زۆر بەداخەوە گەلی کورد نەک ئەم راستیەی فەرامۆشکردووە، بگرە زۆرجار خەمساردیو بێڕێزی بەرامبەر هونەرمەندە گەورەکانی خۆی نواندووە، ئەوەش چەرمەسەرییەکی ترە بەرامبەر بەو هونەرمەندە گەورانەی گەلەکەمان کەلەلایەن هەندێ لە هونەرمەندانەوە روودەدات کەلەلوت بەرزیو لەخۆبایی بوونیانەوە سەرچاوەی گرتووە، ئەوەتا هونەرمەندێکی لاوی کورد بەناوی سەردار خدر لەسەر ئەرکی خۆی پەیکەرێک بۆ هونەرمەندێکی وەک حەسەن زیرەک دروست دەکات لەبەردەم بینای کۆمەڵە، کەدەبوایە کۆمەڵەی هونەرەجوانەکان خۆیان ئەوکارەیان بکردایە، کەچی چەند هونەرمەندێک بریاری تێکشاندنی ئەو پەیکەرە دەدەن بەبێ ئەوەی هیچ حسابێک بۆ شعوری ئەو سەدان، هەزاران جەماوەروگوێگرانی حەسەن زیرەک بکەن لەبەرخاتری تازەکردنەوەی بینای کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان پەیکەری زیرەکی هونەرمەند تێک دەدەن، هەر هیچ نەبوایە پرسو رایەکیان بەخاوەنی دروستکەری پەیکەرەکە بکردایە تاکو پەیکەرەکەی ببردایە شوێنێکی تر لەم شارە گەورەیە جێگەی پەیکەرێکی ئەو زاتە گەورەیە نەدەبووەوە کەجێگەی لەدڵی زۆرینەی خەڵکدا هەیە؟!نەدەبوو ئەوپەیکەرە بەو شێوەیە بشکێنرایە لە کاتژمێر (٦)ی بەرەبەیاندا کەیەکەم ئیشیان شکاندنی پەیکەرەکەی زیرەک بوو، هونەرمەندێکی ئاوا گەورە شایستەی ئەوە نەبوو کەئاوا بەپاچو خاکەناز بشکێندرێت؟!

ئەگەر بینای کۆمەڵەی هونەرەجوانەکان کۆنو ناشرین بووبوو زیرەکی نەمر بەپێچەوانەوە تا دەهات خەڵکی رۆژ بەرۆژ نهێنیەکانی ئەم کەڵە هونەرمەندەیان بۆ دەردەکەوتو بەرهەمو گۆرانیەکانیان لا تازەترو گەورەتر دەبوو، بۆیە ئەم کردەوەیە دڵی خەڵکانێکی زۆری پەست کرد، تەنها پرسیارێک لەبەرپرسانی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان دەکەم، ئایا تێکدانی پەیکەری حەسەن زیرەک بەڵگەیەک نییە کەتەنانەت لەسەرەتاکانی دانانی پەیکەرەکە لەبەردەم بیناکەتان بەدڵتان نەبووە لەروودامابوونو ناچار بوون؟! دەنا دەبوو هونەرمەندانی کۆمەڵ هونەرمەندە گەورەکانی کورد، ئەو راستیە لەبیر خۆتان نەبەنەوە کە حەسەن زیرەک چی بۆ گەلەکەتان بەجێهێشتووە، ئەگەر دەتانەوێت سەنگی خۆتان لەبەرامبەر حەسەن زیرەکدا بۆ دەربکەوێت، داواتان لێدەکەم هەمووتان لەتای تەرازوویەک بن حەسەن زیرەکیش لە تاکەی تری جا بەیەکەوە دەچینە ناو جەماوەر بزانین کام لاتان زیاتر جەماوەرو عاشقتان هەیە، کام تەرازوویان قورسترو سەنگینترە لەمێژووی کوردیدا، بمبەخشن ئەی هونەرمەندە گەورەکان بریاری روخاندنی پەیکەری حەسەن زیرەک نەک تەنها دڵمانی بریندارکرد بۆ حەسەن زیرەک، بەڵکو بۆ ئێوەش! چونکە دڵنیا بن نەوەکانی دوایی ئێوەش بەهەمان شێوە رێزتان لێدەگرن! دواجار تەنها یەک نهێنی دڵسۆزانە بۆ ئەو هونەرمەندانە دەدرکێنم ئەویش ئەوەیە کە ئێوە پەیکەری زیرەکتان روخاند، کەسانێکیش ناهێڵن گۆرانیەکانی لەتەلەفیزیۆنو رادیۆکان لێبدرێت، چونکە رقێکی تاریکیان لەدڵدایە بەرامبەر بەم هونەرمەندە خۆشەویستەو دەیانەوێت زیرەکێکی نەمر بمرێنن یان پەیکەری زیرەک بروخێنن، دڵنیا بن ئەو پەیکەرانەی کەلەدڵی هەزاران کەسدا حەسەن زیرەکی گەورە بۆ خۆی دروستیکردووە هەرگیزاو هەرگیز ناروخێتو هەموو بەهارانێک حەسەن زیرەک سەدان هەزار پەیکەری نوێ بۆ خۆی دروست دەکاتەوە کەچی بەداخەوە هونەرمەندانێک نەک ناتوانن پەیکەر بۆ خۆیان دروست بکەن، بەڵکو پەیکەری کەسانی تریش دەشکێننو دەروخێنن، ئەمەش خەمێکی ترە بۆ گیانی حەسەن زیرەکو بنەماڵەکەیو گەلی کوردیش، بۆیە بەرلەپیرۆزباییکردن لەبیناکەتان، ئەم نوسینەم کردە دیاریتان.■

پەیکەری هونەرمەندحەسەن زیرەک بەر لەشکاندن

شوێن کاری شکاندنی پەیکەری هونەرمەند حەسەن زیرەک پاش شکاندنی

مۆزیک ژەنە ناودارەکانی جیهان

گاسبار سبونتینی

(١٧٧٤-١٨٥١)

ئا/باران

دانەرێکی ئیتاڵییە، لەساڵی ١٧٧٤ لەماگولاتی نزیک ئەنکونا لەدایک بوە، سەرەتای چوونە نێو دونیای هونەری، لای هەردوو مامۆستا سالاو تریتو لەکۆنسرفاتواری دیلا بییتا دی تۆرشینی لەناپۆلی دەست پێ دەکات.

بەر لەهەڵگیرساندنی شۆرش لەساڵی ١٧٩٨ لەناپۆلی چەندین ئۆپێرای کۆمیدی پێشکەش بەبینەرانی خۆی دەکات. لەساڵی ١٨٠٣ لەشاری پاریسی فەرەنسا دەگیرسێتەوە. هەر لێرەشەوە چەندین بەرهەمی ئۆپێرای کۆمیدی پێشکەش دەکات. بەڵام بەداخەوە، ئەوبەرهەمانە، سەرکەوتنی زۆر گەورەیان بەدەست نەهێنا. تەنها ئۆپێرای (فستالیە) نەبێت، کەلەساڵی ١٨٠٧ ناوبانگێکی بێوێنەی بۆ خۆی بەدەست هێنا. هەر لێرەشەوە، دوابەدوای ئەو بەرهەمە لەهەموو فەرەنسادا، بوو بەهونەرمەندێکی ئێجگار ناودار.

ئەمەیش بوو بەمایەی ئەوەی ببێت بەدانەرێکی تایبەتی ئیمپراتۆریەتی جوزیف پوناپارت لەساڵی ١٨٠٩ بەرهەمێکی ئۆپێرای تر پێشکەش دەکات. کەوا پێدەچێت یەکێک بێت لەگەورەترین بەرهەمەکانی بەناوی (فرناند کورتیز) ساڵی ١٨١٠ دەبێتە سەرپەرشتیارو سەرۆکی ئۆرکسترای شانۆی ئیمپراتۆری. هەر لەساڵی ٨١١ بۆ یەکەمین جار لەپاریسدا، نوسخەی ئەسڵی ئۆپێرای دون جوفانی موزارت پێشکەش دەکات. دوای ژێرکەوتنی ناپلیۆن پوناپارت، بەناچاری پاریس جێدەهێڵێتو ئەمجارە، لەبەرلین دەگیرسێتەوە.

لەساڵی ١٨٢٠ دەبێت بەسەرۆکی ئۆرکستراو هەروەها سەرپەرشتیاری گشتی موزیکی کۆشکی فردریک گلیومی سێهەم. لەسەرەتا، ئامێزێکی جەماوەری ئێجگار فراوانی بەروودا دەکرێتەوە، بەڵام وردەوردە، بەرهەمە ئۆپێراییەکان، روناکی جارانی نامێنێت. بەتایبەتیش دوای ئەوەی فیبر لەساڵی ١٨٢١دا یەکەمین بەرهەمی ئۆپێرای خۆی پێشکەش دەکات. دوابەدوای ئەوهەموو روداوانەی، ساڵی ١٨٤٨ دەگەرێتەوە بۆ ئیتاڵیا، لەیەکەم شوێنی لەدایک بوونی دەمێنێتەوە تاساڵی ١٨٥١، کەهەر لەو ساڵەدا بۆ دواجار ماڵئاوایی لەدونیای پڕ لەسیحرو جوانی هونەر دەکات. گاسبار هەر لەسەرەتای سەدەی نۆزدەهەمدا، کاریگەرییەکی گەورەی لەسەر شانۆی لیریکی فەرەنسی دەبێت، ئەمەیش زیاتر رەنگدانەوەو کاریگەری خوێندنگەی ئەڵمانیو بەتایبەتیش فاگنەری گەورە موزیکی لەسەر دەبێت. چونکە زۆر گرنگی بەتابلۆگەورەکانی شانۆی فاگنەر دەداو بەتایبەتیش چۆنیەتی بەرجەستەکردنی جوقاتە گەورەکان لەگەڵ ئامێرە ریتمیەکان.

بەرهەمەکانی: یەک ئۆپێرای زۆر گەورە (Grand opera)

سیانزە بەرهەمی ئۆپێرای ئیتاڵی کۆمیدی.

سێ ئۆپێرای کۆمیدی فەرەنسی.

پێنج ئۆپێرای ئەڵمانی.■

مۆزەخانەی هاوچەرخی نیشتمانی دنیایەک لەخەون و بەواقیع کردن

ئا/ژیار

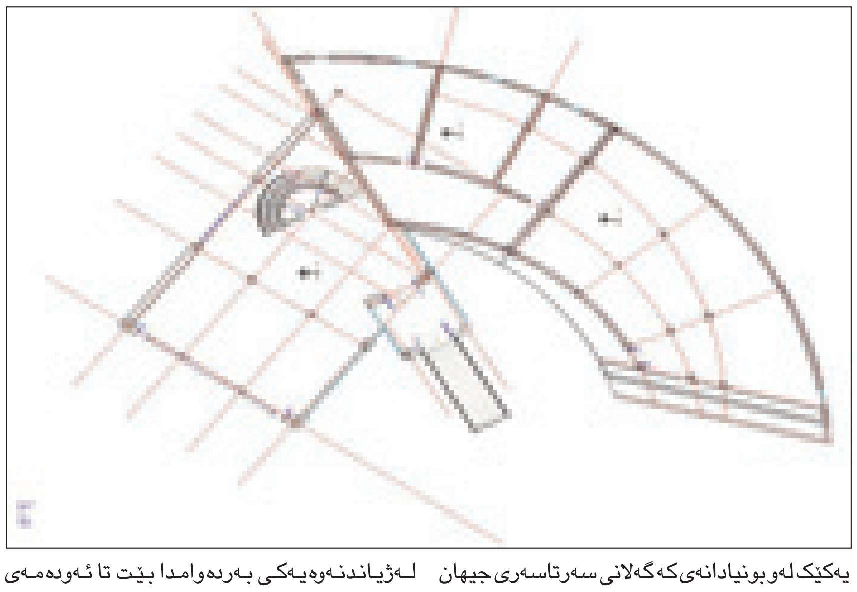

یەکێک لەو بونیادانەی کە گەلانی سەرتاسەری جیهان شانازی پێوە دەکەن گەشەسەندوویی ونیشاندانی ئەو لایەنە هونەری و ئەدەبیەیە کە کاری رەسەنایەتی ئەو گەلەی لەخۆگرتووەو بۆتە مۆرکی ئەو نەتەوەیە کە دواتر دەبێتە هۆکاری ناسینی ئەو نەتەوەیە بە گشت جیهان ، دیارە هەر ئەوەش بۆتە هۆکار بۆ ئەوەی کە هونەرمەندانی کوردستانیش بەگرنگییەوە بڕواننە ئەو لایەنەو باشترین نموونەش ئەوەیە کە هونەرمەندی شێوەکار (رێبوار سەعید) کە چەندین ساڵە دامەزراندنی مۆزەخانەیەکی هاوچەرخ بۆتە خەونی و بەشێوەیەکی گشتی تواناو گشت پەیوەندییەکانی خۆی و رێکخراوی باڵندەباران هۆکاربوون بۆ ئەوەی ئەو بیرۆکە بەبەردەوامی لەژیاندنەوەیەکی بەردەوامدا بێت تا ئەودەمەی هونەرمەند (رێبوار سەعید) بەهاوکاری وەزارەتی رۆشنبیری و رێکخراوی باڵندەباران بیرۆکەی دامەزراندنی پڕۆژەی مۆزەخانەی هاوچەرخ لەخەونەوە بکەنە واقیع پڕۆژەکە کە رووبەرەکەی ٣٨٦٤مەتر دووجایەو بڕی ٢ ملیۆن دۆلار بۆ ئەنجامدانی پڕۆژەکە دابینکراوەو پڕۆژەکە لەلایەن کۆمپانیای (خالید)ەوە ئەنجام دەدرێت و بڕیارە لەماوەی ساڵێکدا تەواو ببێت، ئیمزاکردنی گرێبەستی پڕۆژەکە لەنێوان کۆمپانیای (خالید)و وەزارەتی رۆشنبیری رۆژی ٢٠٠٥/٥/٤لەهۆڵی سلێمانی پالاس بەئامادەبوونی بەڕێز (فەتاح زاخۆیی) وەزیری رۆشنبیری و هونەرمەند (رێبوار سەعید)ی خاوەن بیرۆکەی پڕۆژەکەو لێپرسراوی کۆمپانیای خالیدو ئەندازیار (کاروان تەیب) ئەندازیاری پڕۆژەکەو (هەڵگورد عەبدولوەهاب) بەڕێوەبەری گشتی راگەیاندنی وەزارەتی رۆشنبیری و هونەرمەندان (رێبوار خالید، وەهبی رەسوڵ) ئامادەی ئیمزاکردنی گرێبەستەکە بوون.

بیناکە لەسێ نهۆم و گەنجینەیەک پێکهاتووە کە گەنجینەکە٣٠٠مەتر دووجایە.

نهۆمی ژێرزەمینی:

ئەم نهۆمە ١١٥٠ مەتر دووجایەو پێکهاتووە لەدوو هۆڵی پیشانگەی گەورە کە لەسەریەک دروستکراون و ٨٠٠ مەتر دووجایە، هەروەها ژووری سیمینارو ژووری وۆرک شۆپ وکتێبخانە ٢٥٠ مەتر دووجایە.

نهۆمی یەکەم:

نهۆمی یەکەم پێکهاتووە لەهۆڵی پیشانگە ٣٢٠ مەتر دووجاو ئیدارەی مۆزەخانە ٩٠ مەتر دووجا.

نهۆمی دووەم:

نهۆمی دووەم پێکهاتووە لەکافتریا ٢٠٠ مەتر دووجا، هەروەها هۆڵی پیشانگە ١٦٠ مەتر دووجایەو گشت هۆڵەکان کراوەن و بەسەر یەکتریدا دەڕوانن.

شایانی باسە رووبەری ئەو زەوییەی کە بۆ مۆزەخانەکە دابینکراوە ٣٨٦٤ مەتر دووجایەو رووبەری بەکارهاتوو بۆ بینا ١١٥٠ مەتر دووجایەو رووبەری گشت نهۆمەکان ٢٢٢٠ مەتر دووجایەو بەرزی نهۆمەکان دەگۆڕێت لەنێوان(٤-٩) مەتر. ■

ئەمرۆ دوایاری خولی فوتبۆڵی یانە نایابەکانی کوردستان دەکرێت

– تیپی یەکەم پێنج ملیۆن دینار وەردەگرێت.

– ئۆتومبیلێکیش لە بلیتێکی خۆو بەختدا دەردەچێت.

– چەندین کەسایەتیو دەزگای وەرزشی ئامادەی یاری کۆتایی دەبن.

محمد علی سعید

یەکێتی ناوەندی فوتبۆڵی کوردستان، کاتژمێر (٥)ی پاش نیوەڕۆی ٢شەممە ٢٠٠٥/٥/٢٣، دوایاری خولی فوتبۆڵی یانە نایابەکانی کوردستان بۆ وەرزی ٢٠٠٤-٢٠٠٥ لەیاریگای سلێمانی لەنێوان هەردوو یانەی (سلێمانیو سیروانی نوێ)دا، ساز دەکات.

لەم خولەدا کەیانەی کۆیە سێیەمو یانەی پێشمەرگەش چوارەم بوون، چەندین جۆر خەڵات دابەش دەکرێت، کەبەم جۆرەی خوارەوەیە:

پێنج ملیۆن دینار بۆ تیپی یەکەم

سێ ملیۆن دینار بۆ تیپی دووەم

هەریەک لەتیپی سێیەمو چوارەم یەکی یەک ملیۆن دینار وەردەگرن، ئەمە جگەلە جامی خولەکەو خەڵاتی ڕاهێنەرانو تیپەکانو گۆڵکەری خولەکەو هەروەها خەڵاتی کەناڵە جۆربەجۆرەکانی ڕاگەیاندنو چەندین خەڵاتی تر.

هەروەها یەکێتی فوتبۆڵی کوردستان بڕیاری داوە کەئۆتومبیلێکی نفتو نوێ بەشێوەی خۆوبەخت لەڕێگەی کڕینی بلیتەوە هەر ڕاستەوخۆ لەناو یاریگادا دەربچێت، ئەمەو یەکێتی ناوەندی فوتبۆڵی کوردستان چەندین کەسایەتی حزبیو حکومیو ئەنجومەنی باڵای وەرزش لەهەولێرو سەرۆکو ئەندامانی یەکێتی ناوەندی فوتبۆڵی عێراقی بۆ ئەو مەراسیمە میوانداری کردووە.■

ئاگاداری بۆ تیپە میللیەکانی شاری سلێمانی

ئاگاداری گشت تیپە میللیەکانی (پلە یەک، پلە دوو، پلە سێ) دەکەین، کاتژمێر ٩:٣٠ سەرلەبەیانی ڕۆژی ٣ شەممە ٢٠٠٥/٥/٢٤، لەهۆڵی (دیالۆگ)ی مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکان، نوێنەریان ئامادەبێت بەمەبەستی ڕاکێشانی تیروپشک (قرعە) بۆ هەر سێ خولی هەرسێ پلەکان. هەر تیپێک نوێنەری ئامادە نەبێت، مافی بەشداری بوونی نییە.■

لیژنەی تیپە میللیەکان

بۆ ئامادەکاری دوا یاری خولی فوتبۆڵێنی کوردستان

سەرۆکی لیژنەی ئۆلۆمپی لەگەڵ کۆمیتەی تەنفیزیو یەکێتی فوتبۆڵێنی کوردستان کۆدەبێتەوە

سەعات ٢ی پاش نیوەڕۆی ١ شەممە ٢٠٠٥/٥/٢٢ لەبارەگای لیژنەی ئۆلۆمپی کوردستان، بەڕێز سەرۆکی لیژنەی ئۆلۆمپی کوردستان لەگەڵ کۆمیتەی تەنفیزی لیژنەی ئۆلۆمپیو یەکێتی فوتبۆڵی کوردستان، کۆبونەوەیەکی سازدا، کەنزیکەی یەک سەعاتی خایاند.

سەرەتا لەگەڵ یەکێتی فوتبۆڵی کوردستان باسی گرنگی یاری کۆتایی خولی فوتبۆڵی کوردستان کە لەنێوان هەردوو یانەی سلێمانیو سیروانی نوێدا دەکرێت، کرد. هەروەها بڕیاریدا کەباشترین ڕێو ڕەسمی سەرکەوتنی یاری کۆتایی جێبەجێ بکرێت.

جگەلەمەش، بڕیاردرا دوای ئەم خولە بەرنامەیەکی زانستی نوێ بۆ یانەکانی کوردستان دابڕێژرێت. کەئەمەش لەهێنانی ڕاهێنەری پلەیەکی عێراقیو وڵاتانی دەوروبەرو کردنەوەی خولی ڕاهێنەری بۆ ڕاهێنەرەکانمانو ناردنیان بۆ دەرەوەی وڵات بۆ خولی ڕاهێنەری بەگوێرەی توانا..

هەروەها لەگەڵ کۆمیتەی تەفیزیشدا، وتوێژ لەسەر باشترین ڕێو شوێن کرا بۆ بەڕێوەبردنی یاری کۆتایی پلەنایابەکانی کوردستان کەلەنێوان یانەی سلێمانیو سیروانی نوێ، پاش نیوەڕۆی ٢ شەممە ٢٠٠٥/٥/٢٣ لەیاریگای سلێمانی ساز دەدرێت.■

بەڕەفتاری دزێوی لایەنگران

بردنەوەیەکی بەنرخی سیروانی نوێ، لە یانەی دهۆک، بێ نرخ دەکرێ

حەمە بچکۆل

کاتژمێر (٥)ی پاش نیوەڕۆی هەینی ٢٠٠٥/٥/٢٠، لەیاریگای سلێمانی

داوەری یاریەکە: ئەحمەد عەبدوڵڵا

یارمەتیدەرانی داوەر: غازی عوسمانو سیروان فاروق

داوەری چوارەم: ئازاد محەمەد

لەچوارچێوەی چوارگۆشەی زێرینی جامی فوتبۆڵی یانەکانی کوردستانو بەئامادەبوونی جەماوەرێکی زۆر لەیارییەکی کراوەو هەژێنەردا، کەتایمی یەکەمی خۆشتر بوو لەتایمی دووەم، سیروانی نوێ توانی بەدوو گۆڵ بەرامبەر بەیەک گۆڵ لەیانەی دهۆک بەرێتەوە..

تایمی یەکەم:

لەدەقیقەی (١١)دا لەئەنجامی چەند پاسێکی ڕێکو پێکەوە (شۆڕش) لەلای ڕاستی خۆیانەوە ئۆڤەرێکی زۆر جوانی دروستکرد، (یاسین)یش بەسەر گۆڵێکی زۆر جوانی بۆ یانەی (سیروانی نوێ) کرد.

لەدەقیقەی (١٦)دا لەلای چەپی دهۆکەوە یاریکەرێکی دهۆک ئۆڤەرێکی جوانی لێدا، ژمارە (٨)ی دهۆک ڕاستەوخۆو لەناو هێلی سزادا بەشوت یەکێک لەجوانترین گۆڵەکانی جامی فوتبۆڵی کوردستانی کرد کەگۆڵی بەرامبەر بوو، لەدەقیقەی (٢٦)دا، دوای ئەوەی یاریکەرێکی هێڵی بەرگری دهۆک کاپتنی یانەی سیروانی نوێ (ڕێبوار مەحمود)ی خستو بووبەفاوڵ، یاریکەری یانەی سیروانی نوێ (شۆڕش قادر) لەدووری نزیکەی (٣٠) یاردەوە فاوڵێکی ڕاستەوخۆی لێداو بوو بەگۆڵ، ئیتر دوای ئەوە چەندین شووتی جوان لەلایەن هەردوو تیپەوە لێدرا بۆ گۆڵو هەلیش لەدەست درا لەبەر پەلەپەلو لاوازی تەکنیک.

تایمی دووەم:

لەم تایمەدا لەلایەن هەردوو تیپەوە چەندین شووتی جوان لێدرا بۆ گۆڵ، چەندین گۆڵی مسۆگەریش لەدەست درا، وردە وردە ماندوێتی بەیاریکەرانی هەردوو تیپەوە دیاریدا، بەڵام هەندێک لەیاریکەرانی دهۆک کەوتنە یاری توندو تیژو لێدانی یاریکەری سیروانی نوێ بەبێ تۆپو لەپشتی داوەری یاریەکەوە، لەڕاستیشدا دوو یاریکەری دهۆک و یاریکەرێکی یانەی سیروانی نوێ، شایستەی کردنە دەرەوە بوون، بەڵام داوەری یاریەکە چاوی لێپۆشی، لەچاوئەو توندو تیژییەی یاریکەرانی دهۆکدا یاریکەرانی سیروانی نوێ، ئارامگرو هێمن بوونو کاردانەوەی خراپیان نەبوو، لەگەڵ ئەوەشدا داوەری یاریەکە چوار دەقیقە کاتی بەفیڕۆچووی خستە سەر یارییەکە، بەڵام یاریەکە بەقازانجی یانەی سیروانی نوێ بەدوو گۆڵ بەرامبەر بەیەک گۆڵ کۆتایی هات.

جەماوەری یانەی (سیروانی نوێ)، کارێکی باش ناکەن:

لەدوای یاریەکە کەهەندێک لەجەماوەری یانەی وەرزشی (سیروانی نوێ) کەوتنە بەردە باران کردنی پاسی تیپی (دهۆک)ی میوان، بەمەش گۆڵمەزو گەڕەلاوژێیەکی زۆر لەبەر یاریگای سلێمانی دروست بوو، ئەمە یەکەمین جاریش نییە کەجەماوەری یانەی سیروانی نوێ ئەم کارە نالەبارە دەکات، بەڕای منو هەموو دۆستانی یانەی سیروانی نوێ، ئەم جۆرە کارانە لەقازانجی یانەی سیروانی نوێ نییەو ناوو ناوبانگی یانەکە ئەزرێنێت، ئەوانەی ئەو کارە گێرە شێوێنانەش دەکەن، هەرگیز دۆستی یانەی وەرزشی سیروانی نوێ نین، بەڵکو زیانی گورچک بڕ بەو یانەیە دەگەیەنن.

من لەو بڕوایەدام کەدەستەی بەڕێوەبەرانو دۆستانی ئەویانەیە دەتوانن کۆنترۆڵی ئەو بارە ناهەموارە بکەن، بۆ ڕاستی بۆچوونەکانیشم دەڵێم: (یاری گەڕانەوەی یانەی سیروانی نوێ لەشاری دهۆک، دەبێتە یارییەکی ئێجگار قەبەو گران بۆ یانەکە، کەئەمە یەکێکە لەزیانەکانی هەڵسوکەوتی ئەو جەماوەرە نەزانەی یانەی سیروانی نوێ)، تکا لەدەستەی بەڕێوەبەرانی ئەو یانە دێرینە دەکەم، کەوەکو دۆستێک ئەم پێشنیارەم لێوەربگرن.■

خولی فوتبۆڵی یانە پلە دووەکانی عێراق

بەسەرپەرشتی یەکێتی فوتبۆڵی عێراقو بەهاوکاری یەکێتی فوتبۆڵی کوردستان، هەفتەی چوارەمی خولی فوتبۆڵی یانە پلە دووەکانی عێراق کەپاش نیوەڕۆی ٥ شەممە ٢٠٠٥/٥/١٩ کرا، ئەنجامەکانیش بەم جۆرە بوو:

خانەقین ٢گۆڵ × دەربەندیخان ١گۆڵ لەخانەقین

کەمال سەلیم ١گۆڵ × شارەزوور ١گۆڵ لەسلێمانی

شێروانە ٣گۆڵ × سەید سادق سفر لەکەلار

بەختیاری سفر × چەمچەماڵ سفر لەسلێمانی

خولی فوتبۆڵی یانە پلە دووەکانی کوردستان

بەسەرپەرشتی یەکێتی فوتبۆڵی کوردستان، یاریەکانی هەفتەی پێنجەمی خولی فوتبۆڵی یانە پلە دووەکانی کوردستان کەپاش نیوەڕۆی ٣ شەممە ٢٠٠٥/٥/١٧ کرا، ئەنجامەکانیشی بەمجۆرە بوو:

دەربەندیخان ٢گۆڵ × زەرایەن سفر لەیاریگای دەربەندیخان

ڕانیە ١گۆڵ × مەرگە ١ گۆڵ لەیاریگای ڕانیە

خەلەکان ٣گۆڵ × سۆران ٣گۆڵ لەیاریگای چوارقورنە

شوان ٤گۆڵ × دوکان ١گۆڵ لەیاریگای کۆیە

عەربەت سفر × سەید سادق سفر لەیاریگای شارەزوور.■

ئەزمڕ

فینکس گەیشتە چوارگۆشەی زێڕینی NBA

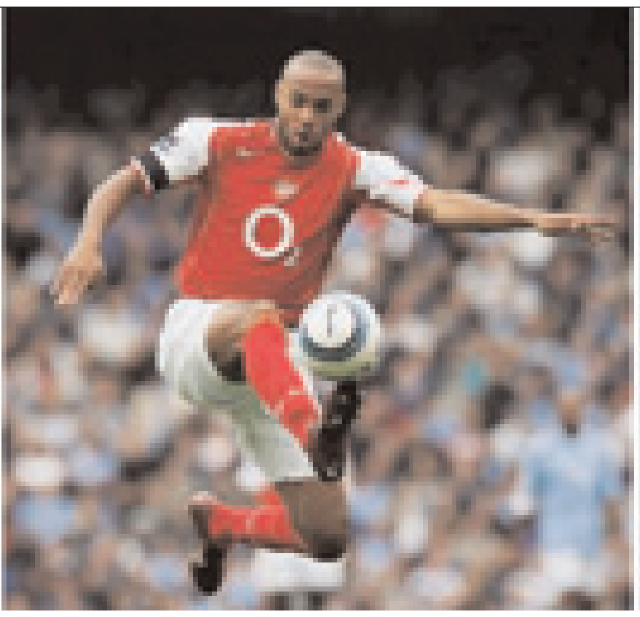

تیری هێنریو ئەگەری گواستنەوە بۆ بەرشەلۆنە

ڕیاڵ مەدرید: حەفتا ملیۆن یۆرۆ بۆ کڕینی ئیبراهیمۆڤیتش